

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Mehmet Şirin YILDIRIM

MÜSLÜMAN GENÇLERE BİR ROL-MODEL: ASHÂB-I KEHF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUŞ-2019

T.C.
MUŞ ALPARSLAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

Mehmet Şirin YILDIRIM

MÜSLÜMAN GENÇLERE BİR ROL-MODEL: ASHÂB-I KEHF

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Doç. Dr. Murat KAYACAN

MUŞ-2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Muş Alparslan Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum “Müslüman Gençlere Bir Rol-Model Ashâb-ı Kehf” adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmenliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- ☒ Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- ☐ Tezim sadece Muş Alparslan Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- ☐ Tezimin ... Yıl süre ile erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

09.06.2019

Mehmet Şirin YILDIRIM

TEZ KABUL TUTANAĞI
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Doç. Dr. Murat KAYACAN danışmanlığında Mehmet Şirin YILDIRIM tarafından hazırlanan bu çalışma ..6../9../2019 tarihinde sunumu başarıyla gerçekleştirilmiş olup Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Abdulcelil BİLGİN

İmza :

Jüri Üyesi : Doç. Dr. Murat KAYACAN

İmza :

Jüri Üyesi : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ALTIN

İmza :

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	III
ABSTRACT	IV
ÖNSÖZ	V
KISALTMALAR.....	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MÜSLÜMAN KAVRAMI	7
1.2. GENÇ KELİMESİ	7
1.3. ROL- MODEL KAVRAMI.....	9

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİMDE ASHÂB-I KEHF KISSASI

2.1. NÜZUL ORTAMI	12
2.2. İHTİVA ETTİĞİ KONULAR.....	13
2.3. KEHF SÛRESİNİN ÖNCEKİ SÛRE İLE BAĞLAM İLİŞKİSİ.....	14
2.4. KEHF SÛRESİ'NİN FAZİLETİNE DAİR	15
2.5. ASHÂB-I KEHF KISSASI.....	16
2.5.1. Kıssa Kavramının Tahlili	16
2.5.2. Kur'an Kıssalarının Hedefi	18
2.5.3. Ashâb-ı Kehf Kıssasının Anlatım Üslubu	25
2.5.4. Ashâb-ı Kehf Kıssasının Genel Çerçevesi	27
2.5.5. Kıssanın Ayrıntılı Anlatımı	29
2.5.5.1. Müşrik Kavimlerine Karşı Başkaldırıları	30
2.5.5.2. Mağaranın Konumu	32
2.5.5.3. Ashâb-ı Kehf'in Mağaradaki Halleri	33
2.5.5.4. Uzun Uykudan Uyandırılmaları.....	33
2.5.5.5. Durumlarının Açığa Çıkması.....	36
2.5.5.6. Ashâb-ı Kehf'in Sayıları Hakkında	37
2.5.5.7. İstikbalde Yapılacak İşlerin Allah'ın İradesine Bağlanması	40
2.5.5.8. Mü'min Gençlerin Mağarada Kalma Süreleri	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASHÂB-I KEHF'İN MÜSLÜMAN GENÇLERE ROL-MODEL OLUŞU

3.1. ALLAH'A İMAN.....	43
3.1.1. İmanın Yeri ve Önemi	43
3.1.2. İman Kardeşliği Birlikteliği Gerektirir	45
3.1.3. Gençlerin İmanı ve Hayatlarındaki Değişimi	46
3.1.4. Dua Bilinci ve İnanan Gençlerin Allah'a Sığınmaları	47
3.1.5. Kalplerin İmanla Pekişmesi.....	50
3.2. TEVHİDİ DURUŞ VE TEBLİĞ	51
3.3. İNANCI İLMİ TEMELLERE DAYANDIRMAK	53
3.4. ŞİRKİN EN BÜYÜK ZULÜM VE İFTİRA OLUŞU.....	55
3.5. FİTNE ORTAMINDAN HİCRETLE KORUNMAK.....	56
3.6. SABIR.....	60
3.6.1. İnançta ve Hayatta Sabrın Yeri ve Önemi	62
3.6.2. Sabırda Ashâb-ı Kehf'in Müslüman Gençlere Rol-Model Olması.....	64
3.7. TEVEKKÜL	67
3.7.1. Tevekkül Etmenin Önemi	68
3.7.2. Ashab-ı Kehf'in Allah'a Tevekkülü ve Meşru Sebepleri.....	69
3.8. ALLAH'IN YARDIMI.....	71
3.8.1. Ashâb-ı Kehf Gençliğine Allah'ın Yardımı.....	74
3.9. FAYDASIZ TARTIŞMALARDAN FAYDALI ŞEYLERE YÖNELMEK	76
3.10. NİMETLERİN HELALİNE VE TEMİZ OLANINA TALİP OLMAK	78
3.11. DİRİLİŞE / AHİRET GÜNÜNE İNANMAK.....	80
3.12. YAPILAN İŞLERDE ALLAH'I HESABA KATMAK.....	85
3.13. GÖKLERİN VE YERİN GAYBİ BİLGİLERİNİ ALLAH'A HAS KILMAK.....	89
3.14. ASHÂB-I KEHF VE TOPLUMU	93
3.15. ASR-I SAÂDET'TEN GÜNÜMÜZE ASHÂB-I KEHF	96
SONUÇ	98
KAYNAKÇA.....	101
ÖZGEÇMİŞ.....	106

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MUSLÜMAN GENÇLERE BİR ROL-MODEL: ASHÂB-I KEHF

Mehmet Şirin YILDIRIM

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat KAYACAN

2019, 117 sayfa

Kur'an-ı Kerim, bütün insanlığın kurtuluşu için bir hidayet vesilesi olarak gönderilmiştir. Yaratılış gayesinden uzaklaşan ve toplumsal bozulmaya sebep olan insanlara, dünyaya gelme amacı hatırlatılarak, ona sorumluluk yüklenmektedir. İlkelerinin tamamı toplumun ruhuna hitap eden ve fitrat ahlakına dayanan Kur'an-ı Kerim, insana inanç, hukuk ve ahlakî değerlerin nasıl olması gerektiğini öğretirken, bizden önce yaşayıp giden toplumların acı sonlarından ibret almamızı istemektedir. Kur'an kıssaları, bizden önceki toplumlardan söz ettiği gibi bizden sonraki milletlerin nasıl yaşamaları gerektiğini de bildirmiştir. Bu çalışmada Ashâb-ı Kehf kıssası, maneviyattan kopuş sorunları yaşayan günümüz gençlerine bir rol-model olarak sunulmuştur.

Çalışmamız, bir giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun seçimi, önemi, kaynak değerlendirilmesi ve araştırmada takip edilen yöntem hakkında bilgi verildi. Birinci bölümde temel kavramlarının tanımı yapıldı. İkinci bölümde Kehf sûresi hakkında detaylı bilgi verilmeye çalışılarak, kıssa kavramının tahlili ve anlatım üslubu üzerinde duruldu. Üçüncü bölümde ise araştırmada hedeflenen, Ashâb-ı Kehf'in Müslüman gençlere rol-model olabilecek özellikleri belirtilmeye gayret gösterildi. Sonuç kısmında kıssadan çıkarılan dersler Müslüman gençlerin istifadesine sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Tefsir, Müslüman, Genç, Rol, Model, Kıssa, İman, Duruş, Fitne, Sabır, Tevekkül.

ABSTRACT
MASTER’S THESIS
A ROLE-MODEL FOR THE MUSLIM YOUTH: ASHÂB AL-KAHF

Mehmet Şirin YILDIRIM

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat KAYACAN

2019, Page: 117

The Quran was revealed as a means of guidance for the salvation of all humanity. It reminds the people, who have forgotten their purpose of creation and have fallen into social degradation, of their original mission and responsibility in this world. The Qur'anic principles emphasize the spirit of society and are based on moral values and ethics, conveying how faith, law, and moral values should be, utilizing the tragedies previous civilizations have faced with the hope that we draw lessons from them. The Qur'anic parables not only mention the life of previous societies but also teach the future generation how they should live. In this study, the parable of Ashâb al-Kahf, which is studied from the Qur'anic perspective, is presented as a role model for today's youth who are losing touch with their spiritual side because of spiritual declension.

Our study consists of an introduction and three sections. In the introduction, the choice of subject, its importance, the literature survey and the methodology of the research are given. The definitions of basic concepts are presented in section one. In section two, the analysis and narrative style of the parable is explained after giving detailed information about the Surah Al-Kahf. Section three explains the characteristics of the youth of Ashâb al-Kahf which can be a role-model for Muslim youths and missionaries. In the conclusion section, the lessons learned from the parable of Ashâb al-Kahf are presented to the benefit of Muslim youths, and the followers of Islam.

Key Words: Tafsir, Muslim, Youth, Role, Model, Parable, Faith, Stance, Mischief, Patience, Trust in God.

ÖNSÖZ

Toplumların gücü, sahip oldukları belli unsurlarla ölçülür. Bunların en önemlisi genç nesillerdir. Çünkü genç nesil toplumun asıl unsurudur. Toplumların geleceğini, genç neslin sahip olduğu birikim ve bakış açısı belirler. Bir toplumun genç nesli tembelleşmiş, bakış açısı körelmişse, o toplumun geri kalıp dağılması kaçınılmazdır. Bundan dolayı dünya tarihine bakıldığında toplumsal bozulmalara karşı devrim gerçekleştiren gücün, gençlik gücü olduğu görülecektir.

İlahi kitapların iniş amaçlarından biri de yaratılış gayesinden uzaklaşan, toplumsal bozulmaya sebep olan insanların, tekrar ıslah edilip yaratılış fitratına dönmelerini sağlamak ve onlara, dünyayı imar ve ıslah etmek için gayret gösterme bilincini vermektir. Aynı zamanda yeryüzünün dengesini her alanda koruma, bozgunculuk yapanlara karşı hikmet ve basiretle mücadele etme sorumluluğunu insana kazandırmaktır.

İnsanlık tarihinin başlangıcı olan Hz. Adem'den (a.s.), Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar yaratılış gayesinden uzaklaşıp bozulan toplumlar ve bunlara karşı verilen ıslah mücadelelerin örnekleri Kur'an'da anlatılmıştır. Kur'an kıssaları, toplumsal bozulmalara karşı Rabbanî özelliğiyle en mükemmel mücadele ve ıslah yönteminin metotlarını içerir. İlkelerinin tamamı insanların ruhuna hitap eder ve fitrat ahlakına dayanır. Ashâb-ı Kehf kıssası, toplumsal değişmelerin motor gücü olan gençlerin yapabileceklerini gözler önüne sermektedir. İnsanlık tarihinin her devrinde yapılan hak ve batıl mücadelelerinde gençler ön planda tutularak, gençlikten beslenmenin önemi vurgulanmıştır.

Kur'an kıssalarının, Hz. Muhammed'in (s.a.v.) tebliğinde önemi büyüktür. O dönemde Mekke'de yaşayan insanlar yaratılış gayesinden uzaklaşmış; şirkin, zulmün, adaletsizliğin ve ahlaksızlığın hâkim olduğu bir toplum haline gelmişti. Mekke müşrik toplumu, İslam davetinin ilk yıllarında Hz. Muhammed'e (s.a.v.) ve dava arkadaşlarına zulüm, ambargo ve şiddetin her çeşidini uyguluyorlardı. Ashâb-ı Kehf kıssası peygambere vahyolunarak, burada çaresiz kalan Müslümanlara yol gösterilmiştir. Bu kıssa, toplumsal bozulmanın yaşandığı şirkin, zulmün ve ahlaksızlığın hâkim olduğu bir toplumda inanların nasıl mücadele etmesi gerektiğinin metodunu anlatır.

Ashâb-ı Kehf kıssası, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve beraberindekilere davalarında sebat etmede önemli bir katkı sunmuştur. Sağlam bir imanın, en zor şartlarda dahi tüm engelleri aşabileceğini Ashâb-ı Kehf gençliği örneğiyle kanıtlanmıştır. Kıssanın vermiş olduğu manevi enerji ile Hz. Muhammed (s.a.v.) ve beraberindeki sahabeleri, yirmi üç yıllık kısa bir süre içerisinde şirkin, adaletsizliğin ve ahlaksızlığın hâkim olduğu Mekke müşrik toplumunu değiştirerek; tevhid, adalet ve üstün ahlakın hâkim olduğu saadet toplumuna dönüştürmüştür. Bu çalışmada Kehf sûresinin 9-26 ayetleri çerçevesinde, konulu tefsir metoduyla, tefsir alanındaki çalışmalar merkeze alınarak tahliller yapılmıştır.

Bu çalışma, üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında konunun seçimi, kaynakları ve araştırmada takip edilen yöntem hakkında bilgi verilmiştir. Birinci bölümde kavramların tanımı ve tahlili yapılmıştır. İkinci bölümde araştırmanın ana kaynağı ve dayanağı olan Kehf sûresi hakkında detaylı bilgi verilmeye çalışılarak, özellikle Kehf sûresinin nüzul ortamı, bir önceki ve bir sonraki sûrelerle bağlam ilişkisi, ihtiva ettiği ana konular ve fazileti belirtilmeye çalışılmıştır. Devamında kıssa kavramının tahlili, hedefi ve anlatım üslubu açıklanarak, kıssanın başrolleri olan inanan gençlerin mücadelelerinde kullandıkları metot ve yöntemler, dil ve üslub ayrıntılı bir şekilde tespit edilip ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde ise araştırmada hedeflenen, Ashâb-ı Kehf'in, Müslüman gençlere rol-model olabilecek özellik ve ilkeleri belirtilmeye gayret gösterilmiştir. Tezin sonuç bölümünde ise, kıssada varılan sonuçlar, özetlenmiş ve maddeler halinde sıralanmıştır.

Teorik derslerle bana katkı sunan hocalarıma, başta Muş Alparslan Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Ahmet Fethi POLAT'a, Prof. Dr. Abdulcelil BİLGİN'e, Dr. Öğr. Üyesi Burhan ATSIZ'a, araştırma konusunun tespiti ve çalışmanın ortaya çıkmasında katkı sunan Danışman Hocam Doç. Dr. Murat KAYACAN'a, yoğun mesaisi arasında tezimin baştan sona okuyup olgunlaşması noktasında emek sarf eden Dr. Öğretmeni Mehmet ALTIN'a teşekkürlerimi arz ederim. Ayrıca tezimin redakte edilmesinde katkı sağlayan Edebiyat Öğretmeni Fikret ÇAKAR ve Dr. Öğr. Üyesi Abdulmecit YILDIRIM'a müteşekkirim.

Muş-2019

Mehmet Şirin YILDIRIM

KISALTMALAR

a.g.e.	: Adı geçen eser
a.g.m.	: Adı geçen madde
a.s.	: Aleyhisselam
bkz.	: Bakınız
bs.	: Baskı
ev.	: Çeviren
nşr.	: Neşreden
.	: Ölüm Tarihi
s.	: Sayfa
s.a.v.	: Sallallah Aleyhi ve Sellem
SBE	: Sosyal Bilimler Enstitüsü
thk.	: Tahkik eden.
ts.	: Tarihsiz
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve diğerkleri

GİRİŞ

Konunun Seçimi

Yaşadığımız yüzyılda Müslümanların kendi özlerinden uzaklaşmaları ahlakî sorunları da beraberinde getirmiştir. Bu da en çok Müslüman gençleri etkilemiş, onların, kendi inanç değerlerini eleştirmelerine yol açmıştır. Maneviyattan uzaklaşan bu gençlere, yeniden inançlarını hatırlatarak doğru bir yöntemle onlara İslamî bir şahsiyet kazandırmak için bir çalışmanın gerekliliği ortadadır.

Kur'an ve tefsir üzerinde yapılan okumalar sonucunda Kur'an kıssalarına yönelik çalışmalar derinleştirilerek incelendi. Bu kıssalardan Ashâb-ı Kehf'in örnekliği, örnek bir neslin yetiştirilmesine katkı sağlayacağı görüşü ortaya çıktı. Yapılan araştırmalarda "Müslüman Gençlere Bir Rol-Model Ashâb-ı Kehf" başlığı altında bir çalışmaya rastlanmadığından, Kehf sûresinin 9-26. ayetleri esas alınarak, Ashâb-ı Kehf'in inanç, ahlak ve mücadele yöntemi, Müslüman gençliğin istifadesine sunmanın yararlı olacağı kanaatine varıldı. Bu kıssada günümüz ve Hz. Muhammed (s.a.v.) dönemi gençliği ile Ashâb-ı Kehf gençliği arasındaki benzerlikler veya farklılıklar ortaya konulmaya çalışıldı.

Konunun Önemi

Küreselleşen dünyada toplumların sosyo-kültürel yönden birbirlerinden etkilenmeleri kaçınılmaz olmuştur. İnternet ve sosyal medyanın yaygınlaşması bu etkinin şiddetini daha da artırmıştır. Bu etkileşim, toplum bireyleri için olumlu ve olumsuz durumları beraberinde getirmiştir. Özellikle maneviyattan yoksun ve sağlam bir iradeye sahip olmayan genç nesillerde, daha çok olumsuz davranışların ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

İnsanlığın ıslahı ve kurtuluşuna dair mesajlar barındıran Kur'an kıssaları göz önüne alındığında Ashâb-ı Kehf kıssasının Müslüman gençlere iman, teslimiyet, güzel ahlak, cesaret ve samimiyet yönleriyle rol-model olabileceği düşünülmektedir. Ashâb-ı Kehf gençliğinin hayat mücadelesinin her sahnesi farklı bir heyecan içermektedir. Bunun için günümüz gençlerine, imanın eyleme dönüştüğü Ashâb-ı Kehf mücadelesini rol-model olarak sunmak, onlara büyük bir katkı sağlayacaktır.

Araştırmanın Amacı

Gençlik dönemi kişinin zihinsel ve fiziksel olarak sağlam olduğu dönemdir. Bu dönemde insanın öğrendiği bilgi ve beceri kalıcı olur. Bu bilgi ve beceri bir ömür boyu hayatında ve davranışlarında yer bulur. Aynı zamanda kişi inanç ile ilgili bilgi ve becerilerini de gençlik çağında alır. Onun için huzurlu bir toplumun oluşması ancak sağlam bir inanca sahip ve ahlaki değerlerle donatılmış şahsiyetli bir genç neslin yetişmesiyle olur. Ancak çağımıza bakıldığında genel anlamda insanlık, özel anlamda ise gençlik ciddi bir şekilde inanç ve ahlak problemi içerisinde olduğu görülmektedir. Bu çalışmamız sağlam bir inanca ve üstün ahlaki değerlerle donatılmış bir genç nesil nasıl yetiştirilebilir? Gençliğin yaşadığı inanç ve ahlak problemleri nasıl giderilip hayatın nasıl değiştirebilir? Sorularına bir çözüm getirmeyi amaçlamaktadır.

Kur'an, gençliğin ibret alıp istifade edeceği birçok kıssayı barındırmaktadır. Bunlardan biri de, inanç ve ahlak problemi yaşayan bir toplumda bir grup inanan gençlerin yaşam mücadelelerini anlatan Ashab-ı Kehf kıssasıdır. Yukarıda sorduğumuz soruların Ashab-ı Kehf kıssasının örnekliliğiyle cevap bulabileceğini düşünmekteyiz. Bu amaçla bu konuyu seçtik. Bu bağlamda çalışmamız; Ashâb-ı kehf kıssasından inanç, ahlak ve doğru mücadele yöntemleri, ders ve ibretleri tespit edip günümüz gençlerinin istifadesine bir çözüm olarak sunmayı amaçlamaktadır.

Konu Hakkındaki Kaynaklar

“Müslüman Gençlere Rol-Model Ashâb-ı Kehf” konulu bu çalışma hazırlanırken faydalanan eserlerin tümünün burada zikredilmesi, başlığın sınırlarını aşacağından, sadece en çok istifade edilen kaynakların bir kaçına değinmekle yetinildi.

Araştırmada asıl kaynak, Kur'an-ı Kerim'in ilgili ayetleridir. Âyetlerin mealleri verilirken genelde Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Kur'an Yolu Meâli'nden istifade edildi. Bunun yanında, Kur'an Yolu Meâli'nde anlam itibariyle eksik gördüğümüz ayetlerin meâlleri diğer kaynaklardan alındı. Ayrıca, Kur'an'a aykırı olmadığı düşünülen rivayetlerden de faydalanılmıştır. Bu çerçevede klasik tefsirlerden, Câmiu'l-Beyân an Te'vîli Âyi'l- Kur'ân, el-Keşşâf an Hakâ'iki Ğavâmizi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vücûhi't-Te'vil, Mefâtihu'l-Gayb, Tefsirü'l-Kur'ani'l-Azîm; çağdaş tefsirlerden Mehâsinu't-Te'vil, Edvâu'l-Beyân fî İydâhi'l-Kur'an bi'l-Kur'an, Tefhimu'l-Kur'an, Fî Zilâli'l-Kur'an ve et-Tefsiru'l-Mevdû li-Suver'il-Kur'an'dan istifade edildi. Ayrıca Dr.

Salih Abdulfettah el-Hâlidî'nin Ma'a Kasasi's-Sabîkin Fi'l-Kur'an ve Dr. Abdulkerim Zeydanî'nin, el-Müstefad Min Kısasi'l-Kur'an adlı eserlerinden de yararlanıldı.

Yapılan Çalışmalar

Araştırmanın konusunun tespit edilmesi aşamasında yapılan ön çalışmada genelde Kur'an kıssaları, özelde ise Ashâb-ı Kehf kıssası üzerinde farklı yaklaşımlara ait çok fazla çalışma tespit edildi. Bu çalışmalara bakıldığında büyük bir kısmının Kur'an kıssaları başlığı altında ilgili ayetlerin tefsir çalışmaları olduğu görülürken; akademik çalışmayla yapılmış olanlardan büyük bir kısmının ise mitolojik, metafizik, filolojik ve Ashâb-ı Kehf'in yaşadığı mağaranın tespiti gibi yaklaşımlarla ele alındığı görüldü. Bu çerçevede yapılan araştırmalardan bir kısmının adı ve konusu burada zikredilecek; çalışmamızla direkt bağlantılı olan çalışmalara ise kısaca değinilip çalışmamızın farkı belirtilmeye çalışılacaktır.

1. Yaşar Baş, "Zülkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti zamanında Elbistan ve Eshab-ı Kehf Vakıfları." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi SBE: 1996) Araştırmacı çalışmada Zülkadir Beyliği ve Osmanlı Devleti zamanında Elbistan ve Ashâb-ı Kehf Vakıflarını araştırmıştır.
2. Özlem Sert "Hristiyan ve İslam kültürlerinde Eshâb-ı Kehf (Yedi Uyurlar) İnancı" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Hacetepe Üniversitesi SBE: 2001) Araştırmacı, toplumsal hayatta farklı kültürlerin birbirleriyle etkileşimlerinin efsane metinlerine nasıl yansıdığını, Ashâb-ı Kehf kıssasına efsanevi bakış açısı örneğinde incelemiştir.
3. Muhammad Labib Syauqi "Abdülkâdir Geylânî'nin, el-Fevâtîhu'l-İlahiyye Adlı Tefsirinde Kehf sûresinin İşâri Yönü." (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE: 2014) Araştırmacı, bu eserinde Kehf sûresinde alınabilecek hikmetleri tespit etmeye çalışarak, onu manevi hastalıklara ilaç olarak sunmuştur.
4. Zeydi Karaca, "Kâtib Kemâl'in Kıssa-i Ashâb-ı Kehf Mesnevisi" (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi SBE: 2014) Araştırmacı, bu eserinde, Ashâb-ı Kehf kıssası ile ilgili farklı zamanlarda yazıya geçirilmiş metinleri, dil ve yazı özellikleri açısından ele alarak, Eski Anadolu Türkçesi hakkında bilgi vermeye çalışmıştır.

5. Kemalettin Koç, “Afşin Ashabü'l-Kehf'in Tarihsel Süreci” (Yayımlanmamış Doktora Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE: 2017) Araştırmacı, arşiv belgeleriyle Ashâb-ı Kehf'in yerinin Afşin'deki Ashâb-ı Kehf olduğunu tespit etmeye çalışmıştır. Ayrıca, Osmanlı Devleti'nin Vakıflara bakış açısını da irdelemiştir.
6. Kamil Aliyev, “Kehf Sûresi Ekseninde Taberî Tefsirinde İsrailiyat” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi SBE: 2017) Araştırmacı, Taberî Kehf sûresini işlerken israiliyât rivayetlerine ne denli yer verildiğini tespit etmeye çalışmıştır.
7. Halil Vırt, “Sûfilerin Gözünde Ashâb-ı Kehf” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi SBE: 2017) Araştırmacı, Ashâb-ı Kehf kıssasının sûfîler nazarındaki özelliklerini ele almıştır.
8. Awel Ahmede Geletu, “İsra ve Kehf Sûrelerinin Meânî İlmi Açısından Tahlili” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE: 2018) Araştırmacı, çalışmada İsra ve Kehf sûrelerini, belagat ilmi açısından ele alarak tahlilini yapmıştır.
9. Muhammet Taylan, “Kehf sûresinde Anlatılan Kıssaların Tarihî, Edebî ve Dinî Açısından Tahlili.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi SBE: 1999) Araştırmacı, Kehf sûresinde anlatılan kıssaları tarihî, edebî ve dinî açıdan ele alarak tahliller yapmıştır. Genel bir değerlendirmede bulunarak, kıssaların tarihi yönünden gerçek olaylar olduğunu ispatlamaya çalışmıştır.
10. Rahime Şule Habergetiren, “Kehf sûresi'nin Eğitim Açısından Tahlili ve Değerlendirilmesi” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi SBE: 2005) Araştırmacı, eğitimcilerin istifade etmeleri için Kehf sûresi'ni eğitim metodu açısından tahlil ve değerlendirmeye çalışmıştır.
11. Abdulmutalip Arpa, “İbn Berrekan ve el-İrşad İsimli Tefsirindeki Fatiha, Kehf ve Hucurat Sûrelerinin Tefsirinin Tahkiki” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE: 2003) Araştırmacı, İbn Berrekan'nın Kur'an'ı anlama ve yorumlama metodunu araştırıp ilmi değerini ortaya koymaya çalışarak literatürdeki yerini belirtmeye özen göstermiştir.

12. Mehmet Diyaddin Dağhan, “Ashâb-ı Kehf Kıssası ve Metafizik Boyutu.” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Harran Üniversitesi SBE: 1998) Araştırmacı, Ashâb-ı Kehf kıssasının metafizik boyutunu ele alarak, bu günkü bilimsel gelişmelerle karşılaştırarak tahliller yapmaya çalışmıştır.
13. Azad Azeez Braim “الفتن في سورة الكهف” Kehf Sûresinde Fitne” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bingöl Üniversitesi SBE: 2017) Araştırmacı, çalışmasında fitnenin mü'minler üzerindeki etkisini belirtmeye çalışılmıştır.
14. Fehd bin Abdul Fettah bin İbrahim Hayat, “Mebadi Terbiye eş-Şebab Fî Dav'î Kıssati'l Ashâb-ı'l-Kehf (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Cami'atu'l Ummi'l-Kurâ, Suudi Arabistan, 1427h.) Araştırmacı, Ashâb-ı Kehf kıssasını epistemolojik açısından ele alarak, eğitim metodolojisi alanına katkı sunmaya çalışmıştır.

Aşağıda sıralanan akademik çalışmaların, yaptığımız çalışma ile benzer ve farklı yönlerini kısaca belirtmeye çalışacağız.

15. Süleyman Sertkaya, “Konulu Tefsir Metodu Işığında Kehf Sûresinin Tahlili” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE: 2009) Araştırmacı, asrımızda Kur'an mesajlarını derli toplu verme maksadıyla yapılan konulu tefsir çalışmalarının önemini vurgulamıştır. Söz konusu tez Kehf sûresinin tümünü tahlil etmeye çalışmıştır. Çalışmamız ise Kehf sûresinin sadece Ashâb-ı Kehf Kıssasını ele alarak kıssada geçen inanan gençlerin ahlakî değerleri tespit etmeye gayret edilmiştir.
16. Emine Sekme, “Klasik ve Modern Kur'an Yorumlarında Ashâb-ı Kehf Kıssasının Tahlili”, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi SBE: 2014) Araştırmacı, Ashâb-ı Kehf kıssasının klasik ve modern Kur'an yorumlarını ele alıp tahlil etmiştir. Bu çalışmada ise Ashâb-ı Kehf'ı anlatan ayetlerin öğüt ve ibret yönleri üzerinde durulmuştur.
17. Bazar Gafur İbrahim, “ed-Durusu'l-Müstefad Min Kassasi Sûreti'l-Kehf” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi SBE: 2017) Araştırmacı, Kehf sûresindeki tüm kıssalardan çıkarılması gereken dersleri genel bir yaklaşımla ele almıştır. Bu çalışmada ise özellikle Ashâb-ı Kehf kıssası üzerinde durarak kıssadan çıkarılması gereken hisseleri; inanç, ibadet ve ahlak yönleri ile detaylı bir şekilde tespit etmeye gayret gösterilmiştir.

18. Rahime Çelik “Kur’an’da Dine Davet Metodu Açısından Ahiret İnancının Yeri ve Ashâb-ı Kehf Örneği” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi SBE:2018) Araştırmacı, yeniden diriliş bağlamında Ashâb-ı Kehf kıssasını ele almıştır. Bu tezde ise, Ashâb-ı Kehf’in yeniden dirilişleri işlenmekle beraber, Ashâb-ı Kehf gençliğinin karşılaştıkları çetin zorluklar ve iki dünya arasındaki tercihleri de izah edilmeye çalışılmıştır.

Konuyla İlgili Yapılması Önerilen Çalışmalar

Nitelikli bir neslin yetiştirilmesi için aşağıda belirtilen konularda araştırmaların yapılması alana katkı sağlayacaktır.

1. Kur’an kıssalarında gençliğin yeri ve önemi
2. Kur’an kıssalarında gençlik dilinin araştırılması.

Araştırmada Takip Edilen Yöntem

Bu araştırmada sosyal bilimlerin araştırma metotlarından belge tarama metodu ile dokümantasyon ve konulu tefsir metodu kullanılmıştır.

Belge tarama metodu kullanılarak araştırma konusuyla ilgili literatürde ulaşabilen belge ve bilgiler toplanmış ve incelenmiş. Dokümantasyon metoduyla da konu ile ilgili toplanılan bilgiler değerlendirmesi yapılmıştır. Bu değerlendirme ışığında tez çalışmasının ilgili literatüre ne yönde katkı sunacağı belirtilmiştir. Konulu tefsir metoduyla da Ashâb-ı Kehf kıssasını ihtiva eden ayetler, Yüce Allah’ın Ashâb-ı Kehf kıssasıyla genelde tüm insanlığa özelde Müslüman gençlere vermek istediği mesajları Ashab-ı Kehf kıssası bütünlüğü içerisinde tespit edilmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

1.1. MÜSLÜMAN KAVRAMI

Müslüman kelimesi, Arapçadaki مسلم kelimesine Farsçadaki ‘an’ ekinin eklemesi ile türetilmiş bir kelimedir.¹ Müslim (مسلم), es-le-me (عَسَلَمَ - مَسَلَمَ) fiilinin ism-i faili olup İslam dinine giren, Hz. Muhammed’in (s.a.v.) risaletine inanan, kabul eden ve boyun eğen kişiye verilen isimdir.²

er-Rağıb el-İsfahânî'ye göre (ö. 711/1311), İslam kelimesi istilahî anlamda ikiye ayrılır: Birinci anlamı; imanın daha aşağısındadır ki bu dil ile itiraftır. Bu anlama örnek şu ayettir: “قَالَ الْاِغْرَابُ اٰمَنَّا بِاللّٰهِ وَلَكِنْ قُلُوْا لِلّٰهِ اِيْمًا يَّخْلُجُ الْيَمَ نْتَ بِيْ قَوْلِكُمْ وَاَنْتُمْ طٰغُوْا اللّٰهَ” (Bedevîler, ‘iman ettik’ dediler. Şunu söyle: ‘Henüz iman gönüllerinize yerleşmediğine göre, sadece boyun eğdiniz. Bununla beraber Allah’a ve resulüne itaat ederseniz yaptığınız hiçbir şeyi boşa çıkarmaz; Allah çok bağışlayıcı, çok esirgeyicidir.’)”³ İkinci anlamı ise; imanın üzerindedir ki bu da dil ile ikrar, kalp ile tasdik, fiil ile yerine getirme ve Allah’ın tüm kaza ve kaderinde O’na teslimiyet göstermektir.⁴ Bu anlama örnek şu ayettir: “اٰتٰىكَ الدُّبَّةُ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْ اٰتٰىكَ رَبُّ الْاَعْلٰىنَ” (Çünkü Rabbi ona, ‘Bana teslim ol’ buyurmuş; o da ‘Âlemlerin Rabbine teslim oldum’ demişti.)”⁵

1.2. GENÇ KELİMESİ

Türkçe sözlüklerde genç kelimesi; ‘Yaşı ilerlememiş olan ihtiyarın karşıtı, gençlikteki özelliklerini koruyan dinç kişi demektir. Bu kelimeden türetilmiş gençlik ise insan hayatının ergenlikle orta yaş arasındaki dönem olarak tanımlanmaktadır.⁶ Bu

¹ Mustafa Sinanoğlu, “İman”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 22. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s. 212.

² Ebu'l-Fadl Cemaluddin İbn Manzûr, **Lisânü'l-Arab**, Cilt 3, Kahire: Daru'l-Marife, ts., s. 2079, 2080.; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kub b. Muhammed Fîrûzâbâdî **el-Kâmûsü'l-Muhît**, Kahire: Daru'l-Hadis, 2005, s. 797.; İbrahim Mustafa, Ahmed Hasan Zeyyad, vd., **el-Mu'cemü'l-Vasît**, İstanbul: el-Mektebetü'l-İslâmiye ts., s. 446.; İzutsu Toshihiko, **Kur'an'da Dini ve Ahlaki Kavramlar**, Selahattin Ayaz (çev.), İstanbul: Pınar yayınları, s. 291.

³ Kur'an, Hucurât Sûresi, Ayet 14.

⁴ Ebü'l-Kāsim Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb el-İsfahânî, **el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an**, Beyrut, Lübnan: Dâru'l Marife, 2010, s. 2046.

⁵ Kur'an, Bakara Sûresi, Ayet 131.

⁶ Şükrü Haluk Akalın, Recep Toparlı, vd., **Büyük Türkçe Sözlüğü**, “Genç”, Ankara: Türk Dil Kurumu, 2011, s. 926.

kelimenin Arapça'daki karşılığı olan 'feta' kelimesi ile Türkçe'deki 'delikanlı', 'yeni yetme' ve 'genç' kelimelerinin manalarına birlikte bakmakta fayda vardır.

Delikanlı kelimesi; bitişik bir isim olup çocukluk merhalelerinden çıkmış genç erkek, buluğa ermiş kimse, yiğit, cesur⁷ anlamına gelir ve erkek çocuklar için kullanılır. Genç, murahik, yeni yetme ise gençlik manasınadır.⁸

Şebab, şebabet Arapçada gençlik merhalesi için kullanılır.⁹ Arap lügatinde genç/gençlik manasına gelen kelimeler içerisinde konuyla direkt bağlantısı olan fütüvvet, feta kavramı bizim için önemlidir.

Arapçadaki فتى ft-y kök harflerinden oluşan feta kelimesi; genç, gençlik, yeni gençlik çağına ermiş kişi, civan, delikanlı demektir. Fetâ eril/erkek için fetât dişil/kadın için kullanılır. Bu iki kelime ile köle ve cariye kinaye yapılır.¹⁰ Buna örnek olarak Allah Teâlâ Kur'an-ı Kerim'de şöyle buyuruyor: “قَالَ نِسُوا وَقِي لَامِينَةَ الْمَرَاثِلَ الْعِزَّتِ أَوْ هُنِي هَا ...Şehirdeki bazı kadınlar, 'Aziz'in karısı, hizmetindeki genç ile beraber olmak istiyormuş; (Yûsuf'un) sevdası kalbine işlemiş! Biz onu gerçekten açık bir sapkınlık içinde görüyoruz' dediler.”¹¹ Feta فتى kelimesinin çoğulu fityetun فتية veya fityan فتيان şeklinde gelir. Fetâ kelimesinin çoğulu olan فتية فتيةekli şu ayette gelmektedir: “إِذْ أَوْى إِلَى الْعِجْلَةِ لَى لَكَ هَفِيقُوا يَنَّا لَنَّا مِنْ لَذَّكَ رَحْمَةً وَيَعْلَنَّا مِنْ الْمِنَّا رَشْدًا” (O gençler mağaraya sığınmışlar ve 'Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster!' demişlerdi.)¹² Dişil müfret olan el-fetâtu فتات çoğulu da şu ayette olduğu gibi “... وَلَا تَنْظُرُوا مُوسَىٰ يَلْعَنُ لِّلْعَالَمِينَ ...”¹³ feteyat şeklindedir.

Genç kelimesi, sözlük anlamlarından da anlaşıldığı gibi yaşı ilerlememiş ve henüz orta yaşa ulaşmamış kişi olarak tanımlanır. Bu tanımlar insanın biyolojik ve bedensel yönünü ifade eder. Genç kelimesi yaşa bakılmaksızın güçlülük, dirilik, ataklık, çeviklik,

⁷ Ahmet Doğan, **Büyük Türkçe Sözlüğü**, “Delikanlı”, Ankara: Akçağ Yayınları, 2013, s. 289.

⁸ İlhami Güney, ‘Kur'an-ı Kerim'de Gençlik Terminolojileri’ (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi, SBE, 2013), s. 5.

⁹ Fîrûzâbâdî, **a.g.e.**, s. 832.; Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kub b. Muhammed Fîrûzâbâdî, **el-Kâmûsü'l-Muhît**, Kahire: Daru'l-Hadis, 2005, s. 832.

¹⁰ İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 5, s. 3347.; İsfahânî, **a.g.e.**, s. 375.; Muhammed b. Ebû Bekir er-Râzî, **Muhtârü's-Sihâh**, Beyrut: Mektebetu Lübnan, 1986, s. 206.

¹¹ Kur'an, Yûsuf Sûresi, Ayet 30.

¹² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

¹³ Kur'an, Nûr Sûresi, Ayet 33.

hareketlik gibi gençliğin birtakım özelliklerini taşıyan kimseleri de ifade eder. Örneğin, “seksen yaşında genç bir adam” bu tür genci tanımlar.¹⁴

Feta kelimesi asıl anlamı yanında; mert, cömert, cesur, erdemli, ahlaklı, fedakâr, yardımsever, hoşgörölü, erdemli ve nefsinı gözden geçiren, nefsinı yenebilen Kur’an ve sünnete uyan, kötölüğe iyilikle karşılık verebilen, başkasının hak ve hukukuna riayet eden kişileri ifade etmek gibi anlamlar için de kullanılmıştır.¹⁵

1.3. ROL- MODEL KAVRAMI

Rol sözcüğünün anlamı, bir kimse veya şeyin üstüne düşen görev demektir. Örneğin, “Ev kadını, rolünü çok ciddiyetle ele almıştır.”¹⁶ Model sözcüğü ise örnek anlamında olup bir özelliğı olan nesne veya kişi demektir. Örneğin “Bu çocuk babasının küçük bir modelidir.”¹⁷

Arapçada rol-model sözcüklerinin kıdve / قدوة veya mesel / مثال kelimeleri ile ifade edildiğı görölmektedir. Kıdve: Taklit edilecek, örnek alınacak, uyulacak model kişi demektir. Arapça’da Kıdve / القدوة ‘ف.ن.ق.د.و.ه.ي.ق.د.ي.ب.ه.’ Filan kişi modeldir örnek alınıyor¹⁸ ve şayet bu kişi, model alınıyorsa “Sen benim için modelsin.”¹⁹ ifadesi de bu anlamı vermektedir.

Mesel-misal / مثال - مثال kendi kategorisinde benzer en iyisi, en kâmilî anlamına gelir. Misal; bir şeyin yapılan bir işte örnek alarak konulması demektir. el-Emsal/ الأمثال kelimesi daha iyiye benzeyen ve hayra daha yakın olan için kullanılır.²⁰ “Emsalü’l-Kavmi / أمثال القوم” deyimi de kavminin en iyisi, en seçkini için ifade edilir.²¹

Rol-model ifadesi, davranışları, başkaları tarafından model alınan kişiler için kullanılan bir tanımlamadır. Yani örnek alınan kişi demektir. İngilizcede “role model”, toplumda örnek alınan kişileri tanımlamak için kullanılan söz öbeğı, örnek alınan insan,

¹⁴ İsmail Karagöz, **Aile ve Gençlik**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009, s. 130.

¹⁵ Süleyman Uludağ, “Fütüvvet”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1996, s. 260.

¹⁶ Akalın, **a.g.e.**, “Rol”, s. 1980.

¹⁷ Akalın, **a.g.e.**, “Model”, s. 1693.

¹⁸ İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 5, s. 3556.; er-Râzî, **Muhtârü’s-Sihâh**, s. 220.

¹⁹ Zeyyad, **a.g.e.**, s. 721.

²⁰ İsfahânî, **a.g.e.**, s. 465-466.

²¹ Muhammed bin Ahmed el-Ezherî, **Tehzîbü’l-Luga**, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiye, ts., s. 106.

benzemek, onun gibi olmak istenilen kişi ya da rol-model yolunda örnek verilen kimseye²² denir.

İslam’a göre buluğ çağına eren ve ihtilam olmaya başlayan kişinin çocukluk merhalesi bitmiş ve artık o, bir genç olmuştur. Buluğ aşaması ile birlikte yaptığı, söylediği, işlediği her şeyden sorumlu hale gelmiş demektir. Her ne kadar annesi, babası veya toplumu onu çocuk görüp sorumluluk yüklemes ya da medeni kanun on sekiz yaşına kadar çocuk hukukuna göre muamele etse de İslam inanç ve hukukuna göre mükelleftir ve yaptıklarında sorumludur. Allah tarafından kıyamet gününde tüm yaptıklarından muhakkak sorgulanıp hesaba çekilecektir. İslam’a göre hesap ve sorumluluk merhalesi akıllı ve baliğ olmasıdır; çünkü Allah Teâlâ, insanın bu gençlik merhalesinden itibaren, ayrıntılı ve derin düşünebileceğini, ciddi ve doğru işler yapabileceğini bilir.²³ Bu gerçeği Allah Teâlâ, Kur’an-ı Kerim’de şöyle ifade etmektedir. “*Yaratan bilmez olur mu? O, bütün inceliklerin farkındadır ve her şeyden haberdardır.*”²⁴ Burada sorulması gereken: “Müslüman genç kimdir?” sorusudur. Sadece İslam ismiyle yetinen genç midir? İsmi Muhammed, Mustafa, Ahmed, Ali olup İslamî bir ailede veya toplumda yaşayan kişi midir? İslam’a tabiiyetten başka bir vasfı taşımayan, Müslümanların dışındaki insanlardan hiçbir farkı olmayan, sadece geleneksel olarak İslam’la anılan kişi midir Müslüman genç? Bu sorulardan hareketle Müslüman genci şöyle tanımlayabiliriz:

1. Müslüman genç, Allah’a hakkıyla iman eden gençtir. Allah Teâlâ, Ashâb-ı Kehf gençliğini tanımlarken “*Hakikaten onlar Rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.*”²⁵ ifadesiyle vasıflandırmıştır.
2. Müslüman genç; hakkıyla Müslüman olduğunun bilincinde olan, Kur’an-ı Kerim’i anlamaya çalışan, bakış açısını Kur’an ayetlerine göre şekillendiren, üstün hikmetli ve güzel ahlaklı olan gençtir.

²² [https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/role model](https://tureng.com/tr/turkce-ingilizce/role%20model), (Erişim Tarihi: 05 Temmuz 2019)

²³ Ragıb Sercanî, **Gençliğe Mesajlar**, Recai Gündüz (çev.), İstanbul: Beka Yayıncılık, ts., s. 16-17.

²⁴ Kur’an, Mülk Sûresi, Ayet 14.

²⁵ Andolsun onların kıssalarında akıl sahipleri için ibretler vardır. Kur’an, uydurulabilecek bir söz değildir; fakat o, kendinden öncekiler için onay, her şey için detaylı açıklama, iman eden toplum için bir rahmet ve bir hidayettir.

3. Müslüman genç: Allah’a şirk koşmadan inanan ve bütün kalbiyle kâinatın tek mutasarrıfının Allah olduğunu bilendir. Bütün dünya bir olsa, Allah istemedikten sonra kendisine bir zarar verilmeyeceğini bilen ve Allah’ın istemediği bir iyiliğin kendisine yapılamayacağına inanan gençtir. Müslüman genç, Allah’ın emir ve yasaklarına icabet eden ve bu icabetinde samimi olup riyaya düşmemek için gayret sarf etmekle beraber, Allah’ın diniyle şeref duyan ve inanmayanlara karşı dini hakkıyla savunandır.
4. Kısacası Müslüman genç, bu dünya hayatında ne kadar kalacağının meçhul olduğunu bilerek, hayatının her an son bulabileceğinin farkında olup, her anını hakkıyla değerlendirip zamanının tümünü faydalı ilim ve salih amelle geçirmeye çalışandır. Müslüman gencin temel hedefi, Allah’ın kendisinden razı olduğu ve kendisinin de Allah’tan razı olduğu bir kul olabilmektir.²⁶

²⁶ Kur’an, Beyyine Sûresi, Ayet 8.

İKİNCİ BÖLÜM

KUR'AN-I KERİMDE ASHÂB-I KEHF KISSASI

2.1. NÜZUL ORTAMI

Alimlerin ekserisine göre Kehf sûresi mekkî bir sûre olup Mekke döneminin sonlarına doğru Ğaşiye sûresinden sonra hicretten kısa bir süre önce nazil olmuştur.²⁷

Klasik tefsir kaynaklarının çoğu, Kehf sûresinin iniş sebebinin risaletin Mekke döneminde Kureyşli müşriklerin, Medine’de yaşayan Yahudi âlimlere, Hz. Muhammed’in durumu hakkında bilgi edinmek üzere bir heyet göndermesi hadisesine dayandırmaktadır.²⁸ Taberî (ö. 310/923) tefsirinde, İbn İshak tarafından aktarılan rivayete, şu şekilde yer vermiştir: Kureyşliler, Nadr İbn Haris ve Ukbe ibn Ebû Muayt’ı, Medine’deki Yahudi hahamlara gönderdiler ve onlara dediler ki: Muhammed’in durumunu, niteliklerini onlara anlatın ve söylediklerini kendilerine haber verin. Onlar, Kitap ehlidirler ve onların yanlarında peygamberlerin bilgisine dair bizde bulunmayan bilgiler vardır. O ikisi Mekke’den çıkıp Medine’ye vardılar. Yahudi hahamlarına, Hz. Peygamberin durumunu sordular. Sözlerinden bir kısmını aktararak, halini anlattılar ve dediler ki: Sizler Tevrat ehlisiniz ve biz, sizden Muhammed’in durumu hakkında haber almak için geldik. Yahudi hahamlar, onlara dediler ki: Biz, size, ona üç şey sormanızı isteriz. Kendisine, eski devirlerde yaşamış delikanlıların durumlarını; yeryüzünün doğularına ve batılarına kadar gezen adamın durumunu ve ruhun ne olduğunu sorun. Eğer bunlar hakkında size bilgi verirse o peygamberdir ve kendisine tabi olun. Şayet size bunlar hakkında bilgi vermezse, o laf eden bir adamdır ve uygun gördüğünüz şekilde ona karşı davranın. Nadr ve Ukbe dönüp Kureyşlilerin yanlarına geldiler ve dediler ki: Ey Kureyş topluluğu! Biz sizinle Muhammed’in arasını ayıracak bir bilgi getirdik, Yahudi hahamları, bize Hz. Muhammed’e bazı şeyleri sormamızı istediler, diyerek olanları, Kureyşlilere anlattılar. Kureyşliler de Resulullah’a (s.a.v.) gelerek dediler ki: Ey Muhammed! Bize şunları şunları haber ver, diyerek Yahudi hahamlarının kendilerine söylediklerini Hz. Peygambere sordular. Resulullah (s.a.v.), ‘inşallah’

²⁷ Ebû Ca’fer Muhammed bin Cerir et-Taberî, **Camîu’l-Beyan an Te’vîli Âyi’l- Kur’an**, Cilt 9, Beyrut: Mektebetü’t-Tevfikiyye, ts., s. 192.; Nasiruddin b. Ömer b. Muhammed Beydâvî, **Envâru’t-Tenzîl ve Esrâru’t-Tevîl**, Muhammed Abdurrahman Meraşlı (thk.), Cilt 3, Beyrut: Daru İhya’t-Turasi’l-Arabî, ts., s. 272.

²⁸ Emine Sekme, “*Klasik ve Modern Kur’an Yorumlarında Ashâb-ı Kehf Kıssasının Tahlili*” (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi, SBE, 2014, s. 31.

demedi onlara: “Yarın sorduğunuz şeyleri size haber vereceğim.” dedi ve onlar gittiler. Hz. Muhammed (s.a.v.) on beş gece bekledi. Allah bu konuda ona hiçbir vahiy göndermedi. Cebrail (a.s.) gelmedi. Mekke halkı, ileri geri konuşup yaygara kopararak dediler ki: Muhammed bize yarın söylerim diye vadetti. Bu gün on beşinci günün sabahına uyandık fakat kendisine sorduğumuz soruların cevaplarını hala bize haber vermedi. Vahyin kesilmesi Resulullah’ı (s.a.v.) üzüntüye boğdu ve Mekke ahalisinin konuştukları, kendisini üzmeye başladı. Sonra Cebrail (a.s.) Allah katından Kehf sûresini indirdi. Sûrede gençler, ruh ve seyahat eden kişi hakkındaki sorulan sorulara cevaplar vardı.²⁹ Görüldüğü gibi bu rivayet, sûrenin indiği nüzul ortamını gözler önüne sermektedir.

2.2. İHTİVA ETTİĞİ KONULAR

Kehf sûresi, Kur’an’ın lafız ve manasında çelişki bulunmayan, müjdelemek ve uyarmak üzere inen ilahi bir kitap/hitap olduğunu belirterek başlar.³⁰ Allah’ın kudretini gösteren hayret verici şeylere dikkatleri çekerek³¹, İslam dininin en önemli konusu ve Kur’an-ı Kerimin indiriliş amaçlarından olan hak ve batıl mücadelesinde, fitnelerden koruma ve mücadele yöntemlerini ele alarak devam etmektedir. İnanç fitnesine örnek olarak Ashâb-ı Kehf kıssasını işlemektedir. Allah’a inanan bir grup genç, inançları uğruna makamlarını, ailelerini, akrabalarını, dostlarını ve mallarını feda ettiler. Putperest hükümdarın karşısında hakkı haykırarak canlarını ortaya koydular. Bu gençler Rabbani duruşlarından taviz vermeden, sırf inançlarını korumak için hicret ederek mağaraya sığındılar.³² Araştırma konumuzun aslını teşkil eden bu kıssa, ileride daha detaylı işlenecektir.

Dünya malı fitnesine misal olarak da iki bahçe sahibiyle ilgili kıssa verilebilir.³³ Bu kıssada dünya malına güvenerek aldanıp, şaşırان zengin ile imanıyla izzet ve şeref bulan fakir arasında bir karşılaştırma yapılarak, mü’min fakirlerin durumu ile zengin müşriklerin durumunu Allah katında ki konumları ortaya koymaktadır. Ayetlerde,

²⁹ et-Taberî, **a.g.e.** Cilt 9, s. 192, 193.; Ayrıca bkz. Muhammed Tâhir İbn Âşûr, **et-Tahrîr ve’t-Tenvîr**, Cilt 15, Tunus: ed-Daru’t-Tunusiyye, 1984, s. 242,243.

³⁰ Vehbe ibn Zuheyli, **et-Tefsîru’l-Münîr fî’l-Akide ve’s-Şeria ve’l-Menhec**, Cilt 8, Dîmeşk: Daru’l-Fikr, 2009, s. 213.

³¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 1-8.

³² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 9-26.

³³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 32-44.

dünya hayatının faniliğine³⁴ işaret ederek, bu fani hayatın bir gün mutlaka son bulacağını ve insanların bu geçici hayata aldanmaması için uyarılar vardır.

Kibir ve gurur fitnesi için de İblisin, Âdem'e secde etmeyi kabul etmeyişinin kıssasıdır.³⁵ Bu örnekte, şirkin çeşitlerinden olan kibir ve gururun sebep olduğu kovulmak, mahrumiyet ve takva ile Allah'a ubudiyet arasında bir karşılaştırma yapılarak, insanları şeytanın tuzaklarından korumak ve kulluk ile tevazuunun sağladığı Allah'ın rızasını ortaya koymaktır.³⁶

Yönetici ve sultanlık fitnesi için de Zulkarneyn kıssasını model olarak vermektedir. Bu kıssada dünyanın doğusuna ve batısına hâkim olmuş hükümdarın, takva, adalet, ıslah ve inşa nitelikleriyle insanlığa yaptığı hizmeti ve zalim putperest hükümdarların yaptığı zulüm, yıkım ve şirk inancındaki ısrarı karşılaştırmaktadır.³⁷

Sûre, böylece bize, hak ve batıl mücadelesinde karşılaşılan fitne çeşitlerini belirtip bizi uyarırken, bu fitnelerden nasıl kurtulabileceğimizin yolunu da göstermektedir. Allah Teâlâ, ümmetin ve insanlığın bu fitnelerden sadece Rabbanî yol ve yöntemle kurtulabileceğini bizlere göstermektedir. Rabbanî kurtuluş yöntemin ilk adımı sağlam bir inançla Allah'tan yardım istemek ve Ona iltica etmektir. Bu da kâinata ve dünya hayatına doğru bir görüşle bakmak, dünya hayatının faniliğini idrak ederek, ahiret için çalışmak, iyi insanlarla beraber olmak ve ilmî donanıma sahip olmakla olur.

Sûrenin son bölümünde, adeta hak ve batıl mücadelesinin neticesi özetlenmektedir. Kâfirlerin amellerinin ahirette boşa çıkacağı ve hiçbir sonuç vermeyeceği ilan edilir.³⁸ Salih amel işleyen mü'minlere, ahirette ebedi nimet ve mükâfatlara nail olacaklarının müjdesi verilir.³⁹ Yüce Allah'ın bilgisi için sınır olmadığının ve O'nun ilminin her şeyi kapsadığını belirtmesi ile Kehf sûresi sona erer.⁴⁰

2.3. KEHF SÛRESİNİN ÖNCEKİ SÛRE İLE BAĞLAM İLİŞKİSİ

Kehf sûresi ile İsra sûresi arasındaki bağlam ilişkisini birkaç yönden tespit edebiliriz. Birincisi: İsra sûresi, tesbih (subhanellezi) ile başlar. Tesbih, Allah Teâlâ'nın

³⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 45-46.

³⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 50-53.

³⁶ Zuhayli a.g.e., s. 215.

³⁷ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 83-99.

³⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 100-106.

³⁹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 107-108.

⁴⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 109-110.

bütün noksanlık ve kusurlardan münezzehe ve uzak olmasıdır. Kehf sûresi ise elhamdülillah ifadesi ile başlar. Tahmîd, Allah Teâlâ'nın bütün kemal sıfatlara sahip olduğunun ispatıdır. Yani tesbih bütün noksan sıfatlardan uzak olduğunun ikrarıdır. Hamd ise bütün kemal sıfatların ispatıdır. Bunun için tesbih hamdden önce gelir.⁴¹

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: “سَبِّحْ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَكَفَىٰ بِالْعَالَمِينَ (Ama sen Rabbini hamd ile tesbih et, secde edenlerden ol.)”⁴² Bir hadiste de “سُبَّحَانَ اللَّهِ وَبِحَمْدِهِ” diye buyurmaktadır.⁴³ Böylece iki sûrenin başlangıçları itibari ile bir bağlam ilişkisi ortaya çıkmaktadır. İkincisi: İsra sûresi hamd ile biter, Kehf sûresi ise elhamdülillah ile başlıyor. Bu da iki sûrenin birbiri ile irtibatlı olduğunu gösterir. Üçüncüsü: İsra sûresinin bitiminde, Allah Teâlâ'yı, ulûhiyetinde ve mülkünde ortağı olmayan, çocuk edinmeyen olarak zikredilirken; Kehf sûresinin başlangıcında Allah'a çocuk isnad edenlerin uyarılması, iki sûre arasındaki ilişkiyi gözler önüne sermektedir. Dördüncüsü: İsra sûresi, isra yolculuğunu işlerken; Kehf sûresinde de dikkat çekici Ashâb-ı Kehf, Musa (a.s.) ile salih kul ve Zülkarneyn yolculukları anlatılmaktadır. Beşincisi: İsra sûresinde ifade edilen “İsra Mucizesi”, ne kadar dikkat çekici ve büyük bir mucize ise, Kehf sûresinde zikredilen Kur'an ayetleri de o kadar manidardır. Bütün bunlar, iki sûrenin bağlam ilişkisini ortaya koymaktadır.⁴⁴

2.4. KEHF SÛRESİ'NİN FAZİLETİNE DAİR

Kehf sûresinin faziletine dair birçok hadis rivayet edilmiştir. Bu hadislerden bazıları burada zikredilecektir:

1. Sahihu'l-Buhârî'de, Bera bin Azîb'den şöyle rivayet edilmiştir: (Sahâbîlerden) bir kimse Kehf Sûresi'ni okuyordu. Yanı başında da iki uzun ipe bağlanmış olan at vardı. At huylanmaya başladı. Bir de baktı ki kendisini bir sis veya bulut kaplamış. Bunu peygamber (s.a.v.)'e anlattığında şöyle buyurdu: “Oku ey filan/adam, Kur'an okunduğunda inen sekinedir...”⁴⁵

⁴¹ Mustafa Müslim, vd., **et-Tefsiru'l Mevdûi li-Suveri'l-Kur'an**, Cilt 4, Şarık: Külliyyetü Dırasatı'l-Ulya vel-Buhusi'l-İlmiye, 2010, s. 289.

⁴² Kur'an, Hicr Sûresi, Ayet 98.

⁴³ Ebu Hüseyin Müslim bin el-Haccac el-Kuşeyri, **el-Câmiu's-Sahîh**, Beyrut: Daru'l-Marife, 2016, Cilt 4, s. 290.

⁴⁴ Müslim, vd., **a.g.e.**, Cilt 4, s. 289-291.

⁴⁵ Ebu Abdillâh bin İsmail el-Buhârî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Beyrut: Daru İbn Kesîr, 2002, s. 1280.

Ebu'd-Derda'dan rivayetle peygamber (s.a.v.) buyurdu ki: “Kim Kehf sûresinin başından on ayet ezberlerse, deccalden⁴⁶ korunmuş olur.”⁴⁷ en-Nedvî, Kehf sûresi ve deccal konusunu eserinde işlerken şu önemli tespitte bulunur:

*“Kehf sûresinde, öyle bir takım direktif, irşad, mesel ve kıssalar vardır ki deccalı, her zaman ve mekânda ortaya çıkarmaya, teşhis etmeye yardımcı olur. Deccalın, üzerinde yükseleceği temeli açıklar. Akıl ve ruhları bu fitneye başkaldırmaya hazırlar. Bu sûrede deccalliğe ve deccalliğin önderliğine karşı çıkan bir ruh vardır. Onların düşünme yöntemlerine, hayat programlarına karşı, açık ve güçlü bir şekilde başkaldıran bir ruh vardır.”*⁴⁸

2. Bir hadiste Resulullah (s.a.v.) şöyle buyurdu; “Kim Kehf sûresinin başını ve sonunu okursa, bu onun için tepesinden tırnağına kadar, bir nur; kim de tümünü okursa, bu onun için sema ile arz arasında bir nur olur.”⁴⁹
3. Beyhakî'nin Ebû Said el-Hudri'den rivayet ettiğine göre peygamber (s.a.v.) şöyle buyurmuştur: “Cuma günü Kehf sûresi okuyana, kendisine iki Cuma arasında nurdan aydınlık verilir.”⁵⁰

2.5. ASHÂB-I KEHF KISSASI

2.5.1. Kıssa Kavramının Tahlili

Arapça sözlüklerde kıssa ve türevleri, haber vermek, bir şeyin izini sürmek, birbirini takip eden haberleri beyan etmek ve açıklamak anlamlarında kullanılmıştır.⁵¹ Kıssa kelimesinden türeyen bu anlamlar, insanlık tarihinde yaşanmış ve unutulmuş haber ve olayların, insanlık gündemine yeniden getirilerek, gereken ders ve ibretlerin çıkarılmasıdır.⁵²

Meryem Abdulkadir es-Sıbâî, *Kıssatu'l-Kur'an* adlı eserinde, kıssanın kavram anlamını şöyle ifade eder:

⁴⁶ Deccal: İlâhî dinlerde kıyamet alâmetlerinden sayılan ve insanları doğru yoldan saptırmaya çalışacağı kabul edilen olağan üstü güçlere sahip olan kişidir. Geniş bilgi için bkz. Kürşat Demirci, “Deccal” maddesi, Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 9, İstanbul, 1994, s. 67.

⁴⁷ el-Kuşeyri, **a.g.e.**, Cilt 5, s. 333.

⁴⁸ Ebû'l-Hasan, **Te'emmülât fî Sûreti'l-Kehf**, Beyrut: Daru'l-Kalem, 1971, s. 8-10.

⁴⁹ Ahmed bin Hanbel, **el-Müsned**, Cilt 3, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, ts., s. 249.

⁵⁰ Ebu Bekir Ahmed bin Hüseyin bin Ali el-Beyhaki, **es-Sünenü'l-Kebir**, Cilt 3, Beyrut: Daru'l-Marife, s. 249.

⁵¹ el-İsfahânî, **a.g.e.**, s. 405.; İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 7, s. 74. Fîrûzâbâdî, **a.g.e.**, s. 1330.

⁵² Muhammed Mahmud Hicazi, **el-Vahdetü'l Mevduiyetü'l fî'l-Kur'an-ı'l-Kerim**, Kahire: Daru'l Kutubi'l-Hadise, 1390h., s. 289.

“Kıssa, geçmiş ümmetlerin haberlerinin izini sürmek, tutum ve davranışların amacını ortaya koymak, özellikle Allah’ın gönderdiği peygamberlere karşı tavır ve durumlarını belirtmek, onların davet izlerini takip etmek, bunu da güzel bir üslupla beraber, ders ve ibret noktalarının altını çizerek belirtmektir.”⁵³

Bu tanım, görüldüğü gibi kıssa kavramının sözlük anlamını ihtiva ettiğini göstermektedir. Şöyle ki:

- Geçmiş olay ve hadiseleri olduğu gibi izini takip etmek.
- Peygamberlerin kavimleri ile davet ilişkilerini belirtmek.
- İnanan ve inanmayanların, risalete karşı duruşlarının sonuçlarını mükâfat ve ceza olarak belirtmek.
- Kur’an kıssalarının anlatım üslubunun güzelliğini, Kur’an’ın bütünlüğü çerçevesinde olduğu gibi ortaya koymak.
- Kıssanın anlatım ve hedef ilişkisi olan ders alma, hatırlama, hatırlatma ve ibret alma gayesini göstermek.

Kur’an-ı Kerim’de, k-s-s / ك ص ص kök harflerinden türeyen kıssa kelimesi ve türevleri yirmi dört defa kullanılmaktadır. *el-Mu‘cemü’l-Müfehres* sahibi ez-Zeyni kıssa kelimesini dört anlam yönüyle aşağıdaki şekilde gruplandırır.⁵⁴

1. Haber verme anlamı: Buna şu ayet örnek verilebilir: “نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ الْاَحْسَنَ الْقَصَصِ” (Biz bu Kur’an’ı sana vahyetmekle (başka konular yanında) en güzel kıssayı da anlatıyoruz. Gerçek şu ki sen daha önce bunları bilmiyordun.)”⁵⁵

2. Rivayet anlamı: Buna şu ayet örnek verilebilir: “فَجَاءَهُ الْاَحْمَرُ بِمِثْلِ شَيْءٍ لِّلْاَحْمَرِ” (Bu esnada kızlardan biri utangaç bir eda ile yürüyerek yanına geldi; ‘Bizim yerimize (hayvanlarımızı) sulamanın karşılığını ödemek üzere babam seni çağırıyor’ dedi. Musa, babalarının yanına gelip de ona başından geçenleri anlatınca, ‘Korkma, zalimler güruhundan kurtuldun’ dedi.)”⁵⁶

⁵³ Meryem Abdulkadir es-Sibâi, *el-Kıssatu fi’l-Kur’an*, Cidde: Mektebetü’l-Mekke, 1407h., s. 30.

⁵⁴ Muhammed Basim Reşidi ez-Zeyni, *el-Mu‘camü’l-Mufahras li Maâni Kur’ani’l-Azim*, Cilt 2, Beyrut: Daru’l-fikri’l-Muasır, 1995, s. 946.

⁵⁵ Kur’an, Yusuf Sûresi, Ayet 3.; ez-Zeyni, *a.g.e.*, s. 946.

⁵⁶ Kur’an, Kasas Sûresi, Ayet 25. ez-Zeyni, *a.g.e.*, s. 946.

3. Hedeflerin açıklanması anlamı: Örnek ayet; “وَلَقَدْ آتَيْنَا نُوْحًا مِنْ لَدُنَّا الْوَسْلَ مَاقْبَلْتَبِهِ” (Peygamberlerin haberlerinden, *senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, mü'minlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor.*)”⁵⁷

4. Haberin doğruluğu anlamı: Bu şekildeki anlama şu ayeti örnek verebiliriz: “نَحْنُ نَقُصُّ عَلَيْكَ نَبَأَهُم بِالْحَقِّ لَأَنْتَ مِنْهُمْ نَبِيٌّ” (Biz sana onların başından geçenleri gerçeğe uygun olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.)”⁵⁸

Ayrıca, kıssa kelimesi Kur'an-ı Kerim'de, iki yerde bir şeyin izini sürmek ve birbirini takip eden haberler anlamında geçmektedir. Bu da şu ayeti kerimelerdir: “قَالَ لَكَ مَا لَيْتَ أَنْتَ تَحْتَابُونَ” (Musa, ‘İşte aradığımız bu idi’ dedi. Hemen izleri üzerine geri döndüler.”⁵⁹ İkinci ayeti kerime ise “قَالَ لَكَ مَا لَيْتَ أَنْتَ تَحْتَابُونَ” (Musa'nın ablasına, ‘Onu izle’ dedi. O da ötekiler farkına varmadan uzaktan kardeşini gözetledi)”⁶⁰ dedi.

Kur'an'da kıssa, geçmiş ümmetlerin durumunu, peygamberlerin hayat mücadelelerini ve gerçek tarihi olayları anlatan haberlerdir.⁶¹

Sonuç olarak Kur'an'da geçen kıssa kelimesi ve türevleri, anlam ilişkisi bütünlüğü içerisinde, geçmiş ümmetlerin haber ve durumlarını, peygamberlerle kavimleri arasındaki davet ilişkisinin sonuçlarını, bunların akıbetini ve bundan çıkarılması gereken ders ve ibretlerin anlaşılmasını amaçlamaktadır.

2.5.2. Kur'an Kıssalarının Hedefi

Kur'an-ı Kerim, insan için inanç ve amel kılavuzudur. Allah'ın, insanlık âlemini her türlü karanlıklardan, İslam aydınlığına çıkartmak için⁶² gönderdiği Kur'an-ı Kerim, insanın bu dünyada mutlu olabilmesi için fert ve toplum bazında ilişkisini düzenleyen, ruh ve ceset dengesini sağlayan en büyük rehber kaynağıdır.

⁵⁷ Kur'an, Hüd Sûresi, Ayet 120. ez-Zeyni, a.g.e., s. 946.

⁵⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 13. ez-Zeyni, a.g.e., s. 946.

⁵⁹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 64.

⁶⁰ Kur'an, Kasas Sûresi, Ayet 11.

⁶¹ Mennâ Halilu'l-Kattân, **Mebahis fi Ulumi'l-Kur'an**, Kahire: Darul Garib li-Tabaâ, 1401h., s. 273.

⁶² Kur'an, Bakara Sûresi, Ayet 257.

Kur'an kıssaları salt tarihi olaylar değildir. Yani, sadece tarihi olayları aktarıp bilgi vermek amacını taşımaz. Bilakis, Kur'an kıssaları, imanı kalbe iyice yerleştirmek gibi büyük hedefleri içinde barındıran, bunun pratikte uygulamasını sağlamak için gereken gayreti oluşturan, mesaj ve haberlerdir.⁶³

Kur'an kıssaları fert ve toplumun ıslahı ve inşası için yararlanılabilecek sağlam kaynaklardır. Kur'an'ın diğer konularıyla sıkı bir ilişki içerisinde ki bu hedefler, Kur'an'ın nazil oluş hedefleridir ve amaçladığı hedeflerin dışına çıkmaz.

Kur'an kıssalarının hedeflerinin bir kısmını şöyle sıralamak mümkündür:

1. Kur'an kıssalarının en büyük hedefi ilahi vahyin ve Hz. Muhammed'in (s.a.v.) nübüvvet ve risaletinin ispatıdır. Hz. Muhammed (s.a.v.) okuma, yazma bilmediği gibi herhangi bir Yahudi veya Hristiyan din âliminden önceki ümmetlerin haberlerini, peygamberlerin durumlarını ve diğer tarihi olayları da öğrenmiş değildi. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş ümmetlerin ve peygamberlerin durumları ile ilgili kıssalardan söz edilince ve bu bilgilerin çoğu, Tevrat ve İncil'de de doğruluğu ispatlanınca, Kur'an'ın beşer sözü olmadığı, ilahi vahiy olduğu gerçeği, herhangi bir şüpheye mahal vermeden kesinlik kazandı.⁶⁴

Kur'anı Kerim, bu hedefi hemen hemen her kıssa örneğini verirken ya başında veya sonunda buna işaret etmektedir. Bu da Kur'an kıssalarının, bilgileri Hz. Muhammed'in (s.a.v.) kendi bilgisi olmadığına ancak kendisine ilahi bir vahiyle bildirildiğinin delilidir.⁶⁵ Örnek olarak Hz. Musa (a.s.) ve firavunun kıssasında Allah, şöyle buyurur: *“İşte böylece geçmiştekilerin haberlerinden bir kısmını sana anlatıyoruz. Kuşkusuz sana katımızdan bir zikir (Kur'an) verdik.”*⁶⁶

2. İlahi dinlerin tamamının kaynağının Allah olduğunu kanıtlar. Kur'an kıssalarının hedeflerinden biri de bütün ilahi dinlerin, Allah Teâlâ'ya ait olduğunu beyan etmek ve insanların tümünün tek ümmet olduğunu belirtmektir. Kur'an-ı Kerim'in Enbiya sûresi, birçok peygamberin durumundan söz ederken asıl hedefinin bir olduğu mesajını vermektedir. Enbiya sûresi, bu gerçeği tüm detaylarıyla gözler önüne

⁶³ Muhammed Seyyid Hasan, **Revaiu'l-İcaz fi'l-Kıssasi'l-Kur'ani**, İskenderiyye: el-Mektebetü'l-Camiu'l-Hadis, ts., s. 61.

⁶⁴ Fehd bin Abdulfettah bin İbrahim Hayyât, *“Mebadi Terbiye eş-Şebab fi Dav'i Kıssati Ashâbi'l-Kehf”* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Camiatu Ummi'l-Kurâ, Suudi Arabistan, 1427h., s. 36,37.

⁶⁵ Hayyât, **a.g.e.**, s. 36,37.

⁶⁶ Kur'an, Taha Sûresi, Ayet 99.

serer: “ Andolsun ki biz Musa ve Harun’a takva sahipleri için bir ışıık, öğüt ve furkanı verdik.”⁶⁷, “Zekerıyyâ’yı da an! Hani o, Rabbine şöyle niyaz etmişti: ‘Rabbim! Geride kalanların en hayırlısı sensin, yine de sen beni yalnız (çocuksuz) bırakma!’ Allah Teâlâ, Enbiya sûresindeki bu örnek ardından konuyu şöyle sonuçlandırır: “Gerçekten bu, tek bir din topluluğu olarak sizin ümmetinizdir; ben de sizin Rabbinizim. Şu halde bana kulluk edin’ (dedik).”⁶⁸ diyerek ilahi dinlerin tamamının Allah katında olduğunu belirtmektedir.⁶⁹

3. Semavî dinlerin ortak bir esas üzerine bina edildiği, bu esasın da ibadeti Allah’a has kılmak olduğunu beyan etmektir. Kur’an kıssalarının hedefleri arasında semavî dinlerin esasının Allah’a ait olduğu ve bütün gönderilen peygamberlerin ortak çağrısının Allah’a iman ve ibadet yapma gerçeği, Kur’an-ı Kerim’de açıkça belirtilmektedir. Araf sûresinde geçen şu ayetler bu gerçeği gözler önüne sermektedir.

“Andolsun ki Nûh’u elçi olarak kavmine gönderdik. Dedi ki: “Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Doğrusu ben, üzerinize gelecek büyük bir günün azabından korkuyorum.”⁷⁰ “Âd kavmine de kardeşleri Hûd’u (gönderdik). O dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. Hâlâ sakınmayacak mısınız?”⁷¹ “Medyen’e kardeşleri Şuayb’ı (gönderdik). Dedi ki: Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur.”⁷²

Ayetlerde de anlaşıldığı gibi itikadın esası tevhiddir. Bütün peygamberlerin davetlerinin ortak özelliği kavimlerini ve insanları tevhide davet etmektir. Bu da ilahi dinlerin ortak özelliğinin tevhid olduğu gerçeğini Kur’an kıssaları ortaya koymaktadır.

4. Kur’an kıssalarının amaçlarından biri de peygamberlerin davet esaslarının bir olduğunu belirtmektir.⁷³ Bu gerçeği biz, Hûd sûresinde görmekteyiz. Allah Teâlâ şöyle buyurmaktadır:

“Gerçek şu ki biz Nûh’u kavmine elçi olarak gönderdik; şöyle dedi: ‘Allah’tan başkasına tapmayın!’ diye size gönderilmiş açık bir uyarıcıyım. Doğrusu ben, başınıza gelecek can yakıcı bir günün azabından korkuyorum’ dedi.”⁷⁴

⁶⁷ Kur’an, Enbiya Sûresi, Ayet 48.

⁶⁸ Kur’an, Enbiya Sûresi, Ayet 92.

⁶⁹ Hayyât, a.g.e., s. 40.

⁷⁰ Kur’an, Araf Sûresi, Ayet 59.

⁷¹ Kur’an, Araf Sûresi, Ayet 65.

⁷² Kur’an, Araf Sûresi, Ayet 85.

⁷³ Seyyid Kutub, et-Tasvîrül-Fennî fi’l-Şuruk, Kahire: Daru’ş-Şuruk, 2004, s. 160.

*“Nûh dedi ki: Ey kavmim! Söyleyin bakalım şayet ben Rabbinizden gelen apaçık bir delil üzerinde isem ve O, kendi katından bana bir rahmet vermişse siz O’na karşı kör kalmışsanız, Onu istemediğiniz halde biz, sizi ona zorlayacak mıyız?”*⁷⁵

*“Ey kavmim! Buna karşılık sizden herhangi bir mal istemiyorum. Benim ecrim sadece Allah’a aittir. (Siz istiyorsunuz diye) ben iman edenleri kovacak değilim; onlar (imanları sayesinde) Rablerine kavuşacaklardır. Fakat ben sizi bilgisizliğe gömülmüş bir topluluk olarak görüyorum.”*⁷⁶

Salih peygamberin örneğinde ise Allah şöyle buyurur:

*“Semûd kavmine de kardeşleri Sâlih’i gönderdik. Dedi ki: "Ey kavmim! Allah’a kulluk edin; sizin O’ndan başka tanrınız yoktur. O sizi yerden var etti ve size orayı mâmur hale getirme görevi verdi. O halde O’ndan mağfîret isteyin; sonra O’na tövbe edin. Şüphesiz Rabbin yakındır, duaları kabul eder.”*⁷⁷

*“Dediler ki: "Ey Sâlih! Sen bundan önce içimizde kendisine ümit bağlanan biriydin. Şimdi babalarımızın taptığı şeylere tapmaktan bizi engellemeye mi kalkışıyorsun? Doğrusu bizi davet ettiğin konuda ciddi bir şüphe içindeyiz.”*⁷⁸

*“Sâlih dedi ki: Ey kavmim! Bir de şöyle düşünün: Ya ben Rabbinden verilmiş apaçık bir delile dayanıyorsam ve O bana kendinden bir lütufta bulunmuşsa! Bu durum karşısında O’na âsi olursam beni Allah’a karşı kim korur? (Bu teklifinizle) siz benim ancak zararımı arttırmış olursunuz.”*⁷⁹

Ayetlerde görüldüğü gibi ilahi risaletin temel esasının Allah’a iman ve ibadet olduğu apaçıktır. Bununla birlikte kavimlerin genel tavırlarının Allah’a karşı şirk koştukları görülmektedir.

5. Kur’an kıssalarının bir hedefi de Hz. Peygamber ve beraberindeki Müslümanların kalplerini İslam üzerine sabit kılmaktır. İnananların, hakka davet etmede karşılaşacağı zorluklara karşı dayanıklı ve sabırlı olmaları gerekmektedir. İşte kıssalar bunu sağlamada öncü rol oynamaktadır. İnən ayetler, inananlara sabır eğitimi vererek, yetişmelerini ve sağlam bir duruş sergilemelerini sağlamaktadır. Bu hedefin gerçekleşmesi için Allah Teâlâ Kur’an-ı Kerim’in farklı sûrelerinde, bu konuyu detaylı

⁷⁴ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 25,26.

⁷⁵ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 28.

⁷⁶ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 29.

⁷⁷ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 61.

⁷⁸ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 62.

⁷⁹ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 63.

işlemektedir. Özellikle Enbiya sûresindeki peygamber sahneleri; başta Hz. Muhammed (s.a.v.) ve ashabın İslamı kabulü ve yaşantısında sabrı, sebatı ve sağlam duruşu kazandırmaktadır. Nûh kıssasındaki Hz. Nûh'un karşılaştığı zorluk ve eziyetlere sabretmesi ve Allah'ın kendisine kurtuluş gemisini yapmasını emretmesi ve onunla kurtuluşa ulaşmasını vahyetmesi Hz. Peygamber (s.a.v.) ve sahabeleri için ayrı bir sabır örneği teşkil etmektedir. Hûd sûresinin ihtiva ettiği peygamber kıssaları ile Hz. Hûd'un risalet tebliği esnasında karşılaştığı işkence ve zorluklara karşı sabırlı duruşu, Onu Allah'ın rahmetiyle zafere ulaştırmaktadır. Bu örnekleri; Semud, Lut, Şuayb, Musa ve Fir'avun kıssasıyla çoğaltabiliriz ki hepsinin neticesi, peygamberlerin gösterdikleri sabır ve sebat neticesinde, Allah'ın yardımıyla kurtuluşa ulaşmalarıdır. Bu ders ve ibret sahnelerinden sonra Allah Teâlâ, Hz. Muhammed'e (s.a.v.) şöyle seslenmektedir: *"Peygamberlerin haberlerinden, senin kalbini kuvvetlendireceğimiz bilgilerin her birini sana anlatıyoruz. Bunlarda sana gerçeğin bilgisi, mü'minlere de bir öğüt ve bir uyarı ulaşıyor"* ⁸⁰

İnananlar, karşılaştıkları zorluklara ve kavimlerinin gösterdikleri şiddetli tavırlarına karşı Allah Teâlâ'nın yardımıyla kurtulmuşlardır. Allah Teâlâ, başta, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve kendisine inananların kalplerini iman üzerine sabit kıldı. Sabır, sebatla davete devam etmelerini sağladı. ⁸¹

6. Kur'an kıssalarının hedeflerinden biri de inananların sünnetullahtan gereken dersleri çıkararak ibret almaktır. Allah Teâlâ başta peygamberlerine ve kendisine inanıp da mücadele edenlere yardım etmiştir. Kendisine şirk koşup yalanlayanları da hüsrana uğratmıştır. Allah Teâlâ, bütün peygamberlerine kavimleri ile olan mücadelelerinde yardım ederek dinini üstün kılmıştır. "Kur'an kıssaları; ümmetleri diriltten ve yok eden birtakım sünnetullahın ihtivasıdır." ⁸²

7. Kur'an kıssalarının bir hedefi de şu ayette olduğu gibi müjdelemek ve uyarmaktır; *"Kullarıma benim gerçekten çok bağışlayıcı, çok esirgeyici olduğumu bildir. Ama azabım da çok elem verici bir azaptır!"* ⁸³ Ayrıca Allah Teâlâ Hz. Lut ve

⁸⁰ Kur'an, Hûd Sûresi, Ayet 120.

⁸¹ Hayyât, a.g.e., s. 44.

⁸² Muhammed Gazali, **Nazarât fi'l-Kur'ân**, Kahire: Matbau's-Sünnetu'l-Muhammediyye, 1377 h., s. 120.

⁸³ Kur'an, Hicr Sûresi, Ayet 49,50.

kendisine inananlara rahmet yönünü ifade ettikten sonra Hz. Nûh'u yalanlayanlara acı bir azap ve kavminin helakını ibret olarak verir:⁸⁴

Dediler ki: !Aslında biz, suçlu bir kavme (ceza vermek için) gönderildik. Yalnız Lût'un ailesine zarar gelmeyecek, onların hepsini kurtaracağız. Fakat karısı hariç! Biz onun da geride kalanlardan olmasını takdir ettik. Elçiler Lût ailesine geldiklerinde Lût onlara, "bilinmedik tanınmadık kimselersiniz" dedi. 'Öyle ama, biz sana insanların, hakkında kuşkuya düştükleri şeyi getirdik. Sana, gerçeği getirdik. Biz muhakkak doğru söylüyoruz.' 'Hemen gecenin bir vaktinde ailenin hızla yola koyulmasını sağla! Sen de arkalarından git! Hiçbiriniz arkasına dönüp bakmasın! Size emredilen yere doğru gidin!' Lût'a şu hükmü bildirdik: 'Onlar, sabah vaktine girerken son ferdine kadar yok edilmiş olacaktır!'"⁸⁵

8. Kur'an kıssaları, insanlar arasında heva ve hevesten uzak, adalete dayalı hüküm vermeyi teşvik ederek, adaletle hükmetmenin önemi vurgulamıştır. Adaletle hükmetmenin olmazsa olmazı ise hakkı idrak etmektir. Özellikle hüküm vermede, öznel bir tutumdan uzak kalınması gerektiğini belirtmiştir. Hz. Davud kıssasında Allah şöyle buyurur:

Davacıların hikâyesi sana ulaştı mı? Bu adamlar mâbedin duvarına tırmanıp Dâvûd'un yanına girmişlerdi. Dâvûd onları görünce telâşlanmıştı. 'Korkma! dediler, 'Birimizin diğerini haksızlık etmekle suçladığı iki davacıyız biz. Aramızda âdil bir hüküm ver; doğruluktan sapma, bize de doğru yolu göster.' 'Şu adam benim kardeşim. Onun doksan dokuz koyunu, benim ise bir tek koyunum var. Buna rağmen 'Onu da bana ver' dedi ve bu tartışmada bana baskın çıktı.' Dâvûd şöyle dedi: "Senin koyununu kendi koyunlarına katmak istemekle doğrusu sana karşı haksızlık etmiştir. Zaten aralarında ortaklık ilişkileri bulunanların çoğu birbirine haksızlık ederler; yalnız iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapmakta olanlar böyle değildir; ama onlar da o kadar az ki! Dâvûd kendisini (böyle bir temsil ile) sınadığımızı düşündü. Bunun üzerine rabbinden kendisini bağışlamasını dileyerek secdeye kapandı ve bütünüyle O'na yöneldi. Sonra bu tutumundan dolayı onu bağışladık. Kuşkusuz yanımızda onun yüksek bir makamı, güzel bir geleceği vardır. 'Ey Dâvûd! Biz seni yeryüzünde halife yaptık; onun için insanlar arasında adaletle hükmet; nefsin isteklerine uyma, sonra seni Allah

⁸⁴ Hayyât, a.g.e., s. 44, 45.

⁸⁵ Kur'an, Hicr Sûresi, Ayet 58-66.

yolundan saptırır. Kuşkusuz, Allah yolundan sapanlara, hesap verme gününü unutmaları yüzünden çok ağır bir azap vardır.”⁸⁶

Bu kıssada adaletle hükmetmek için üç ilkeye işaret edilmektedir:

a. Davalı tarafı dinlemeden hüküm verdiği için zulme davetiye çıkarmış olabilir.

Böylece adaletle hükmetmemiştir.

b. Hz. Davud sadece ayette bahsi geçen soruna ilişkin hüküm vermemiş olup, hükmü genellemiştir. Hâlbuki hüküm, ilgili konuyla sınırlı olmalıdır.

c. Adaletle hükmetmek, heva ve hevesten arındırılmış, objektif bir şekilde verilen hükümlerdir. Bunun için Allah Teâlâ, Hz. Davud’u uyarmış, heva ve hevesle verilen hükümlerin zulme davetiye çıkaracağını hatırlatmıştır.⁸⁷

9. Kur’an kıssaları, inananlara inançları için gereken fedakârlık ve özveriyi göstermelerini öğretir. Kur’an-ı Kerim’de Allah’a inanmış bir grup genç olarak isimlendirilen Ashâb-ı Kehf, bu ilkeye en güzel örnektir. Allah şöyle buyurur:

“Hakikaten onlar Rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: ‘Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz.”⁸⁸

Allah’a hakkıyla inanan gençler, her şeyi göze alarak, zalim ve müşrik hükümdarın karşısına dikilip iman ve inançlarını haykırdılar. Bu uğurda gereken fedakârlığı göstererek, kıyamete kadar İslam dinini benimsemiş gençlere rol-model oldular. Bu kıssa, hak mücadelesinde, iman etmiş gençlere gerektiğinde inanç ve akideleri için canları pahasına gereken fedakârlığı göstermeleri için en büyük cesaret örneklerinden biridir. Sonuç olarak, Kur’an kıssaları İslami mücadelede Müslümanlar için yapı taşları mahiyetindedir. Mücadele için kişiyi tüm yönleri ile donatarak yetiştirir ve onun yolunu aydınlatır.

⁸⁶ Kur’an, Sad Sûresi, Ayet 21-26.

⁸⁷ Hayyât, **a.g.e.**, s. 47.

⁸⁸ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 13,14.

2.5.3. Ashâb-ı Kehf Kıssasının Anlatım Üslubu

Kur'an-ı Kerim, Ashâb-ı Kehf kıssasını işlerken en güzel anlatım üslubu olan sanatsal anlatım üslubunu kullanmıştır. Bu üslub, hoş ve etkileyici bir özellik içermektedir. Aynı zamanda sanatsal anlatım üslubu az kelimelerle çok şeyi ifade etmektir. Gereksiz bilgileri içermeyip, ders ve ibret alıcı bilgileri vermektedir. Örneğin, mağara gençlerinin yaşadığı zamanı, hangi dine mensup olduklarını, hangi kral zamanında yaşadıklarını, kralın milliyetinin ne olduğu konusunda bilgi olmadığı gibi; gençlerin yaşadıkları şehrin, sığındıkları mağaranın yeri, mesleklerinin ve adlarının ne olduğu, hangi tarihte mağaraya girdikleri ve mağaradan çıktıkları konuları da Kur'an sunumunda yer almamaktadır. Belirtilmeyen bu bilgilerin peşine düşmek, onları araştırmak ve bu tür bilgileri açıklamaya çalışmak, Kur'an araştırma metoduyla uyummadığı gibi Müslümanlara da hiçbir yarar sağlamayacağı aşîkârdır. Bunun için Ashâb-ı Kehf kıssasını, Müslüman gençlere bir rol-model olarak incelerken Kur'an'ın çizdiği çerçeve içerisinde kalmak gerekmektedir. Aslı olmayan rivayetler ve söylentilere girmemeye özen gösterip⁸⁹ Kur'an'ın bize verdiği bilgiler çerçevesinde kalmak en doğru yöntemdir.

Bu gerekçelere binaen Kehf süresinde Ashab-ı Kehf kıssasını anlatan ayetleri yorum katmadan okuyucunun istifadesine sunmayı faydalı görüyoruz:

“Yoksa sen, bizim ayetlerimizden olan Ashâb-ı Kehf ve rakîmi mi şaşırtıcı buldun? O gençler mağaraya sığınmışlar ve ‘Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster!’ demişlerdi. Sonra da iki gruptan hangisinin, kaldıkları müddeti daha iyi hesap edip değerlendireceğini ortaya koyalım diye onları uyandırdık.”⁹⁰

“Biz sana onların başından geçenleri gerçeğe uygun olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk. (Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: ‘Bizim rabbimiz, göklerin ve yerin rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz. Şu bizim kavmimiz Allah’tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirselersin ya! Allah hakkında yalan

⁸⁹ Salâh Abdul Fettah el-Hâlidî, **Ma’a Kasasi’s-Sabîkin Fi’l-Kur’an**, Dimeşk: Daru’l-Kalem, 2007, s. 277-279.

⁹⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 9-12.

uydurandan daha zalim kim olabilir! Mademki siz onlardan ve Allah'ın dışında tapmakta oldukları varlıklardan uzaklaştınız, o halde mağaraya sığının ki, rabbiniz size rahmetini yaysın; işinizde sizin için fayda ve kolaylık sağlasın.”⁹¹

“(Mağaraya sığındılar. Orada baksan) güneşin, doğduğu zaman mağaralarının sağına vurduğunu; batarken de onlara dokunmadan sol taraftan geçip gittiğini görürsün. Onlar ise mağaranın ortasındalar. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber bulamazsın.”⁹²

“Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer o insanları görseydin dönüp kaçardın ve gördüklerin yüzünden içini korku kaplardı. İşte böyle uyuttuğumuz gibi onları uyandırdık da birbirlerine sormaya başladılar; içlerinden biri, ‘Ne kadar kaldınız?’ dedi. (Diğerleri) ‘Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık’ dediler; ve eklediler, ‘Kaldığınız müddeti rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi siz içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin; ayrıca çok dikkatli davransın da sakın varlığınızı kimseye sezdirmesin. Çünkü onlar eğer sizi ele geçirirlerse ya taşıyarak öldürürler ya da kendi dinlerine döndürürler; işte o zaman ebediyen kurtuluşa eremezsiniz.”⁹³

“Böylece (kıssayı anlatarak insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah'ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler. Bir zaman insanlar aralarında Ashâb-ı Kehf'in durumunu tartışıyorlardı. Dediler ki: ‘Üzerlerine bir bina yapın. Rableri onları daha iyi bilir.’ Onların yöneticileri ise ‘Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız’ dediler.”⁹⁴

“(Sonra gelenler) bilmedikleri konuda karanlığa taş atar gibi tahminler yürüterek, ‘Onlar üç kişidir; dördüncüleri de köpekleridir’ diyecekler; ‘Beş kişidir, altıncıları köpekleridir.’ diyecekler. ‘Onlar yedi kişidir, sekizincisi köpekleridir’ diyecekler. De ki: ‘Onların sayısını rabbim daha iyi bilir. Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır. Artık onlar hakkında gerçeği açıklama dışında tartışmaya girme ve kimseden de onlarla ilgili bilgi isteme!’”⁹⁵

⁹¹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 13-16.

⁹² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 17.

⁹³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 18-20.

⁹⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

⁹⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

“Allah izin verirse demeden hiçbir şey için, ‘Şu işi yarın yapacağım’ deme! Unuttuğun takdirde rabbini an ve ‘Umarım rabbim bana, doğruya bundan daha yakın yolu gösterir’ de.”⁹⁶

“Onlar mağaralarında üç yüzyıl kaldılar, buna dokuz yıl da ilâve ettiler. De ki: ‘Ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gizli bilgisi O’na aittir. O öyle bir duyar, öyle bir görür ki! (O kadar olur!) Onların Allah’tan başka bir yöneticisi yoktur. O, kendi hükümlanlığına kimseyi ortak etmez.”⁹⁷

2.5.4. Ashâb-ı Kehf Kıssasının Genel Çerçevesi

Ashâb-ı Kehf kıssası inanç ve ahlak yönünden güzel bir delildir. Nitekim Allah şöyle buyurur: *“Yoksa sen (Sadece) Ashâb-ı Kehf ve Ashâb-ı Rakimi, bizim ibret verici delillerimizden sandın?”⁹⁸* Yani Allah’ın ayetlerinin içerisinde enteresan ve harika bir mucizedir.

Kehf kelimesi, dağda var olan geniş mağara anlamına gelir. Rakim ise, köpeklerinin ismidir. Başka bir görüşe göre, isimlerin yazılı olduğu mağaranın girişine asılan bir levhadır ya da mağaranın bulunduğu dağın veya vadinin ismidir.⁹⁹

Allah Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.v.) başta olmak üzere, onu takip eden dava adamlarının dikkatlerini toplamak için kıssaya soru üslubuyla giriş yapmakta ve zihinleri harekete geçirip hazır hale getirmektedir.

Allah Teâlâ ayrıntılı anlatımdan önce Ashâb-ı Kehf kıssasını 10,11 ve 12. ayetlerde özet olarak vermektedir: *“Bir grup genç mağaraya sığınmış, Ey Rabbimiz katından bize bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz şu durumdan bize bir kurtuluş ve doğruya ulaşmayı kolaylaştır.”* demişlerdi. Allah Teâlâ’ya inanan gençler, inançlarını korumak için harekete geçerek yapabildiklerini yaptıktan sonra, Allah’a iltica edip mağaraya doğru hareket halindeyken Allah’tan yardım ve rahmet isteyerek *“Rabbimiz katından bize bir rahmet ver.”¹⁰⁰* Öyle bir rahmet ki onunla işimiz kolaylaşsın, bizi müşrik ve zalim kavmimizden korusun ve saklasın ki bizleri görmez hale gelsinler. Muhakkak Allah’ın rahmetine nail olanlar kazanır. *“İşimizde doğruyu göster.”* sonumuzu hakka

⁹⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 23,24.

⁹⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 25,26.

⁹⁸ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 9.

⁹⁹ Muhammed Cemâlu’d-Din, el-Kâsımî, **Mehâsinü’t-Te’vil**, Kahire: Daru İhyai Kütübî’l-Arabiye, ts., Cilt 11, s. 91.

¹⁰⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

ulaşanlardan kıl, öyle bir rüşt ver ki inancımız sabit, feraset ve basiretimiz derin olsun. Zihnimizi şuurlu kılarak, senin yolun olan sırat-ı müstakim üzerinde kalalım. Bize hak yol üzerinde kalabilmemiz için sekine ver. Bizi hidayete erenlerden kıl. Allah Teâlâ, “*Bunun üzerine onları, O mağarada uzun yıllar uyuttuk.*”¹⁰¹ buyurmaktadır. Allah, İnsanoğlunun sıkıntı ve meşakkatlerinden rahatlatmanın yollarından biri uyku olduğunu bizlere göstermiştir. Allah, Ashâb-ı Kehf’e, onları uyutarak, düşmanlarından fikişsel ve fizikişsel olarak kurtarmış ve onları rahatlatıp yardım etmiştir. Onlara derin bir uyku vererek, dışarıdaki sesleri işitmeyecek hale getirmiştir.¹⁰²

Allah Teâlâ mağara gençlerini derin uykularından uyandırdığını şu ayetle bildirir: “*ثُمَّ بَعَثْنَا مِنْهُمُ اثْنَيْ عَشَرَ نَبِيًّا وَإِذْ لَبِىَّاهُمُ الْمَلٰٓئِكَةُ وَقَالُوا لِمَ لَبِىْتُمْ اَمْ عَلٰٓى كٰٓفِرٍۭ*” (Sonra da iki gruptan hangisinin kaldıkları müddeti daha iyi hesap edeceğini gösterelim diye onları uyandırdık.)¹⁰³

Ayette geçen “لَنَعْلَمَ” ibaresinde kastedilen Ashâb-ı Kehf’in kendi durumlarını bilmesidir; yoksa Allah zaten durumları hakkında ilim sahibidir. Sözkonusu kelimeyi Zemahşeri (ö. 538/1144) tefsir ederken şunları söyler:

1. Ashâb-ı Kehf, mağarada ne kadar kaldıklarını, yeme-içme olmadan nasıl yaşadıklarını, Allah’ın, onları düşmanlarından nasıl koruduğunu ve istedikleri rüştü tamamladıklarını anlayınca Rablerine şükrettiler ve bununla imanları arttı.

2. Ashâb-ı Kehf’in bu durumunun bilinmesi, Müslümanlara Allah’ın bir lütfudur. Ayrıca, ölümden sonra dirilişin olacağını inkâr eden kâfirler için de apaçık bir delildir.¹⁰⁴

Allah Teâlâ’nın, kıssanın giriş kısmında kıssayı veciz bir şekilde özetlediğini görüyoruz. Şöyle ki: Bunlar mağarada bulunan ve kitabede adları geçen bir grup mü’min gençtir. Allah’ın açık ayetlerindendir. Mağaraya sığınmışlar, rahmet sahibi ve doğru yol göstericisinin Allah olduğuna inanmışlar ve Kendisine iltica ederek yardım istemişlerdir. Allah Teâlâ da dua taleplerini kabul etmiş ve onları yıllarca mağarada uyutarak zihinsel ve fizikişsel bir şekilde onları rahatlatıp yardımını tecelli ettirmiştir.¹⁰⁵ Daha sonra Allah Teâlâ, Ashâb-ı Kehf’in durumunun ve gerçeğinin bilinmesi için mü’min

¹⁰¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 11.

¹⁰² Mahmud b. Ömer Zemahşerî, **el-Keşşâf an Hakâiki Ğavamidi’t-Tenzîl ve Uyûni’l-Ekâvil fi Vucûhi’t-Te’vil**, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-Arabi, 2012, s. 519.

¹⁰³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 12.

¹⁰⁴ Keşşaf **a.g.e.**, s. 520.

¹⁰⁵ el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 288-290.

gençleri, ölümden sonraki dirilişe benzer bir uyanışla uyandırarak bize şunları göstermektedir:

1. Allah Teâlâ'nın onlara yaptığı yardımı görmeleri, onların da buna karşı imanlarının artırmaları ve Rablerine şükretmeleri öğretmektedir.
2. İnanan gençlerin, davalarının hak olduğunu bilmeleri ve hakkın üstün geldiğini, batılın zail olduğunu göstermektir.
3. Allah Teâlâ'nın yardım ettiklerinin galip geleceğini ve müşriklerin mağlup olduklarına şahit olmalarını sağlamaktır.
4. Ölümden sonra mutlaka dirilişin gerçekleşeceğine delil olmaktır.

Kısacası, Allah Teâlâ, kendisine dua eden mü'min gençlere, rahmet ve yardımını göndererek; karanlık ve birçok tehlikeye açık olan mağarayı, imanın nuruyla aydınlatarak, mağaranın içini nimet ve emniyete çevirdiğini göstermektedir.¹⁰⁶

2.5.5. Kıssanın Ayrıntılı Anlatımı

Allah Teâlâ “*Biz sana onların başından geçenleri gerçek olarak anlatıyoruz. Hakikaten onlar, Rablerine inanmış gençlerdi. Biz de onların hidayetini artırdık.*”¹⁰⁷ buyurmaktadır. Bu ayette Allah Teâlâ, Resulüne Ashâb-ı Kehf kıssasını hak olarak anlatacağını belirterek, bunun dışındaki sözlere itibar edilmemesini ve başka arayışlara girilmemesini istemektedir. Yani kısaca, Allah tarafından kıssa, olaya uygun bir şekilde anlatılmaktadır. Allah Ashâb-ı Kehf'in, “لَمْ يَكُنْ لَهُمْ بَيْتٌ” (bir grup genç)” olduğunu belirtir. “أَفْئُوتُوا” (Rablerine iman ettiler.)” yani Allah Teâlâ'nın birliğine iman edip ondan başka ilah olmadığına şahadet ettiler. “وَزَيْلَانَا... (Biz de onların hidayetini artırdık.)”¹⁰⁸ İnanan gençler bu hidayetle hak yol üzerinde bir duruş sergilemelerine muvaffak oldular. Ayrıca bu ayeti kerimede Ashâb-ı Kehf'in sahip olduğu özellikler şöyle sıralanabilir:

1. Gençler, Allah'ın bir olduğuna ve ortağı olmadığına inanarak kavimlerinden ayrıldılar. İman kurtuluşun esasıdır. İnanan kalbe sahip olan kişi, daima iyilik ve güvende kalarak Allah'ın rızasını hisseder.

¹⁰⁶ el-Hâlidî, a.g.e., s. 90.

¹⁰⁷ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

¹⁰⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

2. Allah Teâlâ onların imanlarını artırarak kendisine güvenmelerini sağladı; çünkü iyiliğin karşılığı mutlaka iyiliktir. Allah Teâlâ onlardan razı oldu. İşlerini kolaylaştırdı.

3. Allah Teâlâ bu gençlerin kalplerini iman üzerine sabit kıldı. Vesvese ve yenilgi duygusunu onlardan uzaklaştırdı. ¹⁰⁹ Allah bu sahneyi şöyle haber verir: “*(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: ‘Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz.*”¹¹⁰ Allah Teâlâ, ayetin orijinalinde geçen “وَبَطَّنَا هٰٓؤُلَآءِ فِي الْقُلُوبِ” sözüyle onların kalplerini sabit kılıp sabır üzerine cesaretlendirdi. Öyle bir cesaretle kalplerini sabit kıldı ki batıla karşı, korkmadan, kaygılanmadan cesaretle mücadele edebildiler. Gerekğinde ehlerinden ve malından inançları için vazgeçip dinleri uğruna, mağara hayatı gibi susuz, yemeksiz ve kimsesiz olarak yaşamayı göze alabildiler.

Allah Teâlâ Ashâb-ı Kehf’in kalplerini imana açtı. Allah imanlarını artırdı ve onlara hidayet verdi. Böylece kalpleri imanla doldu. Kalpleri imanla dolduktan sonra Allah, onların kalplerini iman üzerine sabit kıldı. Böylece onlar mücadelelerinde karşılaştıkları şiddetli sıkıntılara karşı sabır ve sebatla durabildiler. Başka bir ifadeyle, kalpleri imanla dolan gençlerin, küfür toplumunun baskısıyla imanlarının zarar görmemesi için Allah, kalplerindeki imanı muhafaza ederek ilahi ifade ile kalplerini sağlamlaştırdı. ¹¹¹ Nitekim Bedir Savaşı’na katılan mü’minlerin kalplerini de mücadelelerinde Allah sabit kılmıştı ve bu durumu şu ayette haber vermiştir: “*O zaman katından bir güven olsun diye sizi hafif bir uykuya daldırıyordu. Sizi onunla temizlemek, şeytanın pisliğini üzerinizden gidermek, cesaretinizi arttırmak ve o sayede ayaklarınızı yere sağlam bastırmak için gökten üzerinize su indiriyordu.*” ¹¹²

2.5.5.1. Müşrik Kavimlerine Karşı Başkaldırıışları

Allah Teâlâ inanan gençlerin, müşrik kavimlerine başkaldırıışlarını ve tepkilerini şöyle haber vermektedir: “*Şu bizim kavmimiz, Allah’tan başka tanrılar edindiler,*

¹⁰⁹ Hayyât, a.g.e., s. 86.

¹¹⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

¹¹¹ el-Hâlidî, a.g.e., s. 294.

¹¹² Kur’an, Enfal Sûresi Ayet 11.

onların tanrı olduğuna açık bir delil getirirler ya! Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir.”¹¹³

Abdulkerim Zeydan (ö. 2014) bu ayeti tefsir ederken şöyle demektedir:

“Onları tanrı olduğuna dair açık bir delil getirirler ya. Haydi! İbadet ettikleri tanrılarına, tanrı olduklarına bir delil getirsinler bakalım açık bir delil getirebilirler mi? Getirmezler çünkü taptıkları putların ilah olduğuna dair delil getirme aklen ve naklen imkânsızdır, mümkün değildir. Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir.”¹¹⁴

İnanan gençler, kavimlerinin içinde bulunduğu küfrü, şirki reddetmişlerdir. Kavimlerinden inançlarının doğru olduğuna dair açık ve kesin delil getirmelerini talep etmişlerdir. Sahte tanrıların ispatı için de delil getiremeyeceklerini bildikleri için de kavimlerinin bu yaptıklarının Allah’a yalan ve iftira olduğunu belirtmişlerdir. Allah’a iftira edip yalan söyleyerek, Ona ortak koşanlardan daha zalim bir kimse olmayacağını, yüzlerine söyleyerek tepkilerini ortaya koymuşlardır.¹¹⁵

Mü’min gençler, kavimleriyle fikren ayrılığa düştükleri gibi bedenlen de ayrılarak *“O halde mağaraya sığıninki Rabbiniz rahmetini yaysın, işinizde sizin için fayda ve kolaylık sağlasın.*”¹¹⁶ hitabıyla mağaraya sığındılar. Allah, onlara rahmetini yayarak, dar mağarayı onların yaşayabileceği duruma getirdiği gibi kavimlerinin onlara yapabilecekleri kötülüklerden de onları korudu. *“...وَيُؤَيِّدُكُم مِّنَ الْمَرْكُومِ مَوْقَا”*¹¹⁷ şeklindeki ayetin orijinalinde geçen mirfeka *“مَوْقَا”* kelimesinin çoğulu merafık/مرفق kelimesidir. Bu da insanın yaşaması için olmazsa olmaz olan tüm ihtiyaçlardır. Allah Teâlâ, onları uyutarak beslenme için gıda ihtiyaçlarına gerek bırakmadı. Çünkü uyanık olarak kalsalardı gıda ihtiyacı duyarlardı.¹¹⁸ Allah Teâlâ, mü’min gençlerin kalbine verdiği iman mutluluğuyla, onları mağarada uyuttu ki uyanık haldeki ihtiyaç duyabilecekleri şeylere gerek kalmamasın.

¹¹³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 15.

¹¹⁴ Abdulkerim Zeydan, **el-Müstefad Min Kıssası’l-Kur’an**, Dimeşk: Muessesetu’r-Risale, 2013, s. 376.

¹¹⁵ el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 298.

¹¹⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 16.

¹¹⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 16.

¹¹⁸ Muhammed, Mütevelli eş-Şa’râvî, **Kıssasul-Kur’an**, Kahire: Daru’t-Tevfikîyye li-Turas, 2011, s. 243.

2.5.5.2. Mağaranın Konumu

Kur'an, Ashâb-ı Kehf'in sığındığı mağara hakkında şöyle demektedir:
“(Mağaraya sığındılar. Orada baksan) güneşin, doğduğu zaman mağaralarının sağına vurduğunu; batarken de onlara dokunmadan sol taraftan geçip gittiğini görürsün. Onlar ise mağaranın ortasındalar. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber bulamazsın.”¹¹⁹

Bu ayet, inanan gençlerin bulunduğu mağarayı canlı bir tasvir ile etkileyici bir şekilde aktarmaktadır. Şöyle ki güneş doğup yükseldiğinde ışın, mağaranın sağ tarafına sapıp geçiyor. Ayetin orijinalinde geçen “تزاوُر”/sapıyor ifadesi hem içerdiği anlamı tasvir ediyor hem de eylemde bir iradenin söz konusu olduğunu yansıtıyor. Güneş batarken de ışın, onların sol tarafından kayarak geçiyor. Onlar ise mağaranın geniş tabanındalar.¹²⁰ Onlar, güneş ışınlarından korunmuş şekilde her taraftan hava almaktadırlar.¹²¹ Tüm gündüz boyunca güneşin doğuşu ve batışı esnasında inanan gençlere, mağaranın geniş tabanında güneş ışınlarının zararının dokunmayışı Allah'ın mucizelerindendir. Allah Teâlâ'nın onları bu mağaraya yönlendirmesi,¹²² mağara içindeki durumları, güneş ışınlarından etkilenmemeleri, güneş ışınlarının sadece yakınlarından geçmesi ve bulundukları yerde ölmeden uzun süre uyutularak yaşamaları Allah'ın mucizelerinden biridir.¹²³ Seyyid Kutub (ö. 1966) bu ayeti şöyle yorumlar:

“Doğru yolu bulmanın ve doğru yoldan sapmanın bir ilahi yasası vardır. Buna göre kim Allah'ın ayetlerini yol gösterici edinirse yüce Allah koyduğu yasa gereğince onu doğru yola iletir. Bu durumda o kişi gerçek anlamda hidayete ermiş, doğru yolu bulmuş kimsedir. Kim de doğru yola iletici sebeplere sarılmazsa saptır. Bu sapıklığı kuşkusuz ilahi yasa uyarınca gerçekleşir, şu halde O'na taptıran yüce Allah'tır. Bundan sonra onu doğru yola iletecek bir önder bulmak imkânsızdır.”¹²⁴

Zeydan ise söz konusu¹²⁵ ayeti şöyle açıklar: Allah Teâlâ kimi hakka muvaffak ederse, o hidayete, doğru yola ermiştir.¹²⁶ Kim hidayet yolu seçerse mutlaka kurtuluşa

¹¹⁹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 17.

¹²⁰ Seyyid Kutub, **Fî Zilâli'l-Kur'an**, Cilt 4, Kahire: Daru's-Şuruk, 1985, s. 2263.

¹²¹ Zeydan, **a.g.e.**, s. 377.

¹²² Zemahşerî, **a.g.e.**, Cilt 2, s. 521.

¹²³ Kutub, **Fî Zilâli'l-Kur'an**, Cilt 4, s. 2262, 2263.

¹²⁴ Kutub, **Fî Zilâli'l-Kur'an**, Cilt 4, s. 2263.

¹²⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 17.

¹²⁶ Zeydan, **a.g.e.**, s. 377.

ulaşacaktır. Kim de Allah'ın yolundan ayrılıp muhalefet ederse onu doğru yola iletecek rehber bulamayacaktır.¹²⁷

2.5.5.3. Ashâb-ı Kehf'in Mağaradaki Halleri

Kur'an-ı Kerim, Ashâb-ı Kehf'in, mağara içindeki hallerini, kendilerine dokunulabilecek kadar canlı ve etkileyici bir şekilde aktarmaktadır. Bu da Kur'an'ın eşsiz canlı tasvir üslubudur. Allah şöyle buyurur: *“Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer o insanları görseydin dönüp kaçardın ve gördüklerin yüzünden içini korku kaplardı.”*¹²⁸ Bir önceki ayette Allah Teâlâ onlar için seçtiği mağaranın uygunluğunu anlatırken, bu ayeti kerimede ise mağaranın onlar için ikamet mekânı olarak ne derece güvenli olduğunu belirtmektedir. Bu mağarada onlar, yıllarca süren uzun uykularındayken, vücutları bozulmasın diye Allah tarafından bir yandan öbür yana çevriliyorlar. Gören birisi onları uyanık sanırdı. Oysa uyuyorlardı. Köpekleri de mağaranın kapısının eşiğinde, ön ayaklarını uzatmış adeta onlara bekçilik yapar ve onlar bu görünüşleri ile karşılarına çıkacak birisinin içine korku salarlar. Hiç kuşkusuz bu, Allah Teâlâ'nın onlar için belirlediği süre dolmadan, hiç kimse onları rahatsız etmesin diye yüce Allah'ın belirlediği bir rahmet planıdır.¹²⁹

Kehf sûresinin 18. ayette geçen korku anlamındaki “رُعباً” (ru‘ben)” kelimesi Kur'an'ın başka ayetlerinde de geçmektedir. Bize göre Haşr sûresinin ikinci ayetindeki “وَذَفَّيْ قُلُوبَهُمْ لِلرُّعْبِ” (Allah yüreklerine korku düşürdü.)¹³⁰ ifadesi Allah'a inananlar için Allah'ın onlara bir yardımı olarak düşmanlarının kalplerine korku düşürmesidir. Bu bağlamda inanan gençler, mağarada uyumalarına rağmen güven içindedirler. Çünkü onlara zarar vermek isteyenler, onları görür görmez Allah tarafından kalplerine öyle bir korku verilecek ki arkalarına bakmadan kaçmak durumunda kalacaklardır. Bu da Allah'ın inanan gençlere bir yardımudur.

2.5.5.4. Uzun Uykudan Uyandırılmaları

Kehf suresinde Ashab-ı Kehf konusu anlatılırken değinilen konulardan biri de inanan gençleri uykudan uyandırılmalarıdır. Bununla ilgili Allah şöyle buyurur:

¹²⁷ Zemahşerî, a.g.e., Cilt 2, s. 521.

¹²⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 18.

¹²⁹ Seyyid Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2263.

¹³⁰ Kur'an, Haşr Sûresi, Ayet 2.

“İşte böyle uyuttuğumuz gibi onları uyandırdık da birbirlerine sormaya başladılar: İçlerinden biri (arkadaşlarına) ne kadar kaldınız dedi. Diğerleri bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık dediler. Arkasından dediler kaldığınız müddeti Rabbiniz daha iyi bilir. Şimdi içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin. Ayrıca çok dikkatli davranın da sakın varlığınızı kimseye sezdirmesin.”¹³¹

Zeydan’a göre Allah Teâlâ inanan gençleri, uzun bir uykuya uyuttuğu hal üzerine, onların bedenlerini, saç ve bıyıklarını ilk günkü durumlarından hiçbir şey kaybettirmeden, hiçbir değişikliğe uğratmadan uyandırdı. Bu uyandırma; tekrar dirilme ile ilgili inanç problemi yaşayan Ashab-ı Kehf toplumunun; Allah’ın diriltme ile ilgili gücünü ve büyüklüğünü hatırlamalarına bir delil teşkil eder.¹³²

Birçok müfessir uyandırılmanın kaç yıl sonra olduğu ile ilgili görüş belirtmişlerdir.¹³³ Örneğin İbn Kesir (ö. 774/1373) bu uyandırmanın üç yüz dokuz yıl sonra olduğunu söyler.¹³⁴

Muhammed Mütevellî eş-Şa‘râvî, (ö.1998), *Kıssasü'l-Kur'an* adlı eserinde “بَعَثُواهُمْ” ifadesini yorumlarken şöyle der: “Buradaki diriliş, onları ilgilendiren özel bir durum içindir.” Bu da mağarada ne kadar uyuduklarını birbirlerine sorsunlar diye bu soruya karşı iki gruba ayrılırlar.

Birinci grup: “İçlerinden biri ne kadar kaldınız?”¹³⁵ derken diğer grup; bir insanın uyuyabileceği tahmini zamanı düşünerek: “bir gün ya da bir günün az bir kısmı” dedi. Çünkü bir insanın normal uyuma süresi ancak bir gün veya bir günün bir bölümü kadardır. Âlimlerin bir kısmı bu görüşü şöyle yorumlamışlardır: Soruya muhatap olup da buna cevap verenlerin kendi durumlarından, uzun süre yattıklarına dair bir değişim, bir belirti görmemişlerdir. Onların durumları mağaraya gelip yattıkları gün gibidir. Fiziki yapılarından bir değişim olmadığı ve gençlikten ihtiyarlığa geçmedikleri gibi

¹³¹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

¹³² Zeydan, **a.g.e.**, s. 378.

¹³³ Bkz. Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh el-Kurtubî, **el-Câmi' li-Ahikâmi'l-Kur'ân**, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 2006, Cilt 13, s. 252,253.

¹³⁴ Ebu'l-Fida, İsmail İbn Kesîr, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 2001, Cilt 4, s. 203.

¹³⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

saçları da beyazlamamıştır. Eğer fiziki yapılarında uzun süreye işaret eden bir yaşlılık alameti olmuş olsaydı, tahminleri değişebilirdi. ¹³⁶

İkinci gruptakiler “...Rabbiniz ne kadar kaldığınızı daha iyi bilir...”¹³⁷ diyerek konu ile ilgili tartışmanın uzatılmadan son bulmasını sağladılar. Zaten Hak Teâlâ, sonuca götürmeyen uzun tartışmaların bırakılmasını ve daha faydalı şeylere yönelmeyi emreder.¹³⁸ İnanan gençler derin uykularından uyandırıldıktan sonra, onlar için yeni bir günün başlangıcı olmuş, ihtiyaçları gidermek için istişare etmişler. İlk olarak acıktıklarını hissetmişler. Açlık ihtiyaçlarını gidermek için içlerinden birini, yanlarındaki bir miktar gümüş para ile daha önce içinde yaşayıp ayrıldıkları şehre gönderdiler. Bununla ilgili ayet şu şekildedir: “*Şimdi içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın. Hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin.*”¹³⁹ Bu ayette dikkat çekilen husus inanan gençlerin kendilerine en temiz, en helal yemekten getirilmesini istemeleridir. Bu da inanan gençlerin, helal rızka verdikleri önemi göstermektedir. Ayrıca, şehre giden gençten; helal, temiz yiyecekleri temin etme hassasiyeti ile birlikte çok dikkatli hareket etmesini istemişlerdir. Çünkü Allah Teâlâ, onları mağaraya girdikleri hal üzere uyandırmıştır. Onların fiziksel ve düşünsel durumları aynen devam etmekte olduğu için zannediyorlar ki kavimleri hâlâ onların peşinde ve onları yakalamaya çalışmaktadırlar. Bundan dolayı şehre gönderdikleri arkadaşlarına sıkı tembihte bulunup çok dikkatli hareket etmesini istemişlerdir.¹⁴⁰

İnanan gençler, durumlarının açığa çıkmasından, gizlendikleri yerin bilinmesinden endişe etmişlerdir. Tevhidi inançlarından dolayı yakalanıp dinlerini terk ettikleri müşrik toplum tarafından taşla tutularak öldürölmelerinden korkuyorlar ya da işkence yapılmak suretiyle inançlarından döndürölmeye zorlanmalarından çekinmişlerdir. Asıl korkuları da bu olmuştur. Bundan dolayı ihtiyaçları için şehre gönderdikleri arkadaşlarının dikkatli olmasını, kendilerini ele vermemesini isteyerek, onu sıkı bir şekilde uyarmışlardır.¹⁴¹ “*Çünkü onlar eğer sizi ele geçirirlerse ya taşıyarak öldürörlər ya da kendi dinlerine döndürörlər; işte o zaman ebediyen*

¹³⁶ eş-Şa‘râvî, a.g.e., s. 247.

¹³⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

¹³⁸ eş-Şa‘râvî, a.g.e., s. 248.

¹³⁹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

¹⁴⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

¹⁴¹ Seyyid Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2263, 2264.

kurtuluşa eremezsiniz.”¹⁴² ayetinde anlaşıyor ki inanan gençlerin en büyük endişeleri dini hassasiyetleri olup inançlarını korumak istemeleridir. Tecrübelerinden hareketle kavimlerinin cezalandırma şeklini biliyorlardı. Ayette belirtildiği gibi toplumları kendilerini terk edenlere karşılık verdikleri cezalardan biri taşla tutarak öldürmektir. Bu durumda, dünyada toplumlarına karşılık verdikleri tevhidi mücadeleden mahrum olurlar; ama Ahiret gününde ise şehit mertebesine ulaşarak kazanırlar. İkinci cezalandırma şekli olarak da işkence zoruyla dinden döndürülmeleridir. Bu cezalandırma, inanan gençler için en büyük hüsrandır ve ahiretlerini kaybetmeye sebeptir.

2.5.5.5. Durumlarının Açığa Çıkması

Ashab-ı Kehf’in uzun uykudan uyandırıldıktan sonra durumlarının açığa çıkmasını Allah Teâlâ şöyle açıklar:

*“Böylece (kıssayı anlatarak insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah’ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler. Bir zaman insanlar aralarında Ashâb-ı Kehf’in durumunu tartışıyorlardı. Dediler ki: Üzerlerine bir bina yapın. Rableri onları daha iyi bilir. Onların yöneticileri ise Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız dediler.”*¹⁴³

İbn Kesir yukardaki ayetin “...Allah’ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler...”¹⁴⁴ ifadesini yorumlarken şunları söyler: “O dönemde yaşayan insanların kıyamet günü ve yeniden diriliş konularında bazı şüpheleri vardı. Kıyamet gününde sadece ruhların dirileceği, cesetlerin dirilmeyeceğine inanıyorlardı. Dolayısıyla Allah Teâlânın Ashâb-ı Kehf’i uyandırması, o insanların inançlarını düzeltmesi için delildir. Allah Teâlâ Ashâb-ı Kehf’i, üç yüz dokuz yıl uyuttuktan sonra, cesetlerinin bozulmadan ilk günkü gibi uyandırması ahirette de cesetlerimizle haşır olunacağımıza bir kanıttır.”¹⁴⁵

Yukardaki ayet Ashab-ı Kehf’in ölümleri ve sonrasında ilgili toplumun tartışmasını şu şekilde aktarır: *“Bir zaman insanlar aralarında Ashâb-ı Kehf’in durumunu tartışıyorlardı. Dediler ki: Üzerlerine bir bina yapın. Rableri onları daha iyi bilir. Onların yöneticileri ise Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız*

¹⁴² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 20.

¹⁴³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

¹⁴⁴ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

¹⁴⁵ İbn Kesir, a.g.e., Cilt 4, s. 204.

dediler.”¹⁴⁶ Bunun üzerine kavimleri onları bulmakla birlikte onların ölümünün de gerçekleştiğini anlıyorlar. Kendi aralarında onların durumlarını tartıştıklarını ayet ifade etmektedir. “Dediler ki üzerine bir bina dakin.”¹⁴⁷ yani mağaranın kapısını kapatacak bir duvar örerek onları halleri ile baş başa bırakmak istediler. “...Onların yöneticileri ise ‘Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız’ dediler.”¹⁴⁸ Ayetin orijinalindeki “ملاجدا” kelimesindeki maksat, mabettir. Bu, Yahudi ve Hristiyanların, peygamber ve azizlere ait kabirlerin üstüne mabetler inşa etme âdetleriydi.¹⁴⁹ Çünkü Hz. Peygamber (s.a.v.), “Allah, Yahudi ve Hristiyanlara lanet etsin peygamberlerinin kabirleri üzerine mescitler inşa ettiler.” diye buyurmuştur.¹⁵⁰ Günümüzde kimi Müslümanlar, peygamberimizin yol göstericiliğine, uyarısına rağmen bu konuda Yahudi ve Hristiyanları taklit etmektedirler.¹⁵¹ Zikrettiğimiz hadisin hükmüne göre kabirlerin üzerine mabet, mescit bina etmenin caiz olmadığı açıkça anlaşılmaktadır.

2.5.5.6. Ashâb-ı Kehf’in Sayıları Hakkında

Allah Teâlâ, Ashâb-ı Kehf’in sayıları hakkında insanların farklı görüşlerinin olduğunu bu ayette bildirmektedir:

“(Sonra gelenler) bilmedikleri konuda karanlığa taş atar gibi tahminler yürüterek, ‘Onlar üç kişidir; dördüncüleri de köpekleridir’ diyecekler; ‘Beş kişidir, altıncıları köpekleridir’ diyecekler. ‘Onlar yedi kişidir, sekizincisi köpekleridir’ diyecekler. De ki: ‘Onların sayısını Rabbim daha iyi bilir. Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır. Artık onlar hakkında gerçeği açıklama dışında tartışmaya girme ve kimseden de onlarla ilgili bilgi isteme!’”¹⁵²

Söz konusu ayetten Ashab-ı Kefh sayısı hakkında tahmin yürütenlerin üç farklı görüşe sahip olduğunu anlıyoruz: Sayıları üç olduğunu söyleyenler, beş olduğunu söyleyenler ve yedi olduğunu söyleyenler.

Sayılarının üç ya da beş olduğunu söyleyen ilk iki görüşü ileri sürenleri Allah, “bilgisizce atıp tutan ve karanlığa taş atmak” “رجم بالغراب” ifadesiyle nitelendirmektedir.

¹⁴⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

¹⁴⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

¹⁴⁸ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

¹⁴⁹ Seyit Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2264.

¹⁵⁰ el-Kuşeyri, a.g.e., Cilt 5, s. 1330.

¹⁵¹ Seyit Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2264.

¹⁵² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

Bazı müfessirler, “*yedi kişiydiler, sekizincileri köpekleridir.*”¹⁵³ görüşünü doğruya en yakın görüş olarak ifade etmişlerdir.¹⁵⁴ “...*De ki: Onların sayısını hepinizden iyi Rabbim bilir...*”¹⁵⁵ ifadesi, kesin bir bilginin olmadığı durumlarda görüş bildirmemenin daha doğru olacağını bildirmektedir. Ayetin devamında “...*Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır...*”¹⁵⁶ denilmiştir. Bu ifade ile az sayıda insanın onların sayılarını bildiklerine dikkat çekilse de bunların kim oldukları belirtilmemiştir. Ancak “...*De ki Rabbim kaç kişi olduklarını daha iyi bilir...*”¹⁵⁷ hitabına uyarak sayılarının ne kadar olduğunu Allah’a havale etmek¹⁵⁸ en doğrusudur. Bu konuda tartışmaya girmek, farklı şeylerin peşine düşmek bir fayda getiremeyeceği gibi kıssanın vermek istediği mesaj konusunda da bir anlam ifade etmez. Önemli olan, kıssanın vermek istediği mesaj olan, inanan gençlerin dinlerine bağlılığı, inançlarının selameti için kavimlerini terk etmiş olmaları ve Allah’a başkaldıran kavimleri tarafından inançlarına zarar gelmemesidir. Bunun için mağaraya sığındılar, Allah Teâlâ da işlerini kolaylaştırdı. Onları, kıyamete kadar inananlara rol-model kıldı.¹⁵⁹

Yukardaki ayetten sonra gelen “...*Artık onlar hakkında gerçeği açıklama dışında tartışmaya girme ve kimseden de onlarla ilgili bilgi isteme!*.”¹⁶⁰ ayetiyle de Allah, peygamberden Ashâb-ı Kehf ile ilgili, vahyin verdiği bilgiler dışında kitap ehli ile tartışmamasını ve kendilerine bu konuda her hangi bir şey sormamasını istemektedir. Bu hitap, peygamberin şahsında tüm Müslümanları da bağlamaktadır. Bu ve benzeri konularda Müslüman âlimlerin farklı davranmalarının, hatalı bir davranış olduğuna işaret eder. Fakat ne yazık ki bu konuda birçok kişi İsrailiyata yer vererek hataya düşmektedir.¹⁶¹

Allah’ın, Kur’an kıssalarında vermek istediği mesaj ve bu kıssalardan çıkarılması gereken ders ve ibretleri doğru anlamak gerekir. Bunun için Rabbimiz: “...*Artık onlar hakkında gerçeği açıklama dışında tartışmaya girme ve kimseden de onlarla ilgili bilgi*

¹⁵³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁵⁴ İbn Kesîr, **a.g.e.**, Cilt 4, s. 205.

¹⁵⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁵⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁵⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁵⁸ Mehmet Sait Şimşek, **Hayat Kaynağı Kur’an Tefsiri**, İstanbul: Beyan Yayınları, 2012, Cilt 3, s. 262.

¹⁵⁹ eş-Şa‘râvî, **a.g.e.**, s. 251.

¹⁶⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁶¹ Şimşek, **a.g.e.**, Cilt 3, s. 262.

isteme!”¹⁶² diyerek eldeki bilgiyle yetinerek gereksiz tartışmalara girilmemesini istemektedir.

Kur'an kıssalarında genellikle kıssanın kahramanı hikmet gereği verilmez ve hadise ana hatlarıyla aktararak, Allah'ın güç ve kudretinin sonsuzluğu anlatılmak istenir. Ashâb-ı Kehf kıssasında da olay kahramanları ayrıntılı bir şekilde verilmez ve bütün dikkatimiz kıssanın asıl mesajlarına çevrilir. Şayet, Kur'an bu inanan gençlerin yaşadığı şehirlerinden, sığındıkları mağaranın yerinden ve yaşandığı zamandan söz etmiş olsaydı, bu hadise tarihi bir olay olarak kalacak ve sadece o günü ilgilendirecekti; oysa bu hadise, oluş itibarıyla kıyamete kadar gelecek herkes için bir ibret vesikasıdır ve her inananın bundan dersler çıkarıp hayatını buna göre dizayn etmesi gerekir. Bunun için Allah'ın bütün bunları bilinmez kılması, mutlaka bir hikmet ve fayda içindir. Zamanlarının, mekânlarının, sayılarının, şahıslarının bilinmemesi kıssanın evrensel olması içindir. Kıssada zamandan, mekândan, şahsilikten bağımsız tüm zamanlara, mekânlara, şahıslara kıyamet gününe kadar hakkın bayraktarlığını yapacak ümmetin bütün gençlerine bir rol-model biçimi vardır ve bu mesajı vermek ister.

Kur'an'a bakıldığında Ashâb-ı Kehf kıssasına benzer örneklerin mevcut olduğu görülecektir:

“Firavun ailesinden olup imanını gizleyen bir mü'min kişi şöyle dedi: 'Adamı, 'Rabbim Allah'tır' dediği için öldürecek misiniz? Oysa o size Rabbinizden ayetler getirmiştir. Eğer yalancı biriye yalanı kendi zararınadır; ama eğer doğru söylüyorsa size bildirip uyardığı şeyin bir kısmı başınıza gelecektir. Hiç kuşku yok ki Allah, aşırılığa sapmış, yalancı kimseyi doğru yola ulaştırmaz.’”¹⁶³

Bu ayette geçen “رَجُلٌ مُّؤْمِنٌ” ifadesi sadece mü'min bir kişi olarak zikredilmiştir. Bundan almamız gereken mesaj kişinin inanç yönüdür. Bu mü'min kişinin hangi zaman, hangi mekânda ya da hangi isim ve sığata sahip olduğu belli değildir; çünkü ifade geneldir ve tüm çağlara hitap eder. Yalnız, Allah, “İmran kızı Meryem'i de misal vermiştir.”¹⁶⁴ ayetinde Meryem'in ve babasının isimlerini zikrederek olayı somutlaştırmıştır. Acaba neden diye düşünebiliriz. Çünkü Hz. Meryem'in yaşayacağı

¹⁶² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

¹⁶³ Kur'an, Mü'min Sûresi, Ayet 28.

¹⁶⁴ Kur'an, Tahrim Sûresi, Ayet 12.

olay, dünyada sadece kendisinin başına geldiği içindir. Başka hiç kimsenin başına gelmediği gibi tekrar, başka birinin başına gelmesi de mümkün olmayan bir olaydır. Bunun için Allah, onu ismiyle zikredip tanıtır. Ancak tekrarlama ihtimali olan genel olayların kahramanlarını hikmet gereği gizler; olayı şahıslara, zamana ve mekâna bağlamaz. Ashâb-ı Kehf kıssası bu yönüyle, bütün mü'minlere rol-model olma özelliğini taşır.¹⁶⁵

2.5.5.7. İstikbalde Yapılacak İşlerin Allah'ın İradesine Bağlanması

Bir şeyin meydana gelmesi için sadece insanın iradesi yeterli değildir, Allah'ın da onun olmasını dilemesi gerekir. Gelecekte bir işi yapmaya niyet ederken işi Allah'ın iradesine bağlamak yani “Allah izin verirse” demek güzel görülmüştür.¹⁶⁶ Hatta şu ayette bu durum peygambere emredilir: *“Hiçbir iş hakkında bunu yarın yapacağım deme.”*¹⁶⁷ Bunu unuttuğun takdirde *“Allah'ı an ve umarım Rabbim beni doğruya, bundan daha yakın olan bir yola iletir, de.”*¹⁶⁸ Müfessirlerin birçoğu bu iki ayetin, Mekke müşriklerinin, Yahudilerden aldığı direktifler doğrultusunda peygamber Efendimize, “Ruh, mağaraya çekilen gençler ve Zülkarneyn” hakkında sordukları sorular üzerine indiğini söylemişlerdir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) Mekke müşriklerine: “Yarın, sorularınızın cevabını size bildireceğim söyleyerek.” ‘inşallah’ dememesinden dolayı Allah tarafından uyarılmıştır. Bunun üzerine on beş gün süre ile Hz. Peygambere vahiy gelmedi. Vahyin gecikmesi peygamberi zor durumda bıraktı. Mekke müşrikleri peygamberin cevabının gecikmesi üzerine dedikodular yaymaya başladılar. Bu sûrenin inmesi peygamberin sıkıntısını giderdi.¹⁶⁹ Allah, peygamberin istediği bilgiyi verdikten sonra, peygamberimizin şahsında tüm mü'minlere, gelecekle ilgili yapacakları iş ve planlarında “inşallah” demelerini söyleyerek, bütün işlerin Allah'ın olmasına bağlı olduğunu gösterip gereken dersi verdi. Allah ki geçmiş ve geleceği en iyi bilendir. Yukarıdaki uyarı, peygambere ve ona inananlara, yapmayı kararlaştırdıkları her şeyi, Allah'ın dilemesine bağlamalarını öğretmektedir.

¹⁶⁵ eş-Şa'râvî, a.g.e., s. 252, 253.

¹⁶⁶ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı, vd. **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Cilt 3, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, Yayınlar, 2007, s. 471.

¹⁶⁷ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 23.

¹⁶⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

¹⁶⁹ Kurtubî, a.g.e., Cilt 13, s. 199.; Beydâvî, a.g.e., Cilt 3, s. 278.; bkz. s. 12,13

Seyyid Kutub, “*Unuttuğun zamanda Rabbini an.*”¹⁷⁰ ayetini yorumlarken “İşin içerisine Rabbini katmayı unuttuğun zaman, hemen Rabbini an ve ona dön .”¹⁷¹ der. Dolayısıyla mü’minler işlerinde Allah’ı hesaba katmalı ve işlerinde Onu hatırlamalıdır ki Allah da mü’minleri hatırlasın işlerini yola koysun.

2.5.5.8. Mü’min Gençlerin Mağarada Kalma Süreleri

Allah, Resulüne Ashâb-ı Kehf’i, mağarada uyuttuğu zamandan uyandırdığı ve halklarının onlardan haberdar olduğu zamana kadarki süreyi şu ayette haber verir:

“*Onlar mağarada üç yüz yıl kaldılar, buna dokuz yılda ilave ettiler.*”¹⁷²

Daha önce ifade ettiğimiz gibi müfessirlerin çoğu uyandırılmanın kaç yıl sonra olduğu ile ilgili görüşlerini belirtmişlerdir.¹⁷³ Bazı müfessirler göre inanan gençlerin mağarada kaldıkları süre, güneş yılı hesabına göre üç yüz yıl; ay yılı hesabına göre de üç yüz dokuz yıldır. Bu, güneş yılı ile ay yılı hesabından dolayı ortaya çıkan farktır. Çünkü her yüzyıllık bir güneş yılı süresinde, kameri (ay) yıla göre üç yıllık bir fark oluşmaktadır. Bunun için üç yüz güneş yılı “dokuz yıl ilave ettiler.” ifadesi ile açıklanmıştır.¹⁷⁴

Yukarda zikrettiğimiz ayetin akabinde Allah şöyle der: “*De ki Ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gizli bilgisi O’na aittir. Onun görmesi de, işitmesi de şayanı hayrettir. Onların (göklerde ve yerde olanların) O’ndan başka bir yöneticisi yoktur. O, kendi hükümdarlığına kimseyi ortak etmez.*”¹⁷⁵ Ashâb-ı Kehf hakkında söylenecek en doğru söz, göklerin ve yerlerin sırlarına ilişkin bilgileri kendisinde bulunduran yüce Allah’ın beyanıdır.¹⁷⁶ İbn Cerir (ö. 310/923), bu ayeti, “Var olan her bir şeyi Allah en iyi görendir. İşitilen her bir şeyi Allah en iyi işitendir. Bunlardan hiçbir şey gizli kalmaz” şeklinde yorumlar. Katade de der ki: Allah’tan daha iyi gören ve O’ndan daha iyi işiten yoktur. Onların Allah’tan başka bir koruyucuları velileri yoktur ki işlerini, ihtiyaçlarını görsün ve onları korusun. O, hiç kimseyi

¹⁷⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

¹⁷¹ Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2265.

¹⁷² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 25.

¹⁷³ Bkz. el-Kurtubî, a.g.e., Cilt 13, s. 252,253.

¹⁷⁴ İbn Kesîr. a.g.e., Cilt 4, s. 207.

¹⁷⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 26.

¹⁷⁶ Kutub, a.g.e., Cilt 4, s. 2265.

hükmüne ortak etmez. O hükmünde ve kararında tektir. Yarattıklarına karşı tasarrufunda ve işlerinde hiç kimseyi ortak etmez.¹⁷⁷ İbn Kesir: “Göklerin ve yerin gizli bilgisi O’na aittir.”¹⁷⁸ ayetini yorumlarken: ‘...yaratmak da emretmek de yalnız Allah’a aittir. Onun yardımcısı, ortağı ve danışmanı da yoktur. O zatında yücedir ve her şeye kadirdir’ der.¹⁷⁹

¹⁷⁷ et-Taberî, a.g.e., Cilt 9, s. 233.

¹⁷⁸ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 26.

¹⁷⁹ İbn Kesîr, a.g.e., Cilt 4, s. 207,208, Zuheyli, a.g.e, s. 203.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ASHÂB-I KEHF'İN MÜSLÜMAN GENÇLERE ROL-MODEL OLMASI

3.1. ALLAH'A İMAN

İman, *i-m-n* / ا.م.ن, kök harflerinden türeyen *amene* آمن kelimesinin mastarıdır. Tasdik etmek, doğrulamak, barış, huzur ve güven anlamlarına gelir.¹⁸⁰ Arapça sözlüklerde “ايمان ضد الفخر والتكبر” yani iman; küfrün ve yalanın zıddıdır. Denilir ki “ايمان قوم وكذب قوم” Kavmi ona iman etti, kavmi onu yalanladı denilir.¹⁸¹ Sözlüklerde geçen anlamlardan hareketle denilebilir ki imanın anlamı kalp ile tasdiktir. İstilahî anlamı da, Allah'ın peygambere gönderdiğini, peygamberin de tebliğ ettiğini tasdik etmek ve ona inanmaktır.¹⁸²

İman ile ilgili birçok tarif yapılmıştır. Örneğin el-Ferrâ' (ö. 458/1066) imanı şöyle tanımlar: “İman bütün batınî ve zahiri taatlerdir. Batınî olarak, kalbin amelidir. Bu da kalbin tasdikidir. Zahiri olarak da bedeninin ameli olarak vacipler ve menduplardır.”¹⁸³

Kısacası Allaha iman, Allah Teâlâ'nın her şeyin Rabbi, meliki ve yaratıcısı olduğuna kesin olarak inanmaktır. Öyle bir Allah ki ibadetlerin tümü sadece kendisine yapılır. Kendisi bütün kemal sıfatlara sahiptir ve bütün eksikliklerden münezzehtir.

3.1.1. İmanın Yeri ve Önemi

İnsanın hayatında imanın yeri ve önemi büyüktür. Bu hususu maddeler halinde kısaca şöyle açıklayabiliriz:

1. İman, Allah katında ibadetlerin kabulü için temel esastır. Öyle ki kâfir olan biri dünya dolusu altınlar tasadduk etse Allah katında kabul olunmaz ve bir değeri de olmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “Onların yaptığı her işi ele almış ve onu savrulup giden toz, toprak haline getirmiş olacağız.”¹⁸⁴

¹⁸⁰ Ebû Abdîrrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm el-Ferâhîdî, *Kitabu'l-Âyn*, Dr. Abdulhamîd Hindâvî (thk.), Cilt 1, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003, s. 90.; İbn Manzûr, *a.g.e.*, Cilt 1, s. 135.; *Fîrûzâbâdî*, *a.g.e.*, s. 74.

¹⁸¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, Cilt 1, s. 135.

¹⁸² Mustafa Sinanoğlu, “iman” maddesi, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 22, İstanbul, 2000, s. 212.

¹⁸³ Ebû Ya'la Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef el-Ferrâ, *Mesâilü'l-İmân*, Suud Abdul Aziz el-Halaf (thk.), Riyad; Daru'l-Asime, 1410h., s. 152, 153.

¹⁸⁴ Kur'an, Furkan Sûresi, Ayet 23.

2. Allah’a ve resulüne iman en iyi ameldir. Nitekim Resulullah’a “Hangi amel efdaldır.” diye soruldu. Resulullah dedi ki: “Allah’a ve resulüne imandır.”¹⁸⁵

3. İman, kıyamet gününde kurtuluşun vesilesidir. Ebû Hureyre (r.a) Resulullah’ın şöyle buyurduğunu rivayet etmiştir: “İman etmedikçe cennete giremezsiniz.”¹⁸⁶

4. Kıyamet gününde insanlar arasındaki üstünlük derecesi imana göre dir.

5. İman, mü’mini günahlardan korur. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*Takva sahiplerine, içlerine şeytandan gelen bir saptırıcı fikir doğduğunda Allah’ın emir ve yasaklarını hatırlayıp hemen gerçeği görürler.*”¹⁸⁷

6. İman, sahibini salih amellere yönlendirir. Kulun sahip olduğu iman derecesi ile Allah ve resulünün emirlerine icabet eder. Hayır, hasenata koşarak, zorluklara karşı sabırlı olur. Malını Allah yolunda harcar ve canıyla da cihad eder.

7. İman, din ve istikamet üzerinde sağlam durmaya dayanaktır.

Ashâb-ı Kehf kıssasının ana konusu Allah’a imandır. Allah’a inanmak Ashâb-ı Kehf’in en belirgin özelliğidir. Allah Teâlâ inanan gençleri bu özellikleri ile vasıflandırır ve onları Rablerine inanmış gençler olarak tanıtır. Ayetten yola çıkarak¹⁸⁸ Allah’ın birliğine, ortağı olmadığına iman, Ashâb-ı Kehf gençliğinin, derinlemesine hissedip inandığı ilk ilkedir. Gençler kendisine ve çevresine ibret nazarıyla baktılar. Yeri ve göğü yaratan mutlak bir yaratıcının olduğunun farkına vardılar. Yeri ve göğü idare eden, yöneten, tasarrufta bulunan bir gücü hissettiler. Bu güç yaratmayı ve ölümü elinde bulunduran Allah’tan başkası olamaz. Bu Allah tektir, O’nun ortağı, eşi ve benzeri olmadığına ve bütün bunlara fitrat delili ile Allah’a derin bir iman ile inandılar.¹⁸⁹ Onlar Allah’a iman yolunu tercih edince Allah da onların bu samimiyetine karşı “...لَمْ يَكُنْ لَهُمْ نَصِيْبٌ اَوْ لِيَبْلِغْهُمْ وَزِلْ اُتْمُ هُدًى (...Hakikaten onlar rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.)”¹⁹⁰ ifadesi ile hidayetlerini artırmıştır. Burada karşımıza şu ilahi yasa çıkmaktadır: İnanma noktasında seçimi yapacak olan insanın kendisidir. Şayet, insanoğlu imanı gönülden seçerek ciddiyet ve sorumlulukla tercihinin yaparsa Allah ona daha çok verir. Ama kendisi ilk adımı atmaz, ciddiyetle istekte bulunmazsa Allah, ona hidayeti vermez. Âdemoğluna düşen tercihinin

¹⁸⁵ Buhâri, a.g.e., s. 17, Hadis no. 26.

¹⁸⁶ el-Kuşeyri, a.g.e., Cilt (2), s. 224.

¹⁸⁷ Kur’an, Araf Sûresi. Ayet 201.

¹⁸⁸ Kur’ân, Kehf Sûresi, Ayet 13.

¹⁸⁹ Hayyât, a.g.e., s. 127.

¹⁹⁰ Kur’ân, Kehf Sûresi, Ayet 13.

yapmaktır. Allah da küfür veya iman tercihini fazlasıyla verir.¹⁹¹ Kur'an'ın bize beyan ettiği sünnetullah budur. Bu durumu Allah şöyle açıklar:

*“Kim bu geçici dünyayı isterse burada istediğimiz kimseye dilediğimiz şeyleri veririz; sonra da onu cehenneme göndeririz. Oraya kınanmış ve kovulmuş olarak girer. Kim de ahireti ister ve bir mü'min olarak ona yaraşır bir çabayla çalışırsa, işte böylelerinin çabaları karşılık görecektir. Hepsine bunlara da ötekilere de Rabbinin ihsanından kesintisiz veririz. Rabbinin ihsanı sınırlı değildir.”*¹⁹²

Ashâb-ı Kehf gençliği Allah'a iman etme yönünde tercihlerini kullandılar. Mağara gençleri iman edince Allah Teâlâ, onları koruma altına aldı. Onlara hak ve batılı görme basireti verdi. Kalplerini iman üzere sabit kılıp bağladı, hidayetlerini artırdı. Burada fark etmemiz gereken asıl mesaj, gençlik merhalesinde olduğu halde imanları için her şeyi feda etmiş olmalarıdır. Normalde bu yaş merhalesinde olan gençler dünya hırsı ve sevgisiyle meşgul olurlar. Ama inanan gençler, yaşlarına rağmen dinleri için ölümü göze alarak, dünyanın geçiciliğine aldanmadılar. Böylece Allah Teâlâ onları inanan gençler olarak Kitab-ı Mübin'de zikredip kıyamet gününe kadar her zaman ve mekânda inanan gençlere rol- model kıldı.¹⁹³

3.1.2. İman Kardeşliği Birlikteliği Gerektirir

Ashâb-ı Kehf gençliği ile ilgili bilgiler birçok tefsirde şöyle geçmektedir: Bu gençler, kavimlerinin önde gelenlerinin çocukları idi. Kavimleri bayram günlerinde toplanır, putlarına tapar ve ibadet ederek putlarına kurbanlar kestirirlerdi. Hükümdârları kâfir idi. İnsanları, putlara tapmaya, Allah'a şirk koşmaya teşvik ve davet ederdi. Bu gençler, bir bayram gününde babalarıyla birlikte bayramlık alana çıktılar. Gençler kendi gözleriyle kavimlerinin yaptıklarını yakinen müşahade ettiler. Kavimlerinin taptıkları putlara secde etmenin ve onlar için kurban kesmenin şirk olduğuna inandılar. Bu yapılan secde ve kurban kesmenin, yeri ve göğü yaratan Allah'tan başkasına yapılmaması gerektiğini anlayarak bu şirk ortamından sıkıldılar. Her biri, toplumlarından birer birer ayrılarak, bir an evvel bu ortamdan uzaklaşmaya çalıştı. İlk ayrılan kişi toplumdan uzak bir ağacın gölgesinde oturdu. Arkasından diğer gençler gelip ilk ayrılan gencin yakınına oturmaya başladılar. Bu gençler daha önce birbirlerini

¹⁹¹ el-Hâlidî, a.g.e., s. 293, 294.

¹⁹² Kur'an, İsra Sûresi, Ayet 18-20.

¹⁹³ eş-Şa'râvî, a.g.e., s. 239, 240.

tanıymıyorlardı. Bunları kavimlerinden uzaklaştıran, buraya yönlendiren, kalplerini iman üzere birleştiren Allah Teâlâ'dır.¹⁹⁴ Nitekim peygamber (s.a.v.) “Ruhlar toplanmış cesetler gibidir. Onlar da önceden birbiri ile tanışırlar, iyi anlaşırlar. Tanışmayanlar ayrılırlar. Pek anlaşmazlar.”¹⁹⁵ buyurmuştur. Bu gençlerin her biri, kendisinin kavminden uzaklaşmasına sebep olan inancını, diğer arkadaşlardan korkudan dolayı gizliyordu. Orada bulunan bütün gençlerin aynı sebepten dolayı toplumlarından uzaklaşıp geldiklerini bilmiyorlardı. Ta ki içlerinden biri: Ey gençler! Sizi, kavminizden uzaklaştırıp buraya gelmenize sebep olan bir şey vardır. Bunun için herkes kendi fikrini söylesin. Bunun üzerine onlardan biri “Ben kavmimin inançlarından dolayı yaptıklarının batıl olduğunu anladım. Yalnız, ibadete layık olan ve kendisine herhangi bir şeyle şirk koşulmaması gereken, yeri ve göğü ve içindekileri yaratan Allah'tan başkası olamaz.” dedi. Arkasından diğer arkadaşı “bende de aynı inanç oluştu.” dedi. Orada bulunan gençlerin tamamı aynı sebepten dolayı kavimlerinden uzaklaştıklarını ikrar ettiler. Ta ki hepsi, aynı sebep üzerine birleştiler ki bu da Kelime-i Tevhid'tir. Böylece, tevhid inancıyla bir olup iman üzerine kardeş oldular. Kendilerine bir mabed edindiler ve hep birlikte Allah'a ibadet ettiler.¹⁹⁶

3.1.3. Gençlerin İmanı ve Hayatlarındaki Değişimi

İman; sahibinin hayatına tesir eder. Sahibini inanç değerleri doğrultusunda harekete geçirir değişimi sağlar. Bir grup gençlerden oluşan Ashab-ı Kehf'in, tevhid inancı ile birlikte hayatlarındaki değişimini meddeler halinde şöyle sıralamak mümkündür:

1. Gençlerin her birinde, kavimlerinin yaptıklarının batıl olduğu inancı oluştu.
2. Ashab-ı Kehf, batıl inanca sahip müşrik kavimleriyle yaşamanın, inançları gereği sağlıklı olamayacağını anladılar.
3. Kavimlerinin inançlarının batıl olduğu kanaatine varan bu gençler bir araya girdiler.
4. Kavimlerinden birer birer uzaklaşan gençler iman üzerine birleştiler.

Ashab-ı Kehf örneğinde görüldüğü gibi toplumun değişim sancısını çekme durumunda birinin öne çıkıp öncülük yapmalıdır. Nitekim kavminden ayrılarak uzaklarda bir yerlerde oturan genci gören diğer gençler, onun gibi batıl kavminden

¹⁹⁴ İbn Kesîr, **a.g.e.**, Cilt 4, s. 200, 201.; Zeydan, **a.g.e.**, s. 381.

¹⁹⁵ el-Kuşeyri, **a.g.e.**, Cilt (16), s. 401.

¹⁹⁶ İbn Kesîr, **a.g.e.**, Cilt 4, s. 200.

uzaklaşma cesaretini göstererek onun etrafında toplandılar. Böylece, batıl inanca karşı Allah’a inanan gençler birbirleriyle tanıştılar, kardeş oldular ve iman birlikteliğini oluşturdular. Burada da anlaşılıyor ki iman, inananları bir araya getirerek kardeş kılar. Birlik ve beraberliklerini pekiştirerek birlikte hareket etme bilincini oluşturup bir arada ibadet etmeyi sağlar.

Müslüman gençler, Ashâb-ı Kehf’ten şu konularda istifade edebilirler:

1. Öncü Müslüman gençler, toplumun işlediği günahlara karşı rahatsız olanlarla irtibat kurmalıdırlar ve bunlarla bir araya gelmelidirler. Allah’a karşı şirk ve günah işleyenlerin içine düştükleri yanlışları ortaya çıkartmalıdırlar. Ortak noktaları olan kötülüğe, zulme ve günaha karşı birleşmelidirler. Yani Hılfu’l-Fudul (erdemliler) topluluğu oluşturmalıdırlar. Birbirlerine güven vermelidirler ki aralarında İslam kardeşliği oluşsun. Daha sonra iyiliği emretme, kötülüğü savmada birbirleriyle yardımlaşmalıdırlar. Ta ki Allah’a davet eden bir topluluk haline gelsinler.

2. İnanan gençler birbirleri ile buluşup, kardeş olduktan sonra irtibatlarını devam ettirmelidirler. Bu gençler; Allah’a inanan, O’na davet eden bir topluluğa dönüşmelidirler. Bu da Allah Teâlâ’nın onlara yardım ederek onları muvaffak etmesini sağlar.

3. Öncü inanan gençler İslam’a davet ettiği kişiler; yalnız bırakmamalı aksine onlarla irtibatını devam ettirerek, onları İslam toplumuna katmalıdırlar. Çünkü birlik ve kardeşlikten cesaret ve kuvvet doğar. Kısacası iman, kardeşliği; kardeşlik birlikteliği; birliktelik de güçlü olmayı sağlar. Böylece Allah’ın yardımı ile güçlü olanlar zafere ulaşırlar.

3.1.4. Dua Bilinci ve İnanan Gençlerin Allah’a Sığınmaları

Dua kelimesi, “çağırarak, seslenmek, yönelmek, yardım talep etmek ve ibadet etmek”¹⁹⁷ manalarına gelmektedir. Terim olarak, Allah’ın yüceliği karşısında kulun acizliğini itiraf etmesi, sevgi ve tazim duyguları içinde Allah’ın lütuf ve yardımını dilemesini ifade eder.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Ahmet İbn Faris, **Mekâyisü’l-Luga**, Abdusselam M. Harun (nşr.), Cilt 2, Beyrut: ts., s. 279.; İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 5, s. 3556.; Fîrûzâbâdî, **a.g.e.**, s. 548.

¹⁹⁸ Osman Cilacı, “Dua”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 9, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1994, s. 529.

Duanın ana hedefi, insanın Allah’a halini arz etmesi ve ona niyazda bulunmasıdır. Buna göre dua, kul ile Allah arasında bir diyalog ve iletişim anlamı taşır. Bunun gerçekleşmesi için de Allah, önce insanı kendi varlığından haberdar etmiş, insan da varlığını benimsediği bu yüce kudret karşısında duyduğu saygı ve ümit hisleriyle kendisine bağlanma ihtiyacı duymuştur. Dua, böyle bir irtibat neticesinde, bir taraftan insanın kendi ihtiyaç ve eksikliklerini telafi etmesi, diğer taraftan daha mükemmele ulaşmasını sağlar. Bir başka deyişle dua sınırlı, sonlu ve aciz olan varlığın, sonsuz kudret sahibi ile kurduğu bir iletişimdir. Bu sebeple insanoğlu, tarihin hiçbir döneminde duadan uzak kalmamıştır ve hep ona ihtiyaç duymuştur. Dua bütün inançlarda çaresizlikten doğan kuşku ve korkuları güvene dönüştürme yollarının en kapsamlısı ve anlamlısı olarak görülmüştür. İster aklî belirsizliklerde, ister ruhî kirlenmelerde, isterse maddi yetersizliklerde olsun, durum değişmez. Bu sebeple her şeye gücü yeten bir varlıkla ruhî irtibatı bulunduğu inanan ve onun karşısında kendisini aciz hisseden her kadın ve erkek, dua etme ihtiyacı duymaktadır.¹⁹⁹ Hz. Muhammed (s.a.v.) dua hakkında şöyle buyurur: “Allah katında duadan şerefli bir şey yoktur.”²⁰⁰

Allah Teâlâ, inanan gençlerin mağaraya yönelirken yaptıkları ilk işin dua ile Allah’a yalvarmak ve yakarmak olduğunu bize şöyle haber vermektedir: “*Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster! Demişlerdi.*”²⁰¹ Ashab-ı Kehf’in yaptığı bu dua kısa olmasına rağmen kişinin dünya ve ahiret mutluluğu için gerekli olan her şeyi kapsamaktadır. Öyle ki bu uğurda yol almak isteyen her kişi, hedefine ulaşmak için iki şeye ihtiyaç duymaktadır: Birincisi, zorluklardan arınmış kolay durumdur. Hedefine varmak istediği yol eğer zorluklardan arınmışsa kişi sakın bir kalple hedefine ulaşır. İkincisi, yanlışlıklardan arınmış doğrunun üzerinde olmasıdır. Doğru yol üzerinde olup yanlış düşmediğini hisseden kişi hedefine emin adımlarla ulaşacağını ve görevini başarıyla yerine getireceğinin mutluluğunu yaşar.²⁰²

¹⁹⁹ Ahmet Baydar, **Din ve Dua**, İstanbul: Beyan Yayınları, 2009, s. 47.; Murat Kayacan, **Kur’an’da Hz. Nûh’un Toplumsal Islah Çabaları**, İstanbul, Ekin Yayınları, 2015, s. 143.

²⁰⁰ Ebu’l-Ulâ Muhammed Abdurrahman Bin Rahim el-Mubarakefuri, **Tuhfetü’l-Ahvazi bi-Şerh Câmii’t- Tirmizi**, Amman: Beytu’l- Efkârî’l-Devliyye, ts., s. 2421.

²⁰¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

²⁰² Muhammed Ahmed el-Medeni, **el-Kısaü’l-Hadîf Kema Nerahu fî Sûreti’l-Kehf**. Kahire: Metâbiu Şeriketi’l-İlalanati’ş-Şarkıyye, 1384h., s. 81. ; el-Hayat; a.g.e., s. 203.

Kulun duadaki gayesi, tuttuğu iş yolunda rahmet ve muvaffakiyeti birleştirmektir. Ashab-ı Kehf'in yaptığı duada her iki hayır talebinin birleştiğini görüyoruz: “...Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster demişlerdi.”²⁰³ Yani “Allah’ım! Katından bize bütün işlerimizi kolaylaştıracak, halimizi ıslah edecek ve bizi muvaffak edip hidayete eristirecek rahmet ve rüştünü ver.”²⁰⁴

es-Sa’dî (ö. 1956) tefsirinde bu ayeti şöyle açıklar: “Rabbimiz katından bize rahmet ver, bizi rahmetinle sabit kıl, bütün kötülüklerden bizi koru ve hayra muvaffak kıl, işimizde doğruyu göster, bizi doğruya ulaştıracak bütün kolaylıkları ihsan eyle, din ve dünya işlerimizde bizleri ıslah eyle.” Bu duada fitneden kaçıp gideceği yer ile nefisleriyle baş başa kalmamak ve işlerinde kolaylık ve hak üzere kalmaları için Allah’a dua ile yalvarmak da vardır. Allah Teâlâ da dualarını kabul ederek onların hesap edemeyeceği şekilde üzerlerine rahmetini indirdi ve onlara çıkış yolu gösterdi.²⁰⁵

Allah Teâlâ Kur’an-ı Kerim’de birçok yerde mü’minler için yardım örnekleri vermiştir. Bu örneklerden biri de Allah’ın Hz. Musa’ya yardımıdır: “İki topluluk birbirini görünce Musa’nın adamları, işte yakalandık dediler. Musa onlara hayır eminim ki Rabbim benimledir, bana bir çıkış yolu gösterecektir, dedi.”²⁰⁶

Hız. Muhammed (s.a.v.) zor durumda kaldığı zamanlarda Allah’a dua ile yönelip yalvarırdı. Bu durumlardan biri de Bedir Savaşı’nın yapıldığı gündü. Savaş başlamadan önce O, “Allah’ım! Bana vadettiğin zaferi yerine getirmeni senden istiyorum. Allah’ım! Eğer sen, şu bir avuç Müslümanı helak edersen, yeryüzünde sana ibadet eden kalmayacaktır.” Şeklinde el kaldırıp duada bulunmuştu. Öyle ellerini semaya kaldırdı ki cübbesi omuzundan düşmüştü. Yanında bulunan Ebû Bekir Sıddık (r.a.), cübbesini yerden alıp omuzuna tekrar koymuştu ve “Ey Allah’ın Nebisi! Bu kadar istek yeter Allah vaat ettiği zaferi sana yakında ihsan edecektir.”²⁰⁷ demişti.

Kur’an-ı Kerim’de yüzden fazla ayette peygamberlerin, salih kulların ve salih toplulukların dualarından söz edilmektedir. Bu dua örneklerinden Allah Teâlâ’nın

²⁰³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

²⁰⁴ el-Hayyât, a.g.e., s. 204.

²⁰⁵ Abdurrahman es-Sa’dî, *Teysirü’l-Kerimi’r-Rahman fi Tefsiri’l-Kelami’l-Mennan*, Kahire: Merkezu’l-Fecr li’t-Tâbia ve’n-Neşr, 1421h, s. 478.

²⁰⁶ Kur’an, Şûrâ Sûresi, Ayet 61, 62.

²⁰⁷ Ebu’l-Fida İsmail, İbn Kesîr, *el-Bidâye ve’n-Nihâye*, Kahire: Mektebetü’l- Marife, 1966, Cilt 3, s. 274.

yardımının mü'min kullarına olduğunu görüyoruz. O'na yaklaşmak isteyen, Allah da ona yakın durur. O'na dua ve yakarıшта bulunan kişinin duasını kabul eder.

Allah'a inanan Ashâb-ı Kehf gençleri Allah'a sığınarak *“Rabbimiz katından bize bir rahmet ver ve içinde bulunduğumuz durumdan bize bir çıkış yolu göster.”*²⁰⁸ diye dua ettiler. Bu duayı da bütün beşeri çarelerin tükendiği, kendilerine yardım edecek her şeyden ümit kestikten sonra yaptılar. Öyle bir dua ile yöneldiler ki! Allah'ın yardımını mutlaka alacaklarına, işlerinin kolaylaşacağına inandılar. Allah Teâlâ da bu samimi yönelişlerine icabet etti. Rahmetini inanan gençlerin üzerine yaydı ve bu rahmetle onları uyuttu. Böylece Allah, gençlerden yurtlarından ayrıldıkları için oluşan üzüntüyü uzaklaştırdı. Mağaranın çevresinde insana gelebilecek bütün olumsuzlukları hissetmeyecek şekilde onları uykuyla rahatlatı. Aynı anda onları, işlerinde bir çıkış yoluna muvaffak etti. Çünkü onları küfürden, şirkten ve tuğyandan kurtardı. İmanlarını muhafaza edip korudu. Kıyamet gününe kadar kendilerinden söz ettirmeyi, durumlarını Kur'an'da zikretmekle sağladı. Her akıl sahibi insana, her Müslüman gence kendilerini rol-model kılacak şekilde misal kıldı.²⁰⁹

3.1.5. Kalplerin İmanla Pekişmesi

Allah'a isyanda bulunan ve ona şirk koştan bir toplumda Allah Teâlâ bir grup gencin kalplerini imana açarak, onların iman ve hidayete ermelerini sağlamıştır. Hidayete eren gençler, müşrik kavimlerinden ayrılarak hak ve iman cephesini oluşturmuşlardır.

Allah Teâlâ tevhid inancını seçen gençlerin iman ve hidayetlerini artırarak kalplerini imanla doldurmuştur. İman ve hidayetle dolan kalplerini de Allah korumuştur. *“وَبَطَّنَا إِفْقَىٰ لِّذُلِّهِمْ”* “Kalplerini bağladık.” ifadesi, kalplerini iman üzerine sabitleştirdik; azim, sabır ve sebat içinde istikametlerini devam ettirdik demektir. Kalbi imanla dolan biri istikametten, doğru yoldan ayrılmaz. Bütün zorluklara karşı dayanabilme gücüne sahip olur. Bunun için peygamberin “Allah'ım! ...Kalbimi din üzerine sabit kıl.”²¹⁰ duası bunun önemini vurgulamaktadır. Allah, iman ve hidayeti

²⁰⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

²⁰⁹ el Hayyât, a.g.e., s. 204-206.

²¹⁰ Ebû İsmâ Muhammed b. İsmâ Tirmizi, **Sünenü't-Tirmizi**, Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmiyye, 1996, Cilt 4, s. 19.

seçen bu gençlerin kalplerini kâfir toplumun fitnesine karşı korumuştur.²¹¹ Demek ki sadece imana sahip olmak yetmez, kalplere dolan imanı muhafaza etmek de gerekir. Küfre, zulme ve şirke karşı imanın muhafazası için Allah'tan yardım dilemek lazım. Çünkü kalpler Allah'ın elindedir. Orada imanı muhafaza edecek yegâne güç Allah'tır. Nitekim Allah Teâlâ Bedir'de savaşan mü'minler için şöyle buyurmuştur:

*“O zaman katından bir güven olsun diye sizi hafif bir uykuya daldırıyordu. Sizi, onunla temizlemek, şeytanın pisliğini üzerinizden gidermek, kalplerinizi bağlayarak, cesaretinizi artırmak ve bu sayede ayaklarınızı yere sağlam bastırmak için gökten üzerinize su indiriyordu.”*²¹²

Ayette geçen “وَلِيْبِطْ عُيُوقَكُمْ” (kalplerinizi bağlamak için.)” ifadesini müşriklerin güç ve kuvvetine karşı, Müslümanların imanlarının zayıflamaması için kalplerini imanla doldurup bağlamak, böylece cesaretlerini artırmak olarak anlayabiliriz.

Kalpleri imanla dolan mü'min gençler, varlıklarını Allah yolunda harcamaktan hiç tereddüt etmemişlerdir. Kavimlerini bırakıp Allah'a yönelmişlerdir. Varlıklarını terk edip mağarayı tercih etmişlerdir. İmanlarını muhafaza etmek için her şeyi feda etmişlerdir. Bu yönüyle de Ashab-ı Kehf gençler için rol-modelidir. Dolayısıyla şuur sahibi gençlerin kalplerinin imanla dolması çok önemlidir. İmanla dolan kalplerin sahipleri, Allah için harekete geçer. Allah için ne yapılması gerekirse onu yapar ve pasif mü'min durumundan aktif mü'min durumuna geçer.

3.2. TEVHİDİ DURUŞ VE TEBLİĞ

İman, sahibini öncelikle tevhidi bir duruşa sahip kılar ve harekete geçirir. Emr-i bi'l ma'ruf ve nehy-i anil münkeri, yani iyiliği emretme, kötülüğü nehyetme bilincini sağlar. Bu bilince sahip olan iman sahipleri, tebliğ görevini yerine getirme sorumluluğunu taşır. İnanan gençlerle ilgili Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: “Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; O'ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz.”*²¹³

İnanan gençlerin kıssasını anlatan ayetlerin siyak ve sibakına bakılarak iman yolunda tedrici bir aşama ile şu metodu izledikleri anlaşılabılır:

²¹¹ el-Hâlidî, a.g.e., s. 295.

²¹² Kur'an, Enfal Sûresi, Ayet 11.

²¹³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

1. Ashab-ı Kehf öncelikli olarak Rablerine iman etmişlerdir: “*Onlar Rablerine inanmış bir grup gençti.*”²¹⁴ İmanın ardından Rablerinden rahmet ve rüştü (doğru yolu gösterme) istemişlerdir. “*...Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster! demişlerdi.*”²¹⁵ Allah da onların dualarını kabul ederek iman ve hidayetlerini artırmıştır. “*...Onların hidayet bilincini artırmıştık...*”²¹⁶ İşlerini nasıl paylaşacaklarını gelince; “*...Şimdi siz içinizden birini şu gümüş paranızla şehre gönderin de baksın, hangisinin yiyeceği daha temiz ise size ondan erzak getirsin...*”²¹⁷ ayeti ile doğruyu bulma yeteneğini Allah tarafından kendilerine verilmiştir.²¹⁸

2. Gençlerin Allah’a imanı; onlara lütuf ve iyilik nimetini kazandırmıştır. Çünkü Allah gençlerin imanını diri tutmak için kalplerini sağlamlaştırmıştı. Zira “*وَبَطَّنَا غُلَّتِي* (...Kalplerini bağladık...)” ifadesiyle onların kalpleri, sarsılmaz, dayanıklı, bildiği gerçeğe güvenen ve iman sayesinde onurlu hale gelmiştir. Böylece tevhidi duruşa sahip olup her yerde hakkı haykırma cesaretine sahip olmuşlardır. Öyleyse, cesaretin ve yiğitliğin temel kaynağı olan iman varsa Allah da imkân verir.

3. İnanan gençlerin kalpleri imanla sağlamlaştıktan sonra azim ve kararlılıkla kâfirlerin karşısında inandıkları tevhid inancını haykırarak: “(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: ‘*Bizim rabbimiz, göklerin ve yerin rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz.*’”²¹⁹ dediler. Doğru ve tutarlı inanç sistemi budur.²²⁰ Bu sistemden ayrılmak, gerçeği çiğneyerek haddi aşmak ve delaletle düşmek demektir. Bu ayetle, tevhid sisteminin dışına çıkarak, Allah’a şirk koştan milletlerin yanlış yaptıkları ve sapıklığa düştükleri vurgulanmıştır. Günümüzün gençleri, bu mü’min gençleri rol-model alarak imanlarını diri, dinamik ve güçlü kılarak, hayatlarını kapsayacak şekilde yaşayarak ve başkalarının hidayetine vesile olmalıdır.

Allah’ın imanla sağlamlaştırdığı kalplerin sahipleri, İslam’la hareket eden, hakkı haykıran, hak üzerinde sebat eden ve tevhid inancını tebliğ eden kişilerdir. Yüce Allah,

²¹⁴ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

²¹⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

²¹⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

²¹⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

²¹⁸ Kutub, **Fî Zilâli’l-Kur’an**, Cilt 4, s. 2263,2264.

²¹⁹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

²²⁰ Kutub, **Fî Zilâli’l-Kur’an**, Cilt 4, s. 2263,2264.

Ashâb-ı Kehf gençliğinin kalplerini imanla sağlamlaştırdıncı kendilerine kuvvet, azim, cesaret ve gayret vermiştir. Onlar da imanlarıyla şirke karşı harekete geçmiş ve tevhid inancını tebliğ etmişlerdir. Mü'min kalpler her zaman böyle olmalıdır.

Kur'an'ın temel öğretileri başta olmak üzere bu kıssa, bizden azim, araştırma, düşünme, çalışma ve hareketi istemektedir.²²¹ Bu yönüyle Ashab-ı Kehf kıssası gençlere bir rol-model teşkil eder.

3.3. İNANCI İLMİ TEMELLERE DAYANDIRMAK

İslam, insanların inançlarını sağlam delillere dayandırmasının gerekli olduğunu belirtir. Sağlam delillere dayanmayan inançları kabul etmez. Ashâb-ı Kehf gençliğinin tutumu buna örnektir. Nitekim onlar kavimlerine şöyle seslendiler:

“(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz. Şu bizim kavmimiz Allah’tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirselers ya! Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir!”²²²

İnanan gençler, kavimlerinin içinde bulunduğu küfrü ve Allah’tan başka ilahlara tapmayı reddetmişlerdir. Onlardan, taptıkları ilahları için gerçek ilah olduğuna dair açık bir delil getirmelerini istemişlerdir. Çünkü akıl ve mantık inanç esaslarının kesin bir delile dayanmasını ister. Ashab-ı Kehf, kavimlerinin inançlarına dair açık ve kesin delil getiremedikleri için yaptıklarının Allah’a yalan ve iftira olduklarını belirtmişlerdir. Allah’a iftira ederek O’na ortak koşanlardan daha zalim bir kimse olmayacağını haykırmışlardır. (...*Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirselers ya!...*)²²³ ifadesiyle Kur'an-ı Kerim inanç, düşünce ve görüş alanında kesin, zorunlu ve açık bir kuralını ortaya koymaktadır. Bu da Allah’tan başka tanrılara tapan kişiler, taptıklarının ilah olduğunu kanıtlayacak açık bir delil getirme zorunluluğudur. Seçtikleri yolun doğru olduğunu gösterecek, ispat edecek bir kanıt getirmeleridir. Aksi halde Allah’a şirk koştuğu için O’na zulüm etmiş olur. Çünkü Allah’a şirk koşmak en büyük zulümdür. “*Lokmân oğluna öğüt verirken ona*

²²¹ el-Hâlidî, a.g.e., s. 297.

²²² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 14,15.

²²³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 15.

şöyle dedi: Sevgili oğlum! Allah'a ortak koşma; çünkü O'na ortak koşmak kesinlikle çok büyük zulümdür."²²⁴

Kur'an, insanlardan inanç, düşünce ve görüşlerini sağlam delillere dayandırmasını ister. Sağlam delillere dayanmayan, doğruluk ve gerçekle bağdaşmayan hiçbir düşünceyi veya görüşü kabul etmez. Onun için inanç ve düşünce sahipleri, inanç ve düşüncelerinin doğruluğu ve ispatı için sağlam delillere dayandırması gerekir.²²⁵

İnanç için Kur'an insanlardan delil ve kanıt istemektedir. Özellikle inanç prensiplerini tartıştığı kâfir²²⁶ ve müşriklerden bunu istemektedir. Allah şöyle buyurur: *"De ki Rabbim ancak açık ve gizli kötülükleri ve haksız yere sınırı aşmayı, hakkında hiçbir delil indirmedeği bir şeyi Allah'a ortak koşmanızı ve Allah hakkında bilmediğiniz şeyleri söylemenizi haram kılmıştır."*²²⁷ Dolayısıyla insan inandığı esasları delillere dayandırır ve delile dayanmayan her türlü inanç, düşünce ve görüşü reddederse; o zaman dünyaya yayılmış pek çok batıl ve yanlış inanç, düşünce ve ideoloji ortadan kalkar.

Kur'an, ehl-i kitabın iddia ettikleri, Allah'ın oğlu olduğuna ilişkin sözlerini beyan etmiş ve hiçbir delile dayanmadığı için reddetmiştir.²²⁸

*"Onlar, Allah çocuk edindi' dediler. Hâşâ!... O hiçbir şeye muhtaç değildir. Göklerde olanlar da yerde olanlar da O'nundur. Yanınızda bu iddianızı kanıtlayacak bir deliliniz asla yoktur. Allah'a karşı bilmediğiniz şeyleri mi söylüyorsunuz? De ki: Allah hakkında asılsız şeyler yakıştıranlar kurtuluşa eremezler."*²²⁹

Ashâb-ı Kehf kavmi gibi Mekke müşrikleri de putlara taparak Allah'a şirk koşarlardı. Allah Teâlâ resulünden, müşriklerin putlara yaptıkları ibadetleri şu ayetle reddetmesini emretmiştir:

"(Ey inkârcılar) Gördünüz değil mi? (aciz durumdaki) Latı, Uzzayı ve üçüncüsü olan Menatı! Erkek çocuklar size de kız çocuklar Ona öyle mi? Ama o takdirde bu

²²⁴ Kur'an, Lokman Sûresi, Ayet 13 'Herhangi bir varlığı Allah'a ortak koşan yani Allah'tan başkasına ilahlık nitelikleri yükleyen kişi Allah'ın hakkı olan ilahlığı başkasına vermiş böylece haksızlık (zulüm) yapmış demektir. Üstelik bu tutum haksızlığın en büyüğüdür.' (Kur'an Yolu Meali, s. 411).

²²⁵ el-Hâlidî, a.g.e., s. 298.

²²⁶ el-Hâlidî, a.g.e., s. 299.

²²⁷ Kur'an, Araf Sûresi, Ayet 33.

²²⁸ el-Hâlidî, a.g.e., s. 299.

²²⁹ Kur'an, Yûnus Sûresi, Ayet 68, 69.

insafsızca bir taksim! Bunlar sizin ve atalarınızın putlara taktığı boş isimlerden ibarettir. Allah onları destekleyen bir delil indirmemiştir. Onlar (putperestler) sadece kuruntularına ve kişisel arzularına uyuyorlar oysa şimdi onlara Rablerinden bir yol gösterici gelmiş bulunmaktadır.”²³⁰

Kâfirler, müşrikler ve yandaşları ömür boyu çalışsalar ve her şeylerini seferber etseler de içinde bulundukları şirkin, küfrün ve batılın doğruluğunu kanıtlayacak hiçbir delil getiremeyeceklerini Allah şu ayeti kerimede buyurmaktadır:

“Şu bizim kavmimiz Allah’tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirseler ya! Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir.”²³¹

İnanç esaslarının en önemlisi Allah Teâlâ’nın ilahlığı ve Rablığı gerçeğidir. Bunun için Allah’tan gelen bütün emir, hüküm ve prensiplere sarılmanın doğruluğu dışında inanmayanları söyledikleri şeylerin hiçbir delil ve kanıtı olamaz. Günümüzde Allah’ın inanç sisteminin dışına çıkan, batıl beşeri inanç sistemlerini seçip peşinden giden tüm insanlara Ashâb-ı Kehf gençliğinin söylediklerini ²³² hatırlatmak gerekir.

3.4. ŞİRKİN EN BÜYÜK ZULÜM VE İFTİRA OLUŞU

Zulüm, sözlükte “Bir şeyi kendisine ait olan şeyin dışına koymak, noksan yapmak, sınırı aşmak, doğru yoldan sapmak, meyletmek, hakkını eksiltmek, hakkını vermemek, men etmek veya yapılması gereken bir davranışta bulunmamak anlamlarına gelmektedir.”²³³ anlamlarına gelir.

Kur’an’da zulüm kavramı, insanlar arasındaki olumsuz ilişkiyi ifade etmekle birlikte, Allah’a karşı görevlerde ise inkâr, isyan ve ortaklık anlamına gelen söz, fiil ve davranışları ifade etmektedir. Zulüm kavramının Kur’an’da tamamen olumsuz anlam ifade edildiği görülmektedir. En büyüğünden en küçüğüne kadar her türlü günah, isyan ve itaatsizlik zulümdür. Allah’a ortak koşmak, ayetleri yalanlamak, kumar, zina, hırsızlık zulüm olduğu gibi namaz kılmamak, günahlardan tövbe etmemek de ²³⁴ zulümdür. Kur’an’ın zulüm kelimesini üç farklı bağlamda kullandığını görüyoruz:

²³⁰ Kur’an, Necm Sûresi, Ayet 19-23.

²³¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 15.

²³² el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 300.

²³³ el-isfahânî, **a.g.e.**, s. 318.; İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 4, s. 2756.: Fikret Karaman, vd. **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2006, s. 219.

²³⁴ Kur’an, Hucurat Sûresi, Ayet 11.

1. İnsan ile yüce Allah arasında olan zulüm: Bunun da en büyüğü şirk, küfür ve nifaktır.²³⁵ Nitekim mağaraya sığınan gençler, ‘Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir?’²³⁶ demek suretiyle şirkin zulüm olduğunu söylemişlerdir. Bu ifadeyi birçok müfessir tefsir ederken ‘Allah’a karşı yalan uydurma’dan kastın Allah’a ortak nispet etmek olduğunu belirtmişlerdir.²³⁷ Böylece mağaraya sığınan gençler, Hz. Lokman gibi, şirkin zulüm olduğunu söylemekte, şirk koşup Allah’a iftira edenden daha zâlim olup olmadığını sormaktadırlar.²³⁸ Zira Hz. Lokman oğluna “*إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ*”²³⁹ demişti. (...şirk pek büyük bir zulümdür.)”²⁴⁰

2. Kişi ile diğer insanlar arasındaki zulüm: Yüce Allah şöyle buyurur: “*وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِثْلُهَا وَلَئِنْ جَاءَ جُنُودٌ عَلَىٰ جُنُودِهِمْ فَهُمْ عَلَيْهَا لِلَّهِ أَجْرٌ أَعْلَىٰ*” (Bir kötülüğün karşılığı ona denk bir davranıştır; ama kim bağışlar, düzeltme yolunu tutarsa onun mükâfatını Allah verir. Hiç şüphe yok ki O haksızlık edenleri sevmez.)”²⁴¹

3. Kişi ile nefsi arasındaki zulüm: Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*فَبِمَا هُمْ ظَالِمٌ لِّفُلَانٍ...*” (...Onlardan nefislerine zulmedenler var...)”²⁴²

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Ashab-ı Kehf ‘Allah’a karşı yalan uydurandan daha zalim kimdir?’ demek suretiyle şirkin zulüm olduğunu belirterek inananlara mesaj vermiştir.

3.5. FİTNE ORTAMINDAN HİCRETLE KORUNMAK

Fitne ve hicret kelimelerinin anlamlarıyla ilgili kısa bilgi verdikten sonra asıl konumuz olan Ashab-ı Kehf’in fitne ortamından hicretle korunma konusunu geçeceğiz.

Arapça’da fitne kelimesinin aslı, altın ve gümüş gibi değerli maddelerin saflığını anlamak için onları ateşte eritmek, iyisini kötüsünden ayırmak manasına gelen fetn (fütun) kökünden türetilmiştir.²⁴² Klasik sözlüklerde fitne kelimesi “Sınama, maddi ve

²³⁵ el-İsfahânî, a.g.e., s. 319.

²³⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 15.

²³⁷ İbn Âşûr, a.g.e., Cilt 15, s. 275.; Muhammed Ali Sâbûnî, *Safvetu’t-Tefâsîr*, Cilt 3, Beyrut: 1981, s. 428

²³⁸ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur’ân Tefsiri*, Cilt 11, İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2001, s. 454.

²³⁹ Kur’an, Lokman Sûresi, Ayet 13.

²⁴⁰ Kur’an, Şûrâ Sûresi, Ayet 40.

²⁴¹ Kur’an, Fatır Sûresi, Ayet 32.

²⁴² el-Ezheri, a.g.e., Cilt 3, s. 120.; el-İsfahânî, a.g.e., s. 373,374.; Hayyât, a.g.e., s. 191.

manevi sıkıntı, üzüntü, bela ve felaketlerle imtihan etme, küfür, günah, öldürme, azap, zulüm, rezalet”²⁴³ anlamlarında kullanılmıştır.

Fitne kavramının Kur’an-ı Kerim’de ve hadislerde sözlük anlamını kapsayacak şekilde, geniş bir çerçevede ve farklı birçok anlamda kullanıldığını görmekteyiz. Kur’an-ı Kerim’de otuz dört ayette fitne kelimesi, yirmi altı ayette de türevleri geçmektedir. Taberî’nin *Cami’ul-Beyan* adlı eseri dikkate alındığında fitne kavramının Kur’an’da başlıca şu manalara geldiği görülmektedir:²⁴⁴

1. Sınama (ibtıla), deneme (ihtibar) ve imtihan. Kelimenin bu anlamda kullanılmasına şu ayeti verebiliriz:

“...Hâlbuki bu iki melek, biz ancak bir imtihan vasıtasıyız, sakın küfre sapma, demedikçe hiç kimseye bilgi vermezlerdi...”²⁴⁵ “Sakin kendilerini sınamak için onların bir kesimini yararlandığımız dünya hayatının çekiciliğine göz dikme! Rabbinin sana verdiği nimetler daha hayırlı ve daha kalıcıdır.”²⁴⁶

2. Şirk ve küfür, müşriklerin Müslümanlara uyguladıkları ve onları şirke döndürmek için yaptıkları baskılar. Fitne kelimesinin bu anlamdaki kullanımı şu ayettir: “Fitne ortadan kalkıncaya ve din yalnız Allah’ın oluncaya kadar onlarla savaşın; fakat vazgeçerlerse, artık zalimlerden başkasına saldırmak yoktur.”²⁴⁷

3. Sapıklık, sapma ve saptırma. Allah şöyle buyurur:

“...Allah bir kimseyi fitneye düşürmek isterse elbette Allah’ın iradesine karşı senin elinden hiçbir şey gelmez. İşte onlar Allah’ın kalplerini temizlemek istemediği kimselerdir. Onların dünyadaki hakkı büyük bir rezilliktir. Ahirette de onlar için büyük bir azap vardır.”²⁴⁸

4. Nifak. Allah Teâlâ münafıklarla ilgili şöyle buyurur:

“Münafıklar onlara, Sizinle beraber değil miydik? diye seslenirler. Onlar, evet öyleydi derler, ama siz başınızı belâya kendiniz soktunuz, fırsat kolladınız, hep şüphe içinde oldunuz ve Allah’ın emri gelip çatıncaya kadar geleceğe yönelik

²⁴³ el Ezheri, a.g.e., Cilt 14, s. 297,298.

²⁴⁴ Mustafa Çağrı, “Fitne”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt13, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008, s. 156.

²⁴⁵ Kur’an, Bakara Sûresi, Ayet 102.

²⁴⁶ Kur’an, Taha Sûresi, Ayet 131.

²⁴⁷ Kur’an, Bakara Sûresi, Ayet 193.

²⁴⁸ Kur’an, Maide Sûresi, Ayet 41.

kuruntularınız sizi oyaladı; bundan ötürü o aldatma ustası da Allah hakkında sizi kandırıp durdu.”²⁴⁹

5. Azap ve işkence. Allah Teâlâ buyurur:

*“O gün onlar ateşle sınanacaklar! Tadın bakalım cezanızı! Çabucak gelmesini isteyip durduğunuz işte bu!”*²⁵⁰ *‘Mü’min erkeklere ve mü’min kadınlara işkence edip de sonra tövbe etmeyenler var ya işte onları yakıcı cehennem azabı beklemektedir.*”²⁵¹

6. Günah. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“İçlerinden, aman bana izin ver, başımı derde sokma, diyenlerde var. Ama bilmiş olsunlar ki asıl (bu tutumları ile belanın, günahın içine düşmüş oldular.) cehennem inkârcıları mutlaka kuşatacaktır.*”²⁵²

7. Musibet ve kötülük. Allah şöyle buyurur:

“Yine insanlar içinde kimileri vardır ki, Allah’a şartlı olarak kulluk eder; öyle ki kendisine bir iyilik denk gelirse bundan pek memnun olur, ama başına bir imtihan sıkıntısı gelse hemen yüz çevirir. Böyleleri dünyasını da âhiretini de yitirmiştir ve apaçık hüsrân işte budur.”²⁵³

Hicret ise lügatte, “Bir şeyi, yeri veya kişiyi terk edip ondan ayrılmak” anlamlarına gelen “هجر” hecr veya “هجران” hicran kökünden türemiş bir kelimedir. Bu kavram, “İnsanın başkalarından kalben uzaklaşmasını ve bedenen ayrılmasını; küfür diyarından çıkıp iman diyarına göçmesini” ifade eder.²⁵⁴ İstilahı olarak hicretin genel anlamı: “Dârulharpten dârulislâma din için çıkıp gitmektir”²⁵⁵ veya “Allah için ya da Allah’ın dini için vatani, aileyi ve akrabaları terk etmek, günahlardan sıyrılmaktır”²⁵⁶ şeklinde tarif edilebilir. Özelde hicretin anlamı ise “Hz. Peygamber’in ve Mekkeli Müslümanların Medine’ye göçünü” ifade eder.²⁵⁷

²⁴⁹ Kur’an, Hadid Sûresi, Ayet 14.

²⁵⁰ Kur’an, Zariyat Sûresi, Ayet 13,14.

²⁵¹ Kur’an, Buruc Sûresi, Ayet 10.

²⁵² Kur’an, Tevbe Sûresi, Ayet 49 ‘Münafıklardan bazıları, kadınlara çok düşkün olduklarını bu savaşa katılırlarsa Rum kızlarını görünce nefislerine hâkim olamayacaklarını, bunda kendileri için bir fitne olacağını öne sürerek kendilerinin seferden muaf olmalarını istemişlerdi.’ (Kur’an-ı Kerim ve Türkçe Açıklamalı Meal, Kral Feht Mushaf-ı Şerif Basım Kurumu, s. 195).

²⁵³ Kur’an, Hac Sûresi, Ayet 11.

²⁵⁴ el-İsfahânî, a.g.e., s. 536.

²⁵⁵ Muhammed Seyyid Abdülmecid İlvânî, *İstilhâmü'd-Durûsi's-Semiyeye mine's-Sîreti'n Nebeviyye*, Kahire: 1994, s. 202.

²⁵⁶ Kurtubî, a.g.e., Cilt 7, s. 3831.

²⁵⁷ Ahmet Önkâl, “Hicret”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Cilt 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, s. 458.

Asıl konumuza dönecek olursak Ashâb-ı Kehf, kavimlerinin işledikleri küfür ve şirke düşme korkusundan dolayı hicret edip fitne ortamından kaçmışlardır. Diğer bir ifade ile kavimlerinin baskı ve zulmünden dolayı ya dinlerinden döndürüp küfür ve şirke girecekler ya da taşlanarak öldürüleceklerinden korkarak fitne ortamından mağaraya hicret etmişlerdir.²⁵⁸ Bu sonuca şu ayetle varılır: “Çünkü onlar eğer sizi ele geçirirlerse ya taşıyarak öldürürler ya da kendi dinlerine döndürürler; işte o zaman ebediyen kurtuluşa eremezsiniz.”²⁵⁹

Kur’an’ın şu ayetlerinde hicretin bir kurtuluş yolu olduğunu ve mükafatının büyüklüğünü belirtir:

“Kendilerine yazık etmekte iken hayatlarını sona erdirdikleri kimselere melekler ‘Ne işte idiniz?’ dediler, (onlar) ‘O yerde zayıf görülenlerden idik’ cevabını verdiler. Melekler ise ‘Allah’ın arzı geniş değil miydi, hicret etseydiniz ya!’ dediler...”²⁶⁰ “Allah yolunda hicret eden kimse yeryüzünde gidecek birçok uygun yer ve imkân bulacaktır. Kim Allah ve resulü uğrunda hicret ederek yurdundan çıkar da sonra ölüm onu yolda yakalarsa artık onun mükâfatını vermek Allah’a aittir; Allah daima günahları örtmektedir, engin rahmet sahibidir.”²⁶¹

Yukardaki iki ayet bulundukları yerde inançlarını yaşama imkanını bulamayanlar için arzın geniş olduğunu ve hicret etmelerini önermektedir. Ashab-ı Kehf kıssasına baktığımızda inanan gençlerin, kavimleri tarafından şiddete, zorluklara, musibetlere ve işkenceye maruz bırakıldıklarını görmekteyiz. Dinlerini ve inançlarını korumak için müşrik kavimlerini terk etmekten başka bir çıkış yolunun olmadığını anladılar ve kavimlerinin fitnesinden kurtulmak için hicreti bir çıkış yolu olarak gördüler Böylece, kavimlerini, akrabalarını, mallarını, dünyanın zevk ve safahatını bırakıp hicret ettiler. Bunun neticesinde müşrik kavimlerinin fitnesinden uzaklaşarak dinlerini ve inançlarını korumuş oldular. Bu durumu da Allah Teâlâ şu ayeti kerimede açık bir şekilde bize haber vermektedir: “Mademki siz onlardan (kavimlerinden) ve Allah’ın dışında tapmakta oldukları varlıklardan uzaklaştınız, o halde mağaraya sığınınız ki Rabbiniz size rahmetini yaysın, işinizde sizin için fayda ve kolaylık sağlasın.”²⁶²

²⁵⁸ Hayyât, a.g.e., s. 194.

²⁵⁹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 20.

²⁶⁰ Kur’an, Nisa Sûresi, Ayet 97.

²⁶¹ Kur’an, Nisa Sûresi, Ayet 100.

²⁶² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 16.

H. Muhammed (s.a.v.) ve beraberindeki mü'minler de, Ashâb-ı Kehf gibi müşriklerin zulmüne maruz kalmışlardır. H. Muhammed (s.a.v.) müşriklerin bu zulmüne karşılık sahabesinin ilk olarak Habeşistan'a hicret etmelerine müsaade etmiştir. Daha sonra sahabeler, inançlarının selameti ve müşriklerin fitnesine düşmemek için Medine-i Münevvere'ye hicret etmişlerdir. Son olarak da H. Peygamber (s.a.v.) H. Ebûbekir ile vatanı olan Mekke'den dinini muhafaza etmek ve tebliğ görevi için yeni imkânlar bulmak amacıyla Medine'ye hicret etmişlerdir.²⁶³ Böylece dinlerini korumak için akrabalarını, kardeşlerini, evlatlarını, mallarını ve vatanını terk etmişlerdir.

Tarihe bakıldığında şirkten, zulümden ve fitneden kaçıp hicret etmenin, peygamberlerin sünneti olduğu görülecektir. H. Nûh, H. İbrahim, H. Musa ve en son H. Muhammed (s.a.v.) şirkten, zulümden ve fitneden kurtulmak için hicreti bir kurtuluş yolu olarak seçmişlerdir. Aynı şekilde birçok âlim, özellikle fitne zamanında hicret etme yolunu öncelemiştir.²⁶⁴

Ashâb-ı Kehf'in, dinlerini korumak için kavimlerini ve vatanlarını terk etmeleri onların ne derece inançlı olduklarını gösterir. İnançları için dünyanın rahatlığını ve zevkini bırakmayı göze alarak hicret etmişlerdir.

Müslüman gençler, Ashâb-ı Kehf gençliği gibi inancını korumak, fitne ve şirke düşmemek için elinden gelen her yolu denemelidir. Bu kıssa aynı zamanda şunları öğretir:

1. Kim dinini, inancını korumak için fitneden kaçıp hicret ederse Allah onu selamete erdirir.
2. Kim inancı için Allah'tan yardım isterse, Allah ona yardımını esirgemez.
3. Kim Allah'a yönelirse, Allah da ona yönelir ve onu muzaffer kılar.
4. Kim inancı için meşakkat ve sıkıntılara karşı sabrederse, Allah ondan razı olur, işini rast getirir ve onu üstün kılar. Kendisine ummadığı nimetler verir.²⁶⁵

3.6. SABIR

Sabır kavramı sözlükte; acele etmemek, engellemek, hapsetmek, güçlü ve dirençli olmak, kefil olmak ve dayanmak gibi anlamlara gelir.²⁶⁶ Bu kelimenin birçok tarifi

²⁶³ Geniş bilgi için bkz. Önkâl, a.g.m., Cilt 17, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1998, s. 458.

²⁶⁴ Hayyât, a.g.e., s. 198.

²⁶⁵ Hayyât, a.g.e., s. 199.

yapılmıştır. Ahlakî bir kavram olarak sabır, başa gelen musibetlerden dolayı Allah'tan başka bir kimseye şikâyetçi olmamak, yakınmamak, sızlanmamak, nefse ağır gelen ve hoşla gitmeyen şeyler karşısında dünya ve ahiret yararını düşünerek, ruhi dengeyi bozmamak için insanın kalbinde bulunmakta olan sükûnet ve dayanma gücüdür.²⁶⁷ Sabır, nefsi telaştan, dili şikâyetten, organları haramdan ve çirkin davranışlardan korumak;²⁶⁸ nimet haliyle mihnet hali arasında fark gözetmeyi; her iki durumda sükûneti muhafaza etmek ve Allah'tan başkasına şikâyetle bulunmamaktır.²⁶⁹ Gazali (ö. 505/1111) de sabrı; “Din duygusunun nefsanî arzu ve tutkularının başkasına karşı direnç göstermesi”²⁷⁰ olarak tanımlar.

Mevdudî (ö. 1979) ise, sabır kelimesinin içerdiği tüm manaları göz önüne alarak şu geniş tarifi yapmıştır: Duygu ve arzuları kontrol altında tutmak, acelecilik, şaşkınlık, ümitsizlik ve aç gözlülüğten sakınmak, soğukkanlı olmak ve düşünerek karara varmak, tehlike ve zorluk anlarında sebat ve dayanıklılık göstermektir. En aşırı kışkırtma anlarında bile yanlış adım atmamak, çok büyük belalarla karşılaşıldığında, çok kötü bir durumda dahi, kontrolü kaybetmemek, görünürde yardımcı olan bir araçla, amaca gecikmeksizin hemen ulaşmak için sabırsızlıkla aceleci bir davranışta bulunmamak ve dünyevi fayda ve kazançlar elde etmeye ve nefsin eğilimlerine kendini kaptırmamaktır.²⁷¹

Sabır kavramı, türevleri ile birlikte Kur'an'da seksenden fazla yerde zikredilmiştir.²⁷² Kur'an'da mü'minlere ısrarla sabırlı olmaları emredilmiştir:

*“Rızasını dileyerek sabah akşam Rablerine dua edenlerle olmak için elinden gelen çabayı göster. Dünya hayatının çekiciliğine meylederek gözlerini onlardan çevirme! Bizi anmaktan kalbini gafil kıldığımız, kötü arzularına uymuş ve işi gücü aşırılık olan kimseye boyun eğme!”*²⁷³

²⁶⁶ İbn Faris, **a.g.e.**, Cilt 3, s. 329.; İbn Manzûr, **a.g.e.**, Cilt 4, s. 2391, ; Mustafa Çağrı, “Sabır”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 35, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2008, s. 337.

²⁶⁷ Karaman, Fikret, **a.g.e.**, s. 567.

²⁶⁸ Ebu Abdillâh bin Bekr İbn Kayyım el-Cevziyye, **Medâricu's-Sâlikîn** Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, ts., Cilt 2, s. 168.

²⁶⁹ Çağrı, **a.g.m.**, s. 337.

²⁷⁰ Muhammed ibn Hamîd el-Gazali, **İhyâü Ulûmi'd-Din**, Beyrut: Dar İbn Hazm, 2005, s. 1401-1403.

²⁷¹ Ebu'l-Ala Mevdudî, **Tefhimü'l Kur'an**, Muhammed Han Kayani vd. (çev.), Cilt3, İstanbul: İnsan Yayınları, 1997, s. 168.

²⁷² Abdülkerim Zeydan, **İslam Davetinin Esasları**, Veli Türk, Mahmut Karabulut. (çev.), İstanbul: Çıra Yayınları, 2011, s. 393.

²⁷³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 28.

Kureyş'in ileri gelenleri, Hz. Peygamberin fakir mü'minlerle birlikte bulunmasından rahatsızlık duyduklarını, bu insanların yanından uzaklaşması halinde kendisiyle görüşebileceklerini söylüyorlardı. Allah Teâlâ, Hz. Peygamberin şahsında mü'minleri uyararak, servetleriyle kibirlenen zenginlerin hatırı için fakir Müslümanların ihmal edilemeyeceğini; üstünlüğün dünya malında değil, iman ve güzel ahlakta olduğunu bildirdi. Bu sebeple fakir mü'minlerden uzaklaşmayı değil, bilakis onlarla birlikte olmayı, candan gayret ve sabır göstermeyi Hz. Peygambere emretti.²⁷⁴ Sabır, nefsi telaştan ve kaygıdan korumak; Allah'ın haram kıldığı şeylerden men etmek ve emirlerini yerine getirmektir.²⁷⁵

Sabır kavramının izahatını yaptıktan sonra Hayatta ve İnançta Sabrın Yeri ve Önemi ile Sabırda Ashâb-ı Kehf'in Müslüman Gençlere Rol-Model Olması konularını işlemeye çalışacağız.

3.6.1. İnançta ve Hayatta Sabrın Yeri ve Önemi

Abdulkerim Zeydan *İslam Davetinin Esasları* adlı kitabında der ki: “Şer'an üç şekilde sabır olur:

1. Allah'a itaatte sabır.
2. Günahtan kaçınmada sabır.
3. Bela ve musibetlere karşı sabır.”²⁷⁶

Allah'a itaatte sabır, ibadete devam edip, ihlaslı olmak ve şer'î ölçülere uygun hareket etmektir. Bunu öğretmeye yardımcı olan hususlar ise, Allah'ı tanımak, O'nun hukukunu bilmek ve O'na itaat edenlere mükâfatın vereceğini kabul etmektir.

Günahtan kaçınmada sabır ise, kötülükleri bırakmak, isyandan kaçınmak ve bu hususlarda sebat etmekle olur. Bu kötülükleri terk etmek için sabrı elde etmeye yardımcı olan Allah'ın azabından korkmayı da unutmamak gerekir. Sabrın meyvesini arzu etmekle beraber, Allah'tan hayâ etmek ve onu gereği gibi sevmek de önemlidir. Bu da daimi bir iman ve güçlü bir azmi gerektirir. Çünkü günah imanı eksiltir, zayıflatır; imanın nurunu ve parlaklığını giderir.

²⁷⁴ Kur'an Yolu Meali, a.g.e., s. 296.

²⁷⁵ Abdulaziz Muhammed es-Selman, *Mevâridü'z-Zaman li Durûsi'z-Zaman*, yy., 1398h., Cilt 1, s. 654.

²⁷⁶ Zeydan, a.g.e., s. 393, 394

Bela ve musibetlere karşı sabretmekse, kızgınlığı terk etmek, zor ameli yüklenmek ve kimseye şikâyetini bildirmemekle elde edilir. Çünkü sabr-ı cemil, mahlûkata şikâyetini bildirmeye aykırı düşer. Fakat Allah’a şikâyetini iletme, sabr-ı cemil’e aykırı düşmez. Cenab-ı hak, Yakup’tan (a.s.) haber vererek buyurur ki: *“Ya ‘kup da şöyle dedi: Ben acımı ve kederimi ancak Allah’a arz ediyorum ve ben sizin bilmediklerinizi Allah’tan gelen bilgiyle biliyorum.”*²⁷⁷

Sabrın yeri ve önemini maddeler halinde şöyle sıralayabiliriz:

1. Sabır, imanın yarısıdır. İman iki parçadan oluşur. Birinci parça sabırdır. İkinci parça ise şükürdür.²⁷⁸ Bunun için Allah Teâlâ, sabır ve şükür hakkında birçok ayet göndermiştir: *Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerin yanındadır.*²⁷⁹

2. Sabır, dini tebliğde azim ve sebat gösteren peygamberlerin niteliklerindendir. Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur:

*“Azim ve kararlılık sahibi peygamberleri sabrettikleri gibi sen de sabret. Onlar için de acele etme. Başlarına geleceği vaktiyle söylenen şeyleri gördüklerinde sanki gündüzün kısa bir süresini yaşamış gibi olacaklardır. Tebliğ konusu işte budur: Hiç günaha sapanlardan başkası helak edilir mi?”*²⁸⁰

3. Sabır, sahibini dinde önder kılar. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Sabredip ayetlerimize kesin olarak iman ettikleri zaman, onların içinden buyruğumuzla doğru yolu gösteren rehberler çıkardık.”*²⁸¹

4. Sabır, Allah’la birlikteliği sağlar: *“Ey iman edenler! Sabır ve namazla yardım dileyin. Şüphesiz Allah sabredenlerin yanındadır.”*²⁸²

5. Sabır, Müslüman davetçinin vazgeçilmez ilkesidir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Asra yemin ederim ki insan gerçekten hüsrandır. Ancak iman edip, dünya ve ahiret*

²⁷⁷ Kur’an, Yusuf Sûresi, Ayet 86.

²⁷⁸ Ebü’l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b Muhammed el-Hudayrî eşŞafî Süyûtî, **ed-Dürü’l-Mensûr**, Beyrut: Daru’l-Kütübi’l-İlmiye, Cilt 1, s. 129.

²⁷⁹ Kur’an, Bakara Sûresi, Ayet 153.

²⁸⁰ Kur’an, Ahkaf Sûresi, Ayet 35.

²⁸¹ Kur’an, Secde Sûresi, Ayet 24.

²⁸² Kur’an, Bakara Sûresi, Ayet 153. ‘Güçlüklerle baş etmenin ve başarının maddi ve manevi iki amili vardır. Birincisi: Allhtan yardım dilemek (namaz buna vesiledir.) İkincisi: çalışıp çabalamak (bu da sabır ister.), Kur’an Yolu Meali, s. 22.

için yararlı işler yapanlar, birbirlerine hakkı tavsiye edenler ve birbirlerine sabrı tavsiye edenler müstesnadır."²⁸³

6. Sabır, en büyük nimettir. Hz. Muhammed (s.a.v.) şöyle buyurur: "Hiç kimseye sabırdan daha hayırlı geniş bir nimet verilmedi."²⁸⁴

7. Sabır, sahibini kararlı kılar: Hz. Lokman (as)'ın oğluna verdiği öğütlerden biri de şudur: *"Yavrucuğum, namazını özenle kıl, iyi olanı emret, kötü olana karşı koy, başına gelene sabret. İşte bunlar, kararlılık gerektiren işlerdendir."*²⁸⁵

8. Sabır, zafere götürür: Dünya hayatı bir imtihandır. Hayattaki musibetlere karşı sabreden kazanacaktır. Allah Teâlâ buyurur: *"Senden önce gönderdiğimiz peygamberler de hiç şüphesiz yemek yerler, çarşıda pazarda dolaşırlardı. Biz kiminizi kiminiz için imtihan vesilesi yaptık ki bakalım sabredecek misiniz! Rabbin her şeyi görüp gözetlemektedir."*²⁸⁶ *"Biz kiminizi kiminiz için imtihan vesilesi yaptık"* ifadesiyle ilgili olarak farklı yorumlar yapılmıştır. Buna göre bu ifade insanların karşılıklı hak ve sorumlulukları ile ilgilidir. Toplumsal ilişkiler, hak ve adalet ölçüleri içinde davranmayı, hatta bazen özverili olmayı zorunlu kıldığı, bu da sabır gerektirdiği için ayette Allah Teâlâ *"...Bakalım sabredecek misiniz!..."*²⁸⁷ buyurmuştur. Şu halde bu sorumlulukları sabırla yerine getirenler imtihanı kazanacak, getirmeyenler bu imtihanı kaybedeceklerdir.²⁸⁸

3.6.2. Sabırda Ashâb-ı Kehf'in Müslüman Gençlere Rol-Model Olması

Müslüman gençlere en güzel sabır örnekliklerinden biri de Ashâb-ı Kehf'in örnekliğidir. Yaşadıkları müşrik toplumda dünya lezzet ve şehvetinin mubah olduğu bir ortamda kendileri lezzet ve şehvetin her türlüünü ellerinin tersiyle iterek, tevhid inancı üzerine sabır ve sebat ettiler. Kavimlerinin, onlara inancından dolayı yapacakları bütün kötülükleri göze aldılar. Bu büyük imtihana karşı sabrettiler.

Kıssada inanan gençlerin gösterdikleri sabır sahneleri şunlardır:

²⁸³ Kur'an, Asr Sûresi, Ayet 1-3.

²⁸⁴ Buhârî, **a.g.e.**, s. 358.

²⁸⁵ Kur'an, Lokman Sûresi, Ayet 17.

²⁸⁶ Kur'an, Furkan Sûresi, Ayet 20.

²⁸⁷ Kur'an, Furkan Sûresi, Ayet 20.

²⁸⁸ Kur'an Yolu Meali, s. 360.

1. İnanan gençler, dünyanın lezzet ve süslerine karşı, nefislerini sabırla koruyarak, her türlü nimet, mutluluğu ve sahip oldukları ortamı terk ederek, kendilerinden sonra gelecek Müslüman gençlere örnek oldular. İbn Kesir, Ashâb-ı Kehf'in kıssasını işlerken “Selef ve halef tefsir sahiplerinden birçoğunun bildirdiğine göre bu kişiler, Bizans hükümdarlarının soyundan ve kavminin seçkinlerinin çocuklarıymış”²⁸⁹ diyerek bunların toplum içindeki konumlarını ve sahip oldukları imkânlarını belirtmiştir. Ashâb-ı Kehf, gençlik döneminin en hareketli merhalesinde olup inanç ve ahlakî değerlere önem verilmediği bir toplumda yaşıyorlardı. Allah bu durum hakkında şöyle buyurur: “*Şu bizim kavmimiz Allah’tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirselersin ya! Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir!*”²⁹⁰ Böyle bir toplumda zevkin, şehvetin ve her türlü nefsi isteklerin yapılabileceği bir ortam olmasına rağmen mü’min gençler, inançları gereği bütün şehvî ve dünyevî lezzetlere karşı sabrederek istikamet üzerinde durabildiler.

Bunun için Allah Teâlâ Ashab-ı Kehf’i methederek: “*...Hakikaten onlar Rablerine inanmış gençlerdi; biz de onların doğru yolda yürüyüşlerine katkıda bulunduk.*”²⁹¹ ifadesi ile insanlık tarihinde onları inanan gençler olarak tescil etti. Sırf inançlarını yaşayabilme uğruna, dünya lezzet ve şehvetini bırakan gençleri Allah, rahmetiyle onları mükâfatlandırmış, işlerini kolaylaştırmış, onları rol-model olarak Kur’an’da zikir etmiştir.

2. Hakkı tavsiye ve tebliğde sabır: İnanan gençler kavimlerinin zulüm ve tepkilerine rağmen, onların karşısına dikilerek Kur’an’ın ifadesiyle hak olan inançlarını şöyle haykırmışlardır: “*(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: ‘Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz*”²⁹² Ancak başta hükümdarları olmak üzere halk, onların tebliğ davetlerine karşı tepki vermiş, onlar ise buna rağmen sabırlı olma kararlılığını göstermişlerdir.

Allah’a davet etme yolu meşakkatli, zor ve uzun bir yoldur. Bu yolda çaba sarf eden mü’minlerin kısa zamanda bir sonuç beklentisi olmamalıdır. İnananların yapması

²⁸⁹ İbn Kesîr, a.g.e., Cilt 4, s. 199.

²⁹⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 15

²⁹¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

²⁹² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

gereken şey, yılmadan, usanmadan çalışıp gayret göstermeleridir. Gittiği istikamette Allah'tan sebat dilemelidir. Bilmeli ki sabır Allah'ın mü'mine bir yardım ve zafer vesilesidir.

İnanan gençlerin tebliğ ve davetteki kararlı ve sabırlı duruşlarını Allah şöyle haber vermektedir: “(Haksızlık karşısında) Ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik. Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir. Ondan başkasına asla ilah deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz.”²⁹³ Yüreklerini güçlendirdik ifadesi, sabırla mücadele etme gücü verdik manasına gelir. Ashab-ı Kehf sabırdan aldıkları güçle, hükümdarlarına ve halkına karşı hakkı söyleme cesaretine sahip oldular. Tevhid mücadelesi vererek, inançları uğruna dünyevî lezzetleri bırakıp kavimlerinden uzaklaşmakla hicretlerini²⁹⁴ sabırla taçlandırıdılar.

3. İnanan gençlerin bela ve fitne musibetine karşı sabırlı duruşları: Kavimleri inanan gençlerin, tevhid inançlarından dönerek, tekrar küfür ve şirk inancına dönmelerini istediler. Ancak onlar, inançları üzerinde sebat gösterdiler. Şirke karşı hak olan inançları sarsılmadı. Kavimlerinden ayrılıp mağaraya hicret ederek, sabırla Allah'ın emrini ve yardımını beklediler. Sünnetullah gereği, Allah'a iman ettiğini söyleyenler mutlaka bir imtihandan geçecek ki inançlarında samimi olup olmadıkları ortaya çıksın. Zira Allah Teâlâ şöyle buyurur: “İnsanlar denenip sınavdan geçirilmeden, sadece “iman ettik” demekle bırakılacaklarını mı sanıyorlar? And olsun ki biz onlardan öncekileri de sınamıştık. Allah elbette doğru olanları ortaya çıkaracaktır. Keza O yalancıları da mutlaka ortaya çıkaracaktır.”²⁹⁵

Böylece Allah Teâlâ, Ashâb-ı Kehf gençliğini imtihana tabi tuttu. İnanan gençler, sabır ve sebatlarıyla kavimlerinin onları dinlerinden döndürme çabalarına karşı dik durdular. İmanları sarsılmadı ve inandıkları hak yoldan geri dönmediler. Aksine Allah'ı tasdik ettiler, Allah da onları doğruladı ve rahmetiyle inanan gençleri kurtuluşa erdirerek dinlerini muhafaza etti.²⁹⁶ Kur'an da bunların kıssasını anlatarak sonradan gelecek insanlara rol-model kıldı.

²⁹³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

²⁹⁴ el-Kâsımî, a.g.e., Cilt 11, s. 12.

²⁹⁵ Kur'an, Ankebut Sûresi, Ayet 2-3.

²⁹⁶ Hayyât, a.g.e., s. 150.

3.7. TEVEKKÜL

Tevekkül sözlükte “*Dayanmak, güvenmek ve vekil tutmak*” anlamında kullanılmıştır.²⁹⁷

Ragıb el-İsfahânî, Müfredat adlı eserinde “تَوَكَّلَ” (Tevekkül) kelimesini iki anlamda kullanmıştır. Birincisi “تَوَكَّلْتُ عَلَى اللَّهِ” (ben falanın vekiliyim; onun işlerini ben görüyorum) anlamında kullanmıştır. İkincisi, “وَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ” (ona güvendim ve işlerimi ona teslim ettim) anlamında kullanmıştır.²⁹⁸ Örneğin, “وَلَا تَتَوَكَّلْ عَلَى الْبَشَرِ... فَاُولَئِكَ لَمْ يَصْلُوا مِنْهُ... فَاُولَئِكَ لَمْ يَصْلُوا مِنْهُ... فَاُولَئِكَ لَمْ يَصْلُوا مِنْهُ...” (...Müminler yalnız Allah’a güvenip dayansınlar.)²⁹⁹ “وَلَا تَتَوَكَّلْ عَلَى الْبَشَرِ... فَاُولَئِكَ لَمْ يَصْلُوا مِنْهُ... فَاُولَئِكَ لَمْ يَصْلُوا مِنْهُ...” (...Kim Allah’a dayanıp güvenirse Allah ona yeter...) ³⁰⁰ ayetlerinde tevekkül kavramı dayanma anlamında kullanılmıştır.

Tevekkül, dinî literatürde, “bir kimsenin kendini Allah’a teslim etmesi, rızıkta ve işlerinde Allah’ı kefil bilip sadece O’na güvenmesi ve dayanması” şeklinde tanımlanmaktadır. ³⁰¹ Allah’a tevekkül, Allah’ın çalışanın emeklerinin boşa çıkarmayacağına, sevabı, ücreti tam vereceğine, duaları kabul edeceğine, adil olduğuna ve haksızlık etmeyeceğine inanmak ve güvenmektir.³⁰²

Tevekkül, çalışmadan, sa’y etmeden, çaba göstermeden yapabileceklerini yapmadan, sebepleri kullanmadan işi Allah’a havale etmek değildir. Aksine kişi tüm maddi ve manevi çabayı sarf ettikten sonra, Allah’tan yardım isteyecek ve Allah’ın kendisini muvaffak kılacağına itimat ederek tevekkül etmektir.³⁰³ Allah Teâlâ şöyle buyurur: “*İman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanları -hiç şüpheleniz olmasın- içinde ebedî kalmak üzere altından ırmaklar akan cennetteki köşklere yerleştireceğiz; sıkıntılara katlanan, yalnız Allah’a dayanıp güvenerek işlerini gerektiği gibi yapanlara ne güzel karşılık!*”³⁰⁴ Bu ayete göre çalışma, sabır ve tevekkülle birlikte olmalıdır. Çalışmadan işleri Allah’a havale etmek doğru olmadığı gibi yapılacak işlerinde Allah’ı

²⁹⁷ el-İsfahânî, a.g.e., s. 546.; er-Râzî, **Muhtârü’s-Sihâh**, s. 306.; Karaman, a.g.e., s. 658.

²⁹⁸ el-İsfahânî, a.g.e., s. 546.

²⁹⁹ Kur’an, Tevbe Sûresi, Ayet 51.

³⁰⁰ Kur’an, Talak Sûresi, Ayet 3.

³⁰¹ el-İsfahânî, a.g.e., s. 546.; İbn Manzûr, a.g.e., Cilt 6, s. 4910.

³⁰² Karaman, a.g.e., s. 658.

³⁰³ Karaman, a.g.e., s. 658.

³⁰⁴ Kur’an, Ankebut Sûresi, Ayet 58,59.

hesaba katmamak da doğru değildir. Allah'ın muvaffakiyeti ve yardımı olmadan başarıya ulaşmak mümkün değildir.³⁰⁵

3.7.1. Tevekkül Etmenin Önemi

Tevekkül, imanın bir parçası ve tamamlayıcısıdır. İslam dininde tevekkülün önemi büyüktür. Tevekkül kavramı, Kur'an-ı Kerim'de türevleriyle birlikte 68 defa zikredilmiştir.³⁰⁶ Bunun çoğu ya tevekkülü emretmiş veya tevekkül edeni övmüştür. *“...Kim Allah'a dayanıp güvenirse Allah ona yeter...”*³⁰⁷

Kur'an-ı Kerim ve hadislerde tevekkülün önemini belirten birçok örnek vardır. Bir kısmını şöylece sıralamak mümkündür:

1. Tevekkül imanın tamamlayıcı şartıdır: Nitekim Allah Teâlâ şu ayette tevekkülü imanın gerekçeli şartı kılarak şöyle buyurur: *“Korkanlar arasından, Allah'ın kendilerine lütufta bulunduğu iki cesur adam şöyle dedi: Kapıdan üzerlerine hücum edin; Oraya girdiğiniz an artık kesinlikle siz galipsiniz. Eğer mü'minler iseniz ancak Allah'a güvenin.”*³⁰⁸

İbn Kayyim el-Cevziyye, (ö. 751/1350) bu ayeti şöyle yorumlar: *“Tevekkül, imanın şartıdır. Tevekkülün bitmesi, imanın bitmesine sebeptir.”*³⁰⁹

2. Tevekkül İslam'ın tamamlayıcı şartıdır. Allah Teâlâ buyurur; *“Musa ey kavmim dedi. Eğer Allah'a iman ettiyseniz, gerçekten O'na teslim olduysanız artık yalnız O'na güvenip dayanın.”*³¹⁰ Bu ayete göre tevekkül İslam'ın tamamlayıcı şartlarındandır.

3. Tevekkülün ihsan mertebesiyle bağı söz konusudur. Bunu da Allah Teâlâ'nın şu ifadesiyle çıkarabiliriz: *“Müminler o kimselerdir ki, Allah'ın adı anıldığında yürekleri titrer, kendilerine Allah'ın âyetleri okunduğunda bu onların imanlarını arttırır. Onlar yalnızca Rablerine güvenirler.”*³¹¹ Süleyman b. Abdullah Abdulvehhab

³⁰⁵ Karaman, a.g.e., s. 658.

³⁰⁶ Mustafa Çağrı, “Tevekkül”, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 41. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2012, s. 1,2.

³⁰⁷ Kur'an, Talak Sûresi, Ayet 3.

³⁰⁸ Kur'an, Maide Sûresi Ayet 23. (Kaynaklarda bu iki cesur adamın Hz. Yuşa ile Kalib olduğu bildirilmektedir. Bunlar cihadın önemini kavramamış olan İsrail oğullarını cihada teşvik etmişler ve Kudüs'e girdikleri an kesinlikle galip geleceklerini bildirmişlerdir.) Kur'an Yolu Meali s. 110.

³⁰⁹ Ebu Abdillâh Muhammed bin Ebibekir İbn el-Kayyim el-Cevziyye, **Tarîku'l-Hicreteyn ve Babu's Saadeteyn**, Kahire: Mektebetü's-Selefiyye, 1400h. bs. 3, s. 496.

³¹⁰ Kur'an, Yûnus Sûresi, Ayet 84.

³¹¹ Kur'an, Enfal Sûresi, Ayet 2.

eserinde bu ayeti yorumlarken, ihsanı üç makamla vasıflandırır. Bu makamlar; korku, imanın artması ve tek olan Allah’a güvenip tevekkül etmesidir.³¹²

4. Tevekkül, Allah’ın Hz. Muhammed (s.a.v.) ve önceki peygamberlere emridir. Allah Teâlâ, Hz. Muhammed (s.a.v.) ve onun şahsında bütün mü’minlere tevekkülü emrederek önemini vurgulamıştır. Allah Teâlâ şöyle buyurur: “...*Karar verince de Allaha güven. Doğrusu Allah kendisine güvenenleri sever.*”³¹³ Hz. Hûd, Âd kavminin inkârcıları ve kötü insanları kendisine verecekleri zarardan kurtulmak için Allah Teâlâ’ya tevekkül eder. Hz. Hûd’un tevekkülü ile ilgili ayette şöyle buyrulur: “*Şüphesiz ben benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allah’a tevekkül ettim...*”³¹⁴ Ayrıca Allah Teâlâ, Hz. Musa (a.s.) hakkında kavmine hitap ederken de şöyle buyurur: “*Musa ey kavmim dedi. Eğer Allah’a iman ettiyseniz, gerçekten O’na teslim olduysanız artık yalnız O’na güvenip dayanın.*”³¹⁵

5. Allah Teâlâ tevekkülü mü’minlerin şiarı kılarak onunla mü’minleri övmüştür. Nitekim bir ayette şöyle buyurur: “*Deki Allah bize ne yazmışsa başımıza ancak o gelir. O bizim Mevla’mızdır. Mü’minler yalnız Allah’a güvenip dayansınlar.*”³¹⁶

3.7.2. Ashab-ı Kehf’in Allah’a Tevekkülü ve Meşru Sebepleri

Ashab-ı Kehf’in Allah’a olan imanları ile birlikte, Allah’a olan tam tevekküllerini de görüyoruz. İnançları gereği yapabildikleri her şeyi yaptıktan sonra zalim kavimlerinin fitne ve zulmünden kurtulmak, dinlerini muhafaza etmek için hicret etme kararı alarak Allah’a tevekkül ettiler.

İnanan gençler, tevekkülün en zirvesine Rablerini tanımakla ulaştılar. İnandıkları Rab, öyle bir Rab ki; kendi durumlarını en iyi bilen, gören, ilmi her şeyi kuşatan, gücü her şeye yeten ve kendisinden başka ilah olmayandır.³¹⁷ İbn Kayyim el-Cevziyye; “İnanan gençlerin Rablerini tanımaları kulun tevekkül açısından ilk adımıdır” der.³¹⁸

Ashab-ı Kehf’in şu meşru sebeplere başvurarak hareket ettiklerini görüyoruz:

³¹² Süleyman b. Abdullah Abdulvehhab. *Teysirü’l-Azizi’l-Hamid fi Şerhi’l-Kitabi’t-Tevhid*, Beyrut: Mektebu’l-İslamiye, ts., s. 449.

³¹³ Kur’an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 159.

³¹⁴ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 56.

³¹⁵ Kur’an, Yunus Sûresi, Ayet 84.

³¹⁶ Kur’an, Tevbe Sûresi, Ayet 51.

³¹⁷ el-Cevziyye, *Tariku’l-Hicreteyn*, s. 239.

³¹⁸ el-Cevziyye, *Medaricu’s-Salikin*, Cilt 2, s. 118.

1. Kardeş olup güçlerini birleştirdiler. Öyle bir kardeşlik ki hareket ve mücadeleleri yekvücut bir mücadele ruhuna ulaştırdı. Bu kardeşlik Medine-i Münevvere’de, ensar ve muhacir arasındaki kardeşliğe örneklik teşkil edecek kadar bir kardeşliktir. Bu kardeşlik onları bir ve beraber yaptı. Müşrik kavimlerine karşı sözleri bir, özleri bir ve safları bir kıldı. Allah Teâlâ onların bu kardeşlik ve birlikteliğini şöyle bildirir: “*(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken yüreklerini güçlendirdik: Bizim Rabbimiz, göklerin ve yerin Rabbidir. Ondan başkasına ilah deyip yakarmayız, yoksa kesinlikle yanlış bir şeyi dillendirmiş oluruz.*”³¹⁹ Ayette geçen “إِذْ أَقَامُوا الصَّلَاةَ” ifadesindeki çoğul formu, onların tamamının yekvücut olup kavminin karşısına dikilerek hakkı müdafaa etmeyi belirtir. Onları bu davranışları İslamî mücadelede kardeşlik birlikteliğiyle hareket etme yönüyle gençlere rol- modeldir.

2. Kavimlerine tevhid inancını tebliğ ederek, Allah Teâlâ’nın dışında hiçbir tanrıya ibadet edilmeyeceği konusunda tavizsiz olmuşlardır. Nitekim Ashab-ı Kehf ibadete layık olanın sadece Allah olduğunu, kâinatı yaratanın O olduğunu, O’nun yaratmada ortağı olmadığını tebliğ ettiler.

3. İnanan gençler dinlerini muhafaza etmek ve kavimlerinin fitnesine düşmemek için ayrılma, uzlet ve hicret kararı aldılar.

4. Hicret için mağarayı seçmeleri de manidardır. Seçtikleri mağaranın yaşam şartlarına elverişli ve yerinin oldukça uygun bir yer olması; genişlik, hava alma ve aydınlık şartlarının olması dolayısıyla yaşamaya gayet uygundu. Öyle görülüyor ki sıradan bir mağara seçmemişler; aksine sanki bir plan çerçevesinde burayı önceden tasarlayarak tespit etmişlerdir.³²⁰

5. Kendilerini vahşi hayvanlardan ve tehlikelerden korumak ve uyarmak için köpeklerini yanlarında götürmeleri de ilginçtir. Bu durumu Allah Teâlâ bizlere şöyle beyan buyurur: “...*Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer o insanları görseydin dönüp kaçırdın ve gördüklerin yüzünden içini korku kaplardı.*”³²¹

6. İhtiyaç halinde kullanmak üzere yanlarına para almaları da meşru bir tedbirdir.

7. Kendilerine yiyecek alıp getirmek için şehre gönderdikleri arkadaşına dikkatli davranmasını; gizliliğe riayet etmesini tembih ettiler.

³¹⁹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

³²⁰ Hayyât, a.g.e., s. 136.

³²¹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 18.

Sonuç olarak mü'min gençler ellerinden gelen tüm tedbirleri almışlardır. Bu tedbirlerle birlikte Allah'a gerektiği gibi tevekkül de etmişlerdir. Bu tedbirlere rağmen mağaraya yöneldiklerinde, Allah'a iltica ederek, Allah'tan iman üzerinde sabit kalmak ve kavimlerinin fitne ve şerlerinden korunmak için; Allah'a işlerinin kolaylaştırılmasını ve hayra muvaffak olmaları için yalvardılar. Onların bu durumları ile ilgili Allah Teâlâ buyurur: *“O gençler mağaraya yönelerek Rabbimiz bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster, demişler.”*³²² Mü'min gençlerin Allah'a tam güvenle dayanma inancı, beraberinde kalplerinin de itminanı (gönül huzuru) ve planlarında dikkatli davranmayı sağladı.

Ashab-ı Kehf, Allah'a olan imanlarıyla en güzel bir şekilde Allah'a tevekkül etmişlerdir. Allah da onları hak ve hidayet yolu üzerinde sabit durmalarını sağladı. Bütün zorluklara rağmen Ashab-ı Kehf inançlarından vazgeçmediler, kavimlerinin tuzağına düşmediler. Doğru yol üzerinde sebat göstererek kendinden sonraki gençlere örnek oldular.

3.8. ALLAH'IN YARDIMI

Allah Teâlâ iman edip imanın gereğini yapanlara yardım edeceğini vadedmiştir. Nitekim Allah şöyle buyurur:

*“Allah, içinizden iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapan kimselere vaad etti ki, kendilerinden öncekilere verdiği gibi onlara da yeryüzünde iktidar verecek, onlar için hoşnutluğuna vesile kıldığı dinlerinin yerleşip yayılmasını sağlayacak, şu andaki korkularını güvenliğe çevirecektir; çünkü onlar bana hiçbir şeyi ortak koşmaksızın kulluk etmektedirler. Bütün bunlardan sonra kim inkâra saparsa yoldan çıkmış kimseler işte bunlardır.”*³²³

Allah Teâlâ, kullarından bir grubu kendilerini yeryüzüne varis ve hâkim kılacağını vaat etmiştir. Nitekim Allah Teâlâ ayette şöyle buyurur: *“Musa kavmine dedi ki: Allah'tan yardım isteyin ve sabredin. Şüphesiz ki yeryüzü Allah'ındır. O, kullarından dilediğini oraya hâkim kılar; (güzel) sonuç, takvâ sahiplerininindir.”*³²⁴ Allah Teâlâ Enbiya sûresinde şöyle buyurur:

³²² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

³²³ Kur'an, Nur Sûresi, Ayet 25.

³²⁴ Kur'an, Araf Sûresi, Ayet 128.

“Andolsun zikirden sonra Zebûr’da da, ‘Yeryüzü iyi kullarıma kalacaktır’ diye yazmıştık”³²⁵, “Ey iman edenler! Allah’a yardım ederseniz Allah da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam bastırır.”³²⁶

Yukarıdaki ayetler incelendiğinde Allah’ın yardımını hak edecek zümrelerin ortaya çıkmasıyla ilgili ne bir yer ne bir zaman tayin edilmiştir. Bilakis herhangi bir zaman ve makamda ortaya çıkan ya da çıkacak zümrenin sahip olması gereken bazı özellikleri belirtilmiştir. Bu özelliklere sahip olan zümre, yüce Allah’ın yardım vaadi, onlar için muhakkak gerçekleşecektir. Önemli olan bu vaadin gerçekleşmesi için çağrıda bulunduğu zümrenin, tüm şartları kıvamına getirerek ortaya çıkmasıdır.³²⁷

Tarihe baktığımızda hangi topluluk Allah’ın vaadini hak edecek özelliklere sahip olmuşsa, Allah yardımını onlara tecelli ettirdiğini görürüz. Zira Allah şöyle buyurur: “Musa (as) kavmine dedi ki şüphesiz yeryüzü Allah’ındır. Kullarından dilediğini oraya hâkim kılar, sonuç takva sahiplerininindir.”³²⁸ Ne zaman ki İsrailoğulları Allah’ın yardımını alacak kıvama geldilerse, Allah onları Fir’avuna karşı yardımıyla muzaffer kıldı.

Asr-ı Saadet nesli, Allah’ın yardımının tecelli şartlarını yerine getirdiği için Allah’ın yardımına mazhar olmuşlardır. Allah onlardan razı olmuş, onlar da Allah’tan razı olmuşlardır. Allah onların çalışmalarının karşılığını hemen vermiş ve onları yeryüzüne hâkim kılmıştır. Onlar bütün küfür ve şirke karşı sapasağlam ayakta kalmışlardır. Kısa bir zaman süreci içerisinde, onları yeryüzünün çeşitli yerlerine hâkim kılmıştır. Bize düşen Allah’ın yardımını alan sahabe neslini tanımak, onların zafer yolunda gerekli şartları nasıl temin ettiklerini ve ilahi desteği nasıl aldıklarını tespit etmektir. Onların gittiği yolda gitmek ve onları rol-model alarak, onlara benzemek için çaba sarf etmektir.³²⁹

İslam ümmetinin bugün içinde bulunduğu durumu ortadadır. Zillet, zaafiyet ve bitkinlik ümmetin tamamını kapsamış durumdadır. İslam düşmanları her yönden üstün ve her tarafı sarmışlardır. İslam düşmanlarının maddi ve teknolojik üstünlüğü, bizim

³²⁵ Kur’an, Enbiya Sûresi, Ayet 105.

³²⁶ Kur’an, Muhammed Sûresi, Ayet 7.

³²⁷ Mecdi Hilali, **Zafer ve İktidar Vaad Edilen Nesil**, Mehmet Akbaş (çev.), İstanbul: Beka Yayıncılık, 2011, s. 5-6.

³²⁸ Kur’an, Araf Sûresi, Ayet 128.

³²⁹ Hilali, **a.g.e.**, s. 7.

onlara bu bakımdan ulaşmamızı imkânsız kılmaktadır. Aynı zamanda karşı karşıya kaldığımız vakıa şudur ki onlar bu hususta kendilerine yetişmemize izin vermemektedirler. Ashâb-ı Kehf gençliği de aynen bizim durumumuzda idiler. Kavimleri her yönden onlardan güçlü idiler. Hz. Muhammed (s.a.v.) ve beraberindeki sahabelerin yaşadıkları devirde, onların düşmanları da onlardan kuvvetliyidiler. Bu gün de İslam düşmanlarının başını çeken siyonistler ve haçlılar batı cephesi olarak aynı üstünlüğü ellerinde tutmaktadırlar. Bilelim ki gördüğümüz İslam düşmanlarının güçlü üstün olmaları, sadece maddi yöndedir.

İman ehlinin yapacağı hesaba gelince, bu bize insan aklının sınırlarını tasavvur edemeyeceği bir kuvvetin varlığını haber vermektedir. Şayet bu kuvvet birine destek verse, onların düşmanlarının maddi kuvvetine rağmen zafere ulaştıracaktır. İşte zafere götüren bu kuvvet, ilahi kuvvet ve yardımıdır. O Allah ki yerin ve göklerin askerleri onundur. O her şeye hükmeder; rüzgâra, fırtınaya, yıldırım ve şimşeğe, deprem ve volkanlara hükmeder. Ayrıca düşmanlarımızın nefes ve kalpleri de O'nun elindedir. Korkuyu kalplere veren de odur. Allah, Ashâb-ı Kehf gençliğini, muhacir ve ensarı ve nice az toplulukları sayıca fazla olan topluluklara karşı nasıl zafere ulaştırmış ise, bugün de maddi üstünlüğe sahip olan İslam düşmanlarına karşı koyan mü'minleri de Allah'a dayandıkları taktirde zafere ulaştıracaktır. Allah'a dayanmak maddi sebepleri ihmal etmek anlamına gelmez. Maddi sebepleri oluşturduktan sonra, sonsuz güce dayanmak iman gereğidir. Bu maddi sebepler, sadece zafere götürmesi için değil, sırf Allah bunu istediği için yerine getirilmelidir.³³⁰ Nitekim Allah şöyle buyurur:

*“Allah’ın ve sizin düşmanlarınızın ve onların gerisinde olup sizin bilmediğiniz, ama Allah’ın bildiklerini korkutup caydırmak üzere onlara karşı elinizden geldiği kadar güç ve savaş atları hazırlayın. Allah yolunda harcadığınız her şeyin karşılığı, zerrece haksızlığa uğratılmadan size tas tamam ödenecektir.”*³³¹

Allah’ın yardımının ne zaman olacağı sorusu akla gelebilir. Müslümanlar, ne zaman aşağıda sayacağımız şartları yerine getirirse o zaman Allah’ın yardımı tecelli eder:

³³⁰ Hilali, a.g.e., s. 9-11.

³³¹ Kur’an, Enfal Sûresi, Ayet 60.

1. İmanla değişimi gerçekleştirmek. Çünkü Allah şöyle buyurur: “...Bir toplum kendisindeki değişirmedikçe Allah onlarda bulunanı değiştirmez...”³³²

2. Allah’ın dinine yardım etmek. Nitekim Allah şöyle buyurur: “Ey iman edenler! Allah’a yardım ederseniz O da size yardım eder ve ayaklarınızı sağlam bastırır.”³³³

3. Sabırla sebat etmek. Zira Allah şöyle buyurur: “Eğer sabreder ve sakınırsanız, onların tuzağı size hiçbir zarar vermez”³³⁴

Sonuç olarak, Allah’ın yardımını alabilmek için olmazsa olmaz şartlar olan, kişinin ilahi fitrata dönmesi ile olur. Bu değişim sonucu, iman, kişiyi harekete geçirecektir. Böylece mü’min, Allah’ın dinini hakkıyla yaşayarak, insanlığa rol-model olup onları Allah’ın dinine davet edecektir. Bu davet esnasında karşılaşabileceği bütün sıkıntı ve meşakatlere karşı sabırla Allah’tan yardım isteyecek; Allah da daha önceki mü’min kullarına yardım ettiği gibi ona da yardım edecektir.

3.8.1. Ashâb-ı Kehf Gençliğine Allah’ın Yardımı

Allah Teâlâ’nın inanan gençlere yaptığı yardımı maddeler halinde şöyle ifade edebiliriz:

1. Allah Teâlâ’nın Ashâb-ı Kehf gençliğine en büyük yardımı, onlara iman ve hidayeti nasip etmesidir. “...Hakikaten onlar Rablerine inanmış gençlerdir. Biz de onların hidayetlerini artırdık.”³³⁵ İnanan gençlere en büyük yardım, şirkin karanlık ve bunalımından, tevhid inancının nuruna ve aydınlığına çıkmalarıdır. Böyle bir ortamda en büyük yardım ayakta kalıp mücadele verebilecek, ayakları sabit kılacak derecede bir imana sahip olmaktır. Allah Teâlâ da onların imanlarını artırarak onlara yardım etmiştir.

2. Allah’ın inanan gençlere bahsettiği yardımlardan biri de kimden ve nereden yardım talep etme bilincini vermesidir. İnanan gençler kendilerine yardım edecek, durumlarını ve içinde bulundukları şartları değiştirecek tek gücün Allah olduğu bilincine sahip olmuşlardır. Bunun için yardımı kaynağından şöyle diyerek istemişlerdir: “O gençler mağaraya sığınmışlar ve Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster! demişlerdi.”³³⁶

³³² Kur’an, Rad Sûresi, Ayet 11.

³³³ Kur’an, Muhammed, Ayet 7.

³³⁴ Kur’an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 120.

³³⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 13.

³³⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

Allah Teâlâ, inanan gençlere nasıl yardım isteyecekleri bilincini ilham etmiş, gençler de hayatlarının tümünü kapsayacak şekilde “rahmet ve rüş” kavramlarıyla Allah’tan yardım istemişlerdir. Bu kavramlarla dua edip yardım talep etmek, en büyük ve en kapsayıcı bir şekilde bütün hayrı istemektir. “...Allah’ım katından bize bir rahmet ver...”³³⁷ Buradaki ‘rahmet’ kelimesinin anlam kapsamı, rızkı, hidayeti, korunmayı ve mağfireti içine alır. “...Rabbimiz! Bize katından rahmet gönder ve bize içinde bulunduğumuz durumdan bir çıkış yolu göster!...”³³⁸ ayetindeki “وَيُؤْتِي” kelimesi ise yakınlaşma ve kolaylaşma anlamındadır. Yani ey Rabbimiz, kurtuluşu bize yaklaştır ve kolaylaştır. “رَشَدًا” ifadesi ise sürekli hidayet üzerinde olmaktır.³³⁹ Allah Teâlâ, inanan gençlerin dua talebini kabul ederek kendilerine rahmet ve rüşü vererek yardım etmiştir.

3. Allah Teâlâ, inanan gençlerin kalplerini iman üzerine sabit kılarak, onlara yardım etmiştir. Zira Allah şöyle buyurur: “(Haksızlıkların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik. Bizim Rabbimiz göklerin ve yerin Rabbidir ondan başkasına tanrı deyip yakarmayız yoksa kesinlikle yanlış bir şeyi dillendirmiş oluruz.”³⁴⁰ Bu ayette de belirtildiği gibi Allah’ın yardımına mazhar olmanın şartlarından birisi de Allah’ın birliğine inanıp O’na şirk koşmamaktır. İçten inanan gençler, tevhid inancına sahip oldukları gibi müşrik hükümdar karşısında da tevhid inancını haykırmışlardır. Bu inanç ve sağlam duruşlarından dolayı Allah da onlara yardımı ihsan etmiştir.

4. Allah Teâlâ, mağaraya sığınan mü’min gençlere rahmetinden bol bol vermiş, Allah’ın rahmeti mağarayı kaplamış, onlar da bu rahmetle kendilerini bir ferahlık ve rahatlık içerisinde hissetmişlerdir.³⁴¹

“Mademki siz onlardan ve Allah’ın dışında tapmakta oldukları varlıklardan uzaklaştınız o halde mağaraya sığınan ki Rabbiniz size rahmetini yaysın; işinizde sizin için fayda ve kolaylık sağlasın.”³⁴² Allah’ın insanlar için açtığı rahmeti kısılabilecek yoktur, O’nun kısıtığını da O’ndan başkası açamaz. O mutlak izzet ve derin hikmet sahibi de O’dur.”³⁴³

³³⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

³³⁸ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 10.

³³⁹ Muhammed Emin bin Muhammed el-Muhtar Şinkîti, *Edvâu’l-Beyân Fî İydâhi’l- Kur’an bi’l- Kur’an* Kahire: Mektebetü’t-Tevfikiye, 2011, Cilt 4, s. 20,21.

³⁴⁰ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 14.

³⁴¹ el-Hâlidî, *a.g.e.*, s. 304.

³⁴² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 16.

³⁴³ Kur’an, Fâtır Sûresi, Ayet 2.

Allah Teâlâ'nın rahmeti mü'minler için kurtuluştur. Yeter ki Allah rahmetini mü'min kuluna versin. O'nun rahmeti bütün zorlukları kolaylaştırır, sıkıntıları giderir, mekânları yaşamaya elverişli kılar. Kalplere sükûneti ve itminanı verir. Kısacası, Allah'ın rahmeti mü'min kulunu kuşattığı zaman, onu mutlu, huzurlu ve neşeli yapar. Dünya hayatını izzetli kılar. Mutluluk içerisinde afiyet ve şerefle yaşamasını sağlar.

5. Allah Teâlâ'nın mü'min gençlere bir yardımı da onların en uygun mağaraya sığınmaları için verdiği ilhamdır. Kur'an-ı Kerim mağaranın konumunu, içinde meydana gelen mucizeleri, mü'min gençlere hizmet etmek için Allah'ın görevlendirdiği yerdeki ve gökteki nesneleri bize şöyle bildirir:

“(Mağaraya sığındılar. Orada baksan) güneşin, doğduğu zaman mağaralarının sağına vurduğunu; batarken de onlara dokunmadan sol taraftan geçip gittiğini görürsün. Onlar ise mağaranın ortasındalar. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber bulamazsın. Uykuda oldukları halde sen onları uyanık sanırdın. Onları sağa sola çeviriyorduk. Köpekleri de mağaranın girişinde ön ayaklarını uzatmış yatmaktaydı. Eğer o insanları görseydin dönüp kaçırdın ve gördüklerin yüzünden içini korku kaplardı.”³⁴⁴

Bu ayetlerde, Allah'ın mü'min gençlere olan yardımı anlatılmaktadır. Gençlerin mağaraya sığınmaları, güneşin mağaranın etrafında olan hareketi, gençlerin mağaranın en uygun yerine yerleşmeleri, toprağın onların vücutlarını çürütmeyecek özellikte olması, azaları bozulmayacak ve kendilerine kimse yaklaşmayacak şekilde uzun yıllar mağarada uyutulmuş olmaları, uykuda olmalarına rağmen, uyanıkmış gibi görünmeleri, gerekli yaşam şartlarından olan havayı almaları... Bütün bunlar Allah'ın ayetlerinden olup Allah'ın onlara yardımudur.

3.9. FAYDASIZ TARTIŞMALARDAN FAYDALI ŞEYLERE YÖNELMEK

Allah Teâlâ, gençleri ilahi bir ilkenin tecellisinin habercisi olarak uyandırdı. Kur'an-ı Kerim mü'min gençlerin uyandırılışını anlatırken “...بَعَثْنَا أُمَمًا... (uyandırdık)”³⁴⁵ ifadesini kullanır. Çünkü onların uyandırılmasını, ölümlerin kabirden uyandırılmasına benzettir. Başka bir ifade ile bunların üç yüz dokuz yıl süren uykularından uyandırılmaları, ölümünden sonra diriliş uyanmasına delildir.

³⁴⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 17,18.

³⁴⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

Konumuzla ilgili olarak Allah şöyle buyurur: “İşte böyle uyuttuğumuz gibi onları uyandırdık da birbirlerine sormaya başladılar; içlerinden biri, ‘Ne kadar kaldınız?’ dedi. (Diğerleri) ‘Bir gün ya da günün bir parçası kadar kaldık’ dediler; ve eklediler, *Kaldığınız müddeti Rabbiniz daha iyi bilir.*”³⁴⁶

Bu ayetteki “وَكَلَّمَكَ عَلَىٰ أَمْ لَيْسَ الْوَلِيُّ لَكُمْ” ifadesine Kur’an Yolu Meali’nde *İşte böyle uyuttuğumuz gibi onları uyandırdık da birbirlerine sormaya başladılar* şeklinde meal verilmiştir. Ancak birçok müfessir bu ifadeyi “Birbirlerine sormaları için onları uyandırdık” şeklinde anlamışlardır. Biz de genel anlamda her ne kadar Kur’an Yolu Meali’nden istifade etmişsek de burada bir çok müfessiri tercih ettiği anlamı daha makul görüyoruz. Salih Halidi “وَكَلَّمَكَ عَلَىٰ أَمْ لَيْسَ الْوَلِيُّ لَكُمْ” ifadesini şöyle açıklar: “Birbirlerine sormaları için onları uyandırdık” bu ifade birbirlerine ne kadar uykuda kaldıkları sorusunu sormayı doğurmuştur. İşlerinden bazıları diğerlerine “Bir gün veya bir günden az kaldık dediler.” Mağaradaki duruma baktıklarında etrafları uzun bir zaman uyumadıklarını gösteriyordu. Çünkü her şey mağaraya girdikleri anki gibi duruyordu. Etraflarında bulunan şeylerden hiçbiri ne bozulmuş, ne değişmiş ne de çürümüştü.³⁴⁷ İnanan gençlerden bazıları arkadaşlarının verdikleri cevabı delilsizlikten dolayı yeterli bulmamışlar, bu durumda aciz olduklarını anlamışlar. Hakkında delil ve bilginin olmadığı konularda işi Allah’a bırakmalarının en doğrusu olduğunu söylemişlerdir. “*Ne kadar kaldığımızı Rabbimiz daha iyi bilir.*” dediler. İnanan gençler, kesin bilgi sahibi olmadıkları konularda tartışmanın faydalı olmadığını bu ve benzeri bilgilerin Allah’a bırakılmasının en doğru olduğu sonucuna varmışlardır.³⁴⁸

Ashab-ı Kehf bu tür faydasız tartışmaların kendilerine bir menfaat sağlamayacağı, aksine zaman kaybetme olacağını anladılar. Yapmaları gereken şeyi yaparak, bilmedikleri şeyleri Allah’a bırakarak “...*En iyi Allah bilir...*”³⁴⁹ demişlerdir. Bu tavırlarını Allah, Kur’an’da tescil ederek kendilerinden sonra gelecek mü’minlere rol-model kılmıştır. Bize düşen, onlar gibi bilgimizin olmadığı gaybi konular hakkında konuyu Allah’a havale ederek bilmediğimiz şeyler için en iyisi Allah bilir demektir.³⁵⁰

³⁴⁶ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

³⁴⁷ el-Hâlidî. **a.g.e.**, s. 313.

³⁴⁸ el-Hâlidî. **a.g.e.**, s. 314.

³⁴⁹ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

³⁵⁰ el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 313.

Mü'min, vaktini faydasız boş tartışmalarla kaybetmemelidir. Aksine faydalı, yararlı şeylerle değerlendirmelidir.

3.10. NİMETLERİN HELALİNE VE TEMİZ OLANINA TALİP OLMAK

Ashab-ı Kehf, inanç hassasiyetlerinden dolayı rızkın helaline talip olmuşlardır. Bulabilecekleri yiyeceklerin, helal ve temiz olup olmadığını araştırmadan kullanmamışlardır. Kanaatimce bu mü'min gençleri, böyle hassas olmalarına teşvik eden müşrik kavimleri olmuştur. Çünkü ayrıldıklarında kavimleri müşrik bir topluluk idi. Müşrik olan kavimleri ilahlarına, putlarına hayvan kesmişlerdir. Allah'ın ismini anmadan kestikleri hayvanların etleri de tevhid inancına göre helal ve temiz olmadığı için onların böyle hassas olmalarını sağlamıştır. Bunun için şehre gönderdikleri arkadaşlarından, temiz ve helal yiyecek bulma konusunda hassas davranmasını isteyerek şöyle demişlerdi: “...Şimdi siz içinizden birini şu gümüş paranızdan şehre gönderin de baksın. Hangisinin yiyeceği daha temiz ise ondan erzak getirsin...”³⁵¹ Ayette geçen “فَتَلْتَأْتُوا” (baksın) sözü araştırma, yoklama ve iyi seçim yapmanın gerekliliğini belirtir. Haramın yayıldığı, helalin azaldığı, şirkin ve cehaletin egemen olduğu bir toplumda bu iş çok daha hassas ve önemlidir. Böyle ortamlarda Müslüman ihtiyaçlarını temin ederken alacağı şeyi araştırmak, helal olanını aramak ve haramdan sakınmakla yükümlüdür.³⁵² Ayette geçen “الرَّكِي طَعَامًا” (daha güzel yiyecek) ifadesi, yemekle ilgili Kur'an'ın çok güzel ve zarif bir üslubunu mukemmel bir şekilde vermektedir. İbn Abbas, bu sözü tefsir ederken “en helal olan yiyecek” olduğunu söylemiştir. Müfessirlerden bu sözü; “en hoş, en ucuz, en bol yemek” anlamında kullananlar da olmuştur. İbn Kesir de İbn Abbas gibi düşünür ve bu ifadenin “en helal” anlamına geldiğini söyler.³⁵³ Kur'an-ı Kerim yiyeceklerin İslam'ın öğretilerine, helal ve haram ölçülerine uygun olmasını istemektedir.

Dinî literatürde, cahiliye toplumları, gerek kadim cahiliye olsun, gerekse asrımızda yaşayan modern cahiliye olsun, yiyecek ve içekte, giyim ve kuşamda din ve inanç faktörünü göz ardı ederler. Helal ve haram ölçüsünü genel anlamda gözetmezler.

³⁵¹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

³⁵² el-Hâlidî, a.g.e., s. 315.

³⁵³ İbn Kesîr, a.g.e., s. 203.

Mü'minler olarak “*hangisinin yiyeceği daha temiz.*”³⁵⁴ ifadesinde bir mesaj daha çıkartılabilir. O da bereketir.

Cahiliye toplumlarına göre en güzel ve en temiz yemek, zevklerine uygun tekniklerle pişirilen, hazırlanan ve takdim edilen yemektir. Başka bir ifade ile göze hitap eden, zahiri, maddi ve israfı içeren yönüdür. Din ve inanç faktörünü göz önünde bulundurmazlar.³⁵⁵ Cahiliye toplumlarının, yiyecek konusundaki bu ölçsüz vurdumduymazlığı, bazı Müslüman toplumlar tarafından benimsenmesi ise tam anlamıyla onlara özenmektir. Halbuki Allah inananlara bu konuda şöyle seslenir:

*“Ey iman edenler! Sizi verdiğimiz rızıkların temiz olanlarından yiye ve Allah’a şükredin. Eğer O’na kulluk ediyorsanız. Allah size yalnızca murdar eti, kan, domuz etini ve Allah’tan başkasının adına kesilmiş olanını haram kıldı. Ama biri zorda kalırsa haksızlığa sapmadıkça sınırı aşmadıkça kendisine bir günah yoktur. Biliniz ki Allah bağışlayıcıdır ve merhametlidir.”*³⁵⁶

Bu ayetlerde Allah, mü'minlerden temiz rızıktan yemelerini istemiştir. Temiz rızık sayıca fazla olduğundan, ayette bunları sayıp dökme yerine, sınırlı sayıdaki haramları sıralama yolunu tercih etmiştir. Buna göre temel haram yiyecekler:

1. Kendiliğinden ölmüş ya da usulüne uygun kesilmeden öldürülmüş (murdar) hayvanların eti.
2. Eti yenen hayvan bile olsa, canlı veya ölü hayvanın vücudundan akan kan.
3. Domuz eti.
4. Allah’tan başkasının (mesela putlar) adına kesilmiş hayvanın eti.

İslam, kolaylık ve fitrat dini olduğu için çaresizlik durumunda sınırı aşmamak ve başkalarının aynı derecede muhtaç olduğu şeye el uzatmamak şartıyla, yaşayacak kadar yeme ve içme konusunda haramı mazur görür.³⁵⁷

İnanç esaslarımıza göre en güzel rızık, helal ve temiz olandır. En güzel ve en uygun giyim de şer’î ölçülere uyan giyimdir. En kötü yemek ve giyim ise haram olandır. Ashâb-ı Kehf’in yiyecek konusundaki bu hassasiyetini Kur’an bize arz etmektedir. Mü'min gençler dünya hayatında bundan dersler çıkartmalı; İslami

³⁵⁴ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 19.

³⁵⁵ el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 316.

³⁵⁶ Kur’an, Bakara Sûresi, Ayet 172, 173.

³⁵⁷ Kur’an Yolu Meali s. 55.

yaşamada Ashâb-ı Kehf'i rol-model alarak, helal ve haram konularında hassas davranmalıdır.

3.11. DİRİLİŞE / AHİRET GÜNÜNE İNANMAK

Dirilişe inanmak ahiret gününe iman kapsamındadır. İslam inancının temel prensiplerinden biri de ahiret gününe imandır. “Ahiret gününe iman yani gayba iman, algılarımızın ötesindeki bilinmeyene imandır.”³⁵⁸ Görmediğimiz ve bilmediğimiz ahiret gününe ve âlemine inanmak imanın temel ilkelerindendir. Ahirete imanın temel kaynağı vahiydir. Yani ahiret gününü ve gaybi haberleri Allah, elçiler vasıtasıyla bize haber vermiştir. Dolayısıyla haberin kaynağı ilahi vahiy (Kur'an) ve peygamberin sünnetidir. Allah Teâlâ gayba iman yeteneğini ve fitratını yaratmış olduğu mahlûklar içerisinde insana vermiştir. Bunun için de insandan ahiret gününe ve âlemine iman etmesini istemiştir.

Ahirete iman etmenin anlamı, öldükten sonra tekrar dirilmeye imandır. Allah Teâlâ, kıyamet günü bütün insanları muhakkak diriltip toplayacak ve dünyada yaptıkları her şeyin hesabını sorup karşılıklarını verecektir.³⁵⁹ Nitekim Allah şöyle buyurur: “*Kim zerre miktarı hayır yapmışsa onu (karşılığını) görür. Kim de zerre miktarı şer işlemişse onu (karşılığını) görür.*”³⁶⁰

Ahirete imanın kapsamı, vahiy ve sahih sünnetle bize bildirilen hususların tümüdür. Örneğin; cennet, cehennem, dirilme, haşr, hesap, ceza ve mükâfat vb.³⁶¹ Biz ahirete iman meselesinden diriliş (bas) kısmını ele alacağız. Ashâb-ı Kehf kıssasının insanlara ve iman edenlere vermek istediği mesajlardan biri de dirilişe inanmaktır: “*Böylece (kıssayı anlatarak insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah'ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler...*”³⁶² Bu ayet iki temel hususa vurgu yapmaktadır:

Birincisi, Allah'ın yardımının gerçek olduğunu inananlara göstermektir. Allah Teâlâ verdiği vaadin mutlaka gerçekleşeceğini mü'min gençlerin örnekliğiyle ispatlamıştır. Ashâb-ı Kehf gençliği, şirkin hâkim olduğu bir toplumda tevhid inancına

³⁵⁸ Muhammed Kutub, **İslam İnancı** (çev. Nurettin Yıldız), Risale Yayınları, İstanbul, 2010, bs. 5, s. 409.

³⁵⁹ Kutub, **İslam İnancı**, s. 18.

³⁶⁰ Kur'an, Zilzal Sûresi, Ayet 7,8.

³⁶¹ Kutub, **İslam İnancı**, s. 18.

³⁶² Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

inanarak safını belirledi. İnançlarını yaşamaları için her şeyleriyle seferber oldular. Allah'a gerektiği gibi iman ettiler. İnançlarını her şeyin üstünde tuttular. Tevhidi inancın bayraktarlığını yaparak Allah'a yardım ettiler. Allah'ın yardıma ihtiyacı bulunmadığı kesin olduğuna göre “Allah'a yardım” dan maksat, onun dinine yardım demektir.³⁶³ İnanan gençleri İmanları gereği yapabileceklerini yaptıktan sonra Allah Teâlâ'ya sığındılar. “O halde mağaraya sığın ki Rabbiniz size rahmetini yaysın, işinizde sizin için fayda ve kolaylıklar sağlasın.”³⁶⁴ Allah, onlara rahmet ve yardımını tecelli ettirdi. Allah, inanan gençlerle beraber oldu. Onları müşrik kavimlerinden ve kendilerine zarar verecek her şeyden korudu. Onları, üç yüz dokuz yıl uyutarak vücutlarının bozulmadan sağlam kalmasını sağladı. İlk günkü gibi onları tekrar diriltti. İnsanlığa, Ashâb-ı Kehf'in inanç ve davalarında haklı olduklarını göstererek onlara yardım etti. Böylece Allah Teâlâ mü'minlere vaat ettiği yardımını insanlığa ve inananlara ispatladı. Dolayısıyla kendisinden istenen şartları gerçekleştiren her mü'min, Allah'ın mü'minler için vaad ettiği yardım sözünün mutlaka gerçekleşeceğine inanmalıdır. Çünkü Allah vaa'dinde sadıktır. Taberî “*انَّ وَعْدَ اللَّهِ حَقٌّ* (...Allah'ın vaa'dinin hak olduğunu...)”³⁶⁵ ifadesini “Allah'ın dostlarını nasıl güzelce savunup, koruduğunu bilsinler”³⁶⁶ şeklinde açıklamıştır.

İkincisi, kıyamet gününün mutlaka geleceğini ve dirilişin gerçekleşeceğini, bunda hiçbir kuşkunun olmadığını, inananların şüphe etmeden inanmalarını sağlamaktır. Ashâb-ı Kehf'in, kavimleri tarafından bulunmasındaki ilahi gaye, gayba iman olan kıyamet gününün mutlaka geleceğini, insanların tümünün bedenleriyle dirileceğini, bu dünyada yaptıklarının hesabını vereceklerini göstermesi içindir. Şehir halkının mü'min gençleri bulmaları ve durumlarına vakıf olmaları diriliş konusundaki şüphelerinin giderilmesi içindir. Mü'min gençler olan Ashâb-ı Kehf'in uyandırılması, kıyametin şüphe götürmez gerçekliğine, dirilişin ruhen ve ceseden olacağına³⁶⁷ delil olarak sunulması, bir çok müfessirin ortak görüşüdür.

Taberî, Zemahşeri ve Razi'nin de bulunduğu müfessirlerin büyük bir kısmı, ayetin orijinalinde yer alan “*لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ*” bilsinler fiilinin muhatapları, Ashâb-ı Kehf'in uyandırıldığı

³⁶³ Kur'an Yolu Meali, s. 506.

³⁶⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 16.

³⁶⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

³⁶⁶ Tâberî a.g.e., s. 225.

³⁶⁷ Fahrüddin er-Râzî, *et-Tefsîru'l-Kebir, et-Mefâtihu'l-Gayb*, Beyrut: Daru'l Fikr, 1981, Cilt 21, s. 106.

zamanda mevcut olan toplum olduğunu düşündüler. Bu toplum, gençlerin uyandırıldığı dönemde yaşayan yalnız itikadi yanlışlara sahip, ahireti inkâr eden, dirilişin olmayacağını, olursa dahi sadece ruhen olacağını inanan toplumdur.³⁶⁸ Bu bilgilere dayanarak Ashâb-ı Kehf'in uyandırıldığı dönemdeki kavim, Ashâb-ı Kehf gençliğinin uğruna mücadele verdiği dini kabul ettikleri; fakat diriliş konusunda sadece ruhen mi, yoksa ruhen ve bedenlen mi olacağı konusunda şüpheyne düştüklerinden dolayı, bunu o dönemde yaşayan insanlara bir ibret vesikası olarak göstermek istemiştir.³⁶⁹

İbn Kesir de “...Allah'ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüpheyne götürmez olduğunu bilsinler.”³⁷⁰ ayetini şöyle açıklar: “Birçok müfessirin ifade ettiğı gibi o dönemde yaşayan insanlar, kıyamet ve diriliş konusunda şüpheyne düşmüşlerdi; O dönemin insanlarından bir grup ruhlar dirilecek, cesetler dirilmeyecek diyorlardı. Allah Teâlâ bunun üzerine Kehf ehlini delil olarak gönderdi.”³⁷¹ Razi, et-Tefsîru'l-Kebir'inde bu ayeti şöyle yorumlamıştır:

“Rivayet olunduğuna göre o zamanın kralı ba'sı (diriliş) inkâr eden kimselerden idi. Fakat kâfir olmakla beraber insaflı bir kimse idi. Bundan dolayı Allah Teâlâ, bu gençlerin durumunu o kral için bir delil yapmıştır. Yine denildiğine göre, o zamandaki görüşler çeşitliydi. Bazıları: “Ceset ve ruh beraber dirilecektir derken, diğer bazıları sadece ruh dirilecektir. Cesede gelince ise toprak onu yiyip bitirecektir.” diyordu. Sonra bu kral bu meselede hak ve doğru olanın ne olduğunu kendisine istidlalde bulunacağı bir mucizeyi kendisine göstermesi için Allah'a dua ve niyazda bulundu. Allah Teâlâ da onu Ashâb-ı Kehf'in durumuna muttali kıldı. Böylece o kral onların hadisesini, cesetleriyle beraber dirileceğine dair bir delil olarak kabul etti. Çünkü onların bu uzun uykudan sonra uyanmaları, ölüp de sonra dirilen kimsenin haline benziyordu.”³⁷²

Tarihin her döneminde kâfirler ve müşrikler, gabya iman konusunu inkâr etmişlerdir. En çok hayret ettikleri ve şüpheyne düştükleri konu, öldükten sonra dirilme mevzuu olmuştur. Ashâb-ı Kehf kavmi gibi Mekke müşrikleri de gayba iman konusunda en çok şüpheyne ettikleri husus tekrar dirilmeydi.³⁷³ Nitekim onların bu

³⁶⁸ Bkz. Fahrüddin er-Râzî, et-Tefsîru'l-Kebir, et-Mefâtihu'l-Gayb, Cilt 21, s. 106.

³⁶⁹ et-Taberî, a.g.e., s. 255.

³⁷⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

³⁷¹ İbn Kesîr a.g.e., s. 24.

³⁷² Râzî, a.g.e., Cilt 21, s. 106.

³⁷³ Muhammed Kutub, a.g.e., s. 421.

durumunu Allah şöyle bildirir: “Dediler ki: Biz bir kemik yığını haline gelmiş, ufalanmışken yepyeni bir yaratmayla dirilecek mişiz, öyle mi?”³⁷⁴

Mekke müşrik toplumunun dirilme konusundaki bakış açıları, Kur’an-ı Kerim çok güzel bir şekilde beyan eder. Müşriklerden biri, eski bir kemiği eline alıp ufaladıktan sonra Resulullah’ın (s.a.v.) yüzüne üfleyip kör bir cehaletle şöyle dediğini Rabbimiz bize bildirmektedir:

“İnsan kendisini bir nutfeden yarattığımızı görmez mi? Oysa bak, şimdi o, açıktan açığa bize karşı duran biri olmuştur. Kendi yaratılışını unutup bize örnek getirmeye kalkışıyor ve şu çürümüş kemiklere kim can verecekmiş? diyor. De ki: Onları ilk başta yaratmış olan diriltecek. O yaratmanın her türlüünü bilir.”³⁷⁵

Bu ayeti kerimede, yaratma konusunun başı ve sonunun bir olduğunu anlıyoruz. Kâinata var olan her şeyi, Allah’ın yarattığına inanıp kabul eden birinin aynı mantık ile tekrar diriltebileceğine de inanması gerekir. Yani yoktan var eden Allah için tekrar yaratma O’nun için daha basittir. Bu konuda şüpheyi düşmek imansızlıktan dolayıdır.

Günümüz cahiliye mensupları da eski cahiliye mensuplarından geri kalmıyorlar. Evrenin ne denli bir mucize olduğunu ilim vasıtasıyla öğrenmiş bulunuyorlar. Yeni keşifler yoluyla öğrendikleri ilmi sonuçlara hayretler içerisinde kalarak bakıyorlar. Buna rağmen ilahi hakikati görmezden gelip illa da tabiat diyorlar. Günümüz cahiliye de eski cahiliyedeki öncüleri gibi Allah’ın ölüleri dirilteceğini inkâr ediyorlar.

Ahirete ve dirilişe iman, insanlık âlemi için olmazsa olmaz derecede önemlidir. Bütün peygamberler, Allah’ın dinini tebliğ ederken, Allah’a ve ahirete iman, davetlerinin ilk merhalesini oluşturur. Çünkü ahirete ve dirilişe iman, insan hayatının fikişel ve düşünsel olarak, daha doğrusu insan hayatının bütün alanında değişim ve dönüşümün temel ilkesidir. İnsanoğlu dünya hayatını ahiret ve diriliş inanç esasına göre düzenler ve hareket eder.

Ahirette dirilişe inanmayan dünün ve bu günün cahiliye mensupları, dünya lezzetlerinin ve menfaatlerinin peşine düşerek savaşlar çıkarırlar. Dünya ziynet ve menfaatini elde etmek için her şeyi mubah görürler. Bunun için zulüm ve katliamlar

³⁷⁴ Kur’an, İsra Sûresi, Ayet 49.

³⁷⁵ Kur’an, Yasin Sûresi, Ayet 77-79.

yapmaktan geri kalmazlar. Bütün amaçları, dünyanın yeraltı ve yerüstü kaynaklarına sahip olmaktır.

Bugün emperyalizmin başını çektiği günümüz cahiliye mesuplar ile Ashâb-ı Kehf toplumu ve Mekke müşrikleri cahiliye mensupları arasında insanlara yaptıkları zulüm ve katliamlar açısından pek bir fark yoktur. Aralarındaki fark sadece zulüm ve katliam araçlarıdır. Dünkü cahiliye, inananları taşıyarak öldürüyorlardı, bugünkü cahiliye ise kimyasal ve fosfor silahları ile katliamlarını gerçekleştiriyor. Çünkü dünkü cahiliye ile bugünkü cahiliye, bu dünyada yaptıklarının karşılığını görecekları bir güne inanmıyor. Her şeyin dünya hayatıyla biteceğini, hesap, sevap ve cezanın olmadığına inanıyor. Bunun için Kur'an-ı Kerim, ahirete ve dirilişe iman, çoğu yerde Allah'a iman ile birlikte işler. Çünkü İslam hayatı bu inanç esasına üzerine bina eder.

Allah, insanları dirilteceğini, dünya hayatında yaptıklarından hesaba çekeceğini, iyi ve kötünün karşılığını vereceğini şu ayetle beyan eder: *“Yoksa kötülüğe gömülüp kalanlar, hayatlarını ve ölümlerini, eşit olarak iman edip dünya ve ahiret için yararlı işler yapanlarıncı gibi mi yapacağımızı zann ediyorlar? Hükümleri ne kadar yanlış!”*³⁷⁶

Allah'a, ahirete ve dirilişe iman edenler, Allah'ın gökleri ve yeri boş yere değil hakla yarattığını, dünya hayatının bir imtihandan ibaret olduğunu, ölümden sonra dirilmenin gerçekleşeceğini ve hesabın kaçınılmazlığını bilirler. Allah'ın hesabından korunmak için O'na şöyle yalvarırlar: *“Onlar ayakta dururken, otururken, yatarken hep Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler: Rabbimiz! Sen bunu boş yere yaratmadın, seni tenzih ve takdis ederiz. Bizi cehennem azabından koru!”*³⁷⁷

Sonuç olarak Allah'a, ahirete ve dirilişe inanmak ilahi adalete, vicdana sahip olmanın ilk adımıdır. İnsan ahiret gününe ve dirilişe yakinen iman etti mi! hayatını, ilahi fitrat göre düzenlemiş olur. Zulümden uzak durur, kendisi için istediğini hemcinsi için de ister. İyilik ve takva yarışına girer. Düşmanlık ve kötülüklerden uzak kalır. Yeryüzünün imarı ve ıslahı için çalışır. Bu dünyada yaptığı her şeyin hesabını, diriliş günü olan ahirette vereceğinin inancı doğrultusunda yaşar.

³⁷⁶ Kur'an, Casiye Sûresi, Ayet 21.

³⁷⁷ Kur'an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 191.

İşte bundan dolayı Allah, Ashâb-ı Kehf'i, ölümden sonra dirilişin delili kıldı. Çünkü ahiret günü ve dirilişe iman, insanlığın yeryüzündeki adaletli hayatının sigortasıdır. Dirilişe iman, zulüm ve şirkten adalete ve tevhide dönüş aşamasıdır.³⁷⁸

Allah Teâlâ'nın Ashab-ı Kehf'i uyandırmasından şu mesajları çıkartabiliriz:

1. Allah, bu kıssa ile gençlerin durumlarına muttali olan kavimlere, onların şahsında kıyamete kadar gelip geçecek insanlığa ve özellikle Müslüman gençlere ahiret ve dirilişin hak olduğunu, kıyamet gününün bir gerçek olduğunu göstererek, dünya hayatının bu temel inanca göre şekillenmesi gerektiğini belirtmiştir.

2. Allah Teâlâ, Ashâb'ı Kehf'in şahsında bütün mü'minlere, Ashâb-ı Kehf'in tevhid mücadelesi olmak üzere, hiçbir tevhidî mücadelenin karşılıksız/mükafatsız bırakmadığını göstermiştir.³⁷⁹

3.12. YAPILAN İŞLERDE ALLAH'I HESABA KATMAK

Mü'minler inançlarının gereği olarak, yapacakları bütün işlerini, Kur'an'ın onayına sunarak, Allah'tan yardım istemelidirler. Müslüman Allah'ı hesaba katmadan işlerini planlayıp karar vermemelidir. Çünkü inancımızın gereği her şey Allah'ın iradesi ile olur. Bunun için gelecekte yapılacak bütün işler, mutlaka Allah'ın olurluuna bağlamalıdır. Ashâb-ı Kehf kıssasıyla ilgili geçen şu ayeti kerime bu hususu vurgular: *“Allah izin verirse demeden hiçbir şey için, Şu işi yarın yapacağım deme! Unuttuğun takdirde rabbini an ve Umarım rabbim bana, doğruya bundan daha yakın yolu gösterir de.”*³⁸⁰ Bu ayetle Resulullah'ın şahsında bütün mü'minlere hitaben gelecekteki iş plan ve projelerini yaparken, karar verme aşamasında mü'minlerin Allah'ı hesaba katarak hareket etmeleri gerektiği anlaşılır. Dolayısıyla “لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ” (Allah izin verirse...) demeden, hiçbir şey için ‘şunu yarın yapacağım’ ifadesini kullanmamak gerektiğini zikrettiğimiz ayet ifade etmektedir.

Resulullah ile birlikte, bütün Müslümanlar da bu emre muhataptır. Bunun için Allah Teâlâ biz mü'minlere, geleceğe yönelik bütün planlarda bir ahlak, bir yöntem öğretmektedir. Bu da geleceğe yönelik işlerimizi planlarken mutlaka Allah'ın iradesini hesaba katma zorunluluğunu getirir. ‘İnşallah’ demedikçe herhangi bir iş konusunda söz

³⁷⁸ Kutub Muhammed, a.g.e., s. 409-423.

³⁷⁹ Sekme, a.g.e., s. 98,99.

³⁸⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24,25.

verilmemeli ve yarın bu işi yapacağım denilmemelidir. Neden inşallah demek gerekir ve neden gelecek Allah'ın dilemesine bağlanmalıdır şeklinde akla gelebilecek sorular için şu cevap verilebilir: Çünkü insanoğlu gelecekte başına neler geleceğini kestiremez ve nerede öleceğini de bilmez. Ancak geleceği sadece Allah bilir ve Onun elindedir. Dolayısıyla Allah Teâlâ, insanı, gelecekte karşılaşacağı veya yapacağı şeyleri belirleme gücü ve yapabilme imkânları ile donatmamıştır.³⁸¹ Nitekim Allah şöyle buyurur:

*“Kıyamet saati hakkındaki bilgi yalnız Allah'ın katındadır; O, yağmuru yağdırmakta; rahimlerdekini bilmektedir. Hiç kimse yarın ne elde edeceğini bilemez; hiç kimse nerede öleceğini bilemez; ama Allah her şeyi bilir, her şeyden haberdardır.”*³⁸²

Bu ayette, insanoğlunun gelecekte başına neler geleceğini bilmediğini bize bildirmektedir. Neler kazanacağını kestiremez ve nerede öleceğini de bilmez.

Gelecek insan için sürprizlerle ve ihtimallerle doludur. Sahip olduğu bilgi kadar planlarını yapar. Sonuç için tahminlerde bulunur. Bütün bunlar beşerî bilgi sınırı içerisinde. Sınırlı bilgiye dayanır. Kâinatın bütün bilgi ve gücüne sahip olan Allah, bir sürpriz ortaya çıkarıp insanın yaptığı bütün hesap ve planlarını alt üst edebilir. Bu sürprizi, insanın önleme gücü yoktur. Allah bu gücü insana vermemiştir.³⁸³ Bunun için insan gelecekteki kararı konusunda aciz kalır. Bundan dolayı Allah'ın onayına muhtaçtır.

Allah'ın kudreti ve iradesi sınırsızdır. Allah dilediğini yapar. O'nun kararının ve emrinin önüne geçecek hiçbir güç yoktur. Hiçbir şey Allah'ın irade ve kudreti dışında kalmaz. İradesi ve kudreti her şeyi kapsar. İnsan, cin ve melekler dahi kâinattaki bütün mahlûkatlar Allah'ın kudret ve iradesine boyun eğmektedir. Kâinatta Allah'ın dediği olur. İnsanların iradesi Allah'ın iradesine bağlıdır. Allah'ın istediği olur ve istemediği de olmaz.³⁸⁴ Allah İnsan sûresinde bu gerçeği şöyle haber verir: *“Şüphesiz ki bu bir öğüttür. Dileyen Rabbine bir yol tutar. Sizler ancak rabbinizin (bunu) dilemesi sayesinde dileyebilirsiniz. Şüphesiz Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.”*³⁸⁵

³⁸¹ el-Hâlidî, a.g.e., s. 339.

³⁸² Kur'an, Lokman Sûresi, Ayet 31-34.

³⁸³ el-Hâlidî, a.g.e., s. 330.

³⁸⁴ el-Hâlidî, a.g.e., s. 334.

³⁸⁵ Kur'an, İnsan Sûresi, Ayet 29,30.

Dolayısıyla Allah Kehf sûresinin 23 ve 24. ayetiyle³⁸⁶ insanı gelecekle ilgili söz ve planlarını Allah'ın iradesine bağlama metodunu öğretmektedir. İnsanoğlu gelecekle ilgili işlerini Allah'ın dilemesine bağladığı zaman, elinden geleni yaptığı halde hedefine ulaşmaz ya da sözünü gerçekleştirmekte aciz kalırsa, bu durumda kınanmaya maruz kalmaz.

Mü'minin, gelecekteki işlerini Allah'ın dilemesine bağlaması, bütün işlerinde plan ve projelerinde sebeplere sarılmayacak anlamında değildir. Aksine sebeplere sarılmak imanın gereklerindendir. Tevekkülün şartıdır. Müslüman, gereken tüm hesaplarını yapacak, önlemlerini alacak ve Allah'a tevekkül ederek durumunu, Allah'ın iznine ve onayına bağlayacaktır.³⁸⁷

Yukarıda zikrettiğimiz Kehf sûresinin 24. ayetinde geçen “...*Unuttuğun takdirde rabbini an ...*”³⁸⁸ emri unutma anında ne yapılması gerektiğini inananlara hatırlatmaktadır. İnsan nisyan ile ma'lûldür ve peygamberler de birer insandır. Peygamberlik makamı ile birlikte insanî yönleri de devam etmektedir. Ne var ki Allah peygamberliklerini ilgilendiren hususlarda unutma ve hataya düşme anında onları uyarır ve düzeltir. Resulullah, Mekke müşriklerinin sorularına karşı “gidin, yarın size cevap veririm.”³⁸⁹ demesi Allah'ın meşietine bağlamaması üzerine, Allah Teâlâ'nın Resulüne ve yeryüzünde bulunan bütün insanlara özellikle de İslam'ı tebliğ edenlere bir metod olarak “inşallah” demesini öğretmiştir. Onun için yüce Allah “...*Unuttuğun takdirde rabbini an ...*”³⁹⁰ buyurmuştur. Bu yüce emir, İslam'ı diğer insanlara ulaştırmayı görev bilenlere; unutma, sapma ve gaflet durumlarında ne yapacaklarının yolunu göstermektedir. Mü'min hak ve batıl mücadelesinde, ilahi metodu unuttuğunun farkına vardığı an, Allah'ı zikretmelidir. Böylece, Allah onun hatasını affeder. Daha iyiye, doğruya ulaşmasını sağlar. Müslüman bilmeli ki tevhid mücadelesinde, kişi Rabbine sığındığı ve Ona dayandığı takdirde, Allah ona zaferi verecektir. Tevhidi mücadelede mü'minin en büyük engelleyicisi şeytandır. Şeytan, İslam'ı tebliğ edenlere her taraftan saldırmaktadır. Şeytanın silahından biri de unutturmaktır. Bu gerçeği, Hz. Musa ve salih kul kıssasını anlatan şu ayeti kerimeden anlıyoruz: “*Genç, ‘Gördün mü, dedi, o kayanın*

³⁸⁶ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 23,24.

³⁸⁷ el-Hâlidî, **a.g.e.**, s. 334.

³⁸⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

³⁸⁹ et-Taberî, **a.g.e.** Cilt 9, s. 192,193.

³⁹⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

yanında konakladığımız zaman balığı unuttum! Onu sana söylemeyi bana unutturan, şeytandan başkası değildir.' Balık, şaşılacak bir şekilde denizde yolunu tutup gitmişti."³⁹¹ dedi. Salâh Abdulfettah el-Hâlidî, eserinde: "...Unutacak olursan Rabbini an..." ayetini yorumlarken şöyle der:

"Buradaki uyarma sınırsız ve belirsiz olup genel anlamda kullanılmıştır. Unutmanın bütün çeşit ve şekillerini kapsasın ki unutmanın tek tedavisi Allah'ı anmaktır. Bunun için en iyisi unutma lafzını genel olarak anlamak ve sınırlandırıp daraltmamaktadır. Çünkü bu yöntem Kur'an'ı anlama anahtarı ve anlama kurallarından biridir."³⁹²

Unutma kavramının kapsadığı durumlardan bazıları şunlardır:³⁹³

1. Allah'ı unutmak: "...Unuttuğun zaman Rabbini an..."³⁹⁴. Çünkü bir an olsun Müslümanın Rabbini unutması caiz değildir. Allah'ı unutmak ihmalkârlık ve günahtır. Bu durum Allah'ı anmayı ve istiğfarı gerektirir. Allah'ı unutmak günahlara düşmenin sebebidir. Tedavisi Allah'ı zikretmektir.

2. Yapılacak işleri Allah'ın dilemesine bağlamayı unutmak: "Allah izin verirse" demeden hiçbir şey için, 'Şu işi yarın yapacağım' deme! Unuttuğun takdirde rabbini an ve 'Umarım rabbim bana, doğruya bundan daha yakın yolu gösterir' de."³⁹⁵

3. En büyük düşman olan şeytan ve yardımcılarının düşmanlığını unutmak: Onların düşmanlıklarını unutmak; vesveselerine icabet etmenin yoludur. Allah'ı anmak, bu düşmanların vesvese ve tuzaklarını görmeyi sağlar.

4. Hayatta hedefi ve görevi unutmak: Bu unutma da ilahi metot üzerine görevi başarılı bir şekilde yerine getirmeyi unutmak demektir.

5. Ölümü unutmak: Bu dünyada göçüp gitmeyi ve dünyanın kalıcı olmadığını unutmak anlamındadır.

6. Ahireti unutmak, cehennem ateşini ve azabını ve cennetin nimetini hayırlarını unutmak.

³⁹¹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 63.

³⁹² el-Hâlidî, a.g.e., s. 336.

³⁹³ el-Hâlidî, a.g.e., s. 336-337.

³⁹⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

³⁹⁵ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 23,24.

Yukarıda anlatılan unutma çeşitleri, Müslümanların hayatında çok tehlikeli ve zararlı olan şeylerdir.³⁹⁶ Tedavisi ise yüce Allah'ı zikretmektir. “...Unuttuğun zaman Rabbini an...”³⁹⁷

Kehf kıssası, Müslüman gençlere gelecek ile ilgili iş, plan ve projelerini yaparken ilahi metodu öğretir. Tüm işlerde Allah'ı hesaba katarak, O'nun dilemesiyle yardım talebinde bulunmak gerekir. Her zaman Rabbini hatırlamayı, dilemesine dayanmayı bir ilke olarak hayatına yerleştirmesini ister. Bu ilke, bir an bile unutulursa hatırlandığı an, müminlerin Allah'ı hatırlamaları istenmektedir. Çünkü Allah'ı zikretmek, dünya ve ahiret hayatı için daha güzele daha doğruya ulaşmasına vesiledir.

3.13. GÖKLERİN VE YERİN GAYBİ BİLGİLERİNİ ALLAH'A HAS KILMAK

Gayb ile ilgili Ashâb-ı Kehf kıssasında geçen, “*De ki ne kadar kaldıkları Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gizli bilgisi O'na aittir. Öyle bir duyar, öyle bir görür ki (o kadar olur) onların Allah'tan başka bir yöneticisi de yoktur. O, kendi hükümlerine kimseyi ortak etmez.*”³⁹⁸ ayetin sınırları çerçevesinde konumuzu ilgilendiren mesaj kısmıyla yetineceğiz. Çünkü gayb kavramı, başlı başına araştırma konusu olabilecek bir konudur. Ayeti kerimede geçen “*Göklerin ve yerin bilgisi O'na aittir.*” ifadesi ile yola çıkarak Allah'a nispet edilen gaybi bilgilerin, sadece Allah tarafından bilinebilen mutlak gayb haberleri olduğunu anlıyoruz. İnsanların mevcut şartlar açısından bilmedikleri her şeyi Allah, “لَهُ غِيبُ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ” (... Göklerin ve yerin gizli bilgisi O'na aittir...) ³⁹⁹ ifadesi ile evrende görünen ve görünmeyen her şeyi bildiğini ispat eder.

Kur'an'ın Kerim'de, zaman açısından geçmiş, şimdi ve gelecek olmak üzere, üç kategoriye ayrılabilen birçok habere yer verilmektedir. Bunlardan bazıları uzak geçmişe ait ve Kur'an tarafından haber verilen gaybi haberlerdir. Nûh,⁴⁰⁰ Yusuf,⁴⁰¹ Meryem,⁴⁰² Ashâb-ı Kehf⁴⁰³ ve Zulkarneyn⁴⁰⁴ kıssaları buna örnek gösterilebilir. Kur'an'ın hal-i

³⁹⁶ el-Hâlidî, a.g.e., s. 336,337.

³⁹⁷ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 24.

³⁹⁸ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 26.

³⁹⁹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 26.

⁴⁰⁰ Kur'an, Hûd Sûresi, Ayet 49.

⁴⁰¹ Kur'an, Yusuf Sûresi, Ayet 102.

⁴⁰² Kur'an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 44.

⁴⁰³ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 13-26.

⁴⁰⁴ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 83-98.

hazırda bildirdiği gaybi haberlere örnek ise Mekke'nin Fethi için yapılan hazırlıkları müşriklere bildirmek isteyen sahabenin haberini veren⁴⁰⁵ ve İfk Hadisesi'nin iç yüzünü açıklayan ayetler⁴⁰⁶ örnek gösterilebilir. Kur'an-ı Kerim'in geleceğe dair gaybi haberlerine örnek olarak da Bizanslıların, Mecusî İranlılar karşısında yakın bir gelecekte galibiyet elde edeceğini⁴⁰⁷ ve Mekke'nin fethini müjdeleyen ayetler⁴⁰⁸ verilebilir.

Konuyla ilgili birkaç ayeti zikredebiliriz:

“Gaybı O bilir, gizlisini kimseye açmaz”⁴⁰⁹ “Allah, akıl ve duyularla idrak edilmeyeni de edileni de bilir. O üstündür hikmet sahibidir.”⁴¹⁰ O kendisinden başka tanrı olmayan Allah'tır. Duyular ve akılla idrak edilmeyeni de edileni de bilir, O rahmandır, rahimdir.⁴¹¹ De ki: Ey gökleri ve yeri yaratan, duyular ülkesini ve duyular âlemini bilen Allah'ım! İhtilafa düştükleri konularda kulların arasında hükmü sen vereceksin⁴¹² Kuşkusuz Allah göklerin ve yerin sırlarını bilmektedir. Ve O, kalplerin gizlediklerini de çok iyi bilir.⁴¹³ Allah görünmez âlemi de duyularla algılanan âlemi de bilmektedir.⁴¹⁴ “(Onlar) gayba iman ederler, namazı kılarlar, kendilerine verdiklerimizden hayra harcarlar.”⁴¹⁵

Gaybin bilgisi sadece Allah katında olmasıyla birlikte Allah peygamberlere ve dilediklerine bir kısım gaybi bilgiler verebilir. Nitekim Allah şöyle buyurur: *“Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gaybi haberlerdendir.”⁴¹⁶ “Allah size gaybı bildirecek değildir. Fakat Allah gaybı bildirmek için peygamberlerinden dilediğini seçer.”⁴¹⁷* Bu iki ayette gaybi bilginin sadece Allah'a mahsus olduğunu ve peygamber olarak seçtiği bazı kullarına, bilgilerin bir kısmından vahiy yoluyla, onları haberdar ettiğini bildirmiştir.⁴¹⁸ Şunu söyleyebiliriz ki Allah Teâlâ, yarattığı mahlûklara gayb bilgisinin kendi katında olduğunu kesin bir dille belirtmiştir. *“Gaybı O bilir, gizlisini*

⁴⁰⁵ Kur'an, Mümtehine Sûresi, Ayet 1.

⁴⁰⁶ Kur'an, Nur Sûresi, Ayet 11,12.

⁴⁰⁷ Kur'an, Rum Sûresi, Ayet 4,5.

⁴⁰⁸ Kur'an, Fetih Sûresi, Ayet 27.

⁴⁰⁹ Kur'an, Cin Sûresi, Ayet 26.

⁴¹⁰ Kur'an, Teğabun Sûresi, Ayet 18.

⁴¹¹ Kur'an, Haşr Sûresi, Ayet 22.

⁴¹² Kur'an, Zümer Sûresi, Ayet 46.

⁴¹³ Kur'an, Fatr Sûresi, Ayet 38.

⁴¹⁴ Kur'an, Mü'minûn Sûresi, Ayet 9.

⁴¹⁵ Kur'an, Bakara Sûresi, Ayet 3.

⁴¹⁶ Kur'an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 44.

⁴¹⁷ Kur'an, Al-i İmran Sûresi, Ayet 79.

⁴¹⁸ Kur'an Yolu Meali s. 72.

kimseye açmaz...”⁴¹⁹ Allah Teâlâ bu bilgiyi peygamberlerin diliyle ilan etmiştir. Bu kesin ilkenin bir tek istisnası var, o da yüce Allah’ın, peygamberlere verdiği gaybi bilgilerdir. Onlara verilen bu gaybi bilgiler, ilahi mesajı insanlara duyurmaya ilişkin görevlerini kolaylaştırma amacı ile sınırlıdır. Yüce Allah zamanı gelince bu bilgiyi vahiy yoluyla peygamberlerine bildiriyor ve peygamberlerden de vahiy yoluyla verdiği mesajlarla yetinmelerini istiyor.⁴²⁰ “*Göklerin ve yerin gizlisi (gaybı) yalnız Allah’a aittir. Her iş O’na döndürülür. Öyleyse O’na kulluk et ve O’na güvenip dayan! Rabbin yapmakta olduklarınızdan habersiz değildir.*”⁴²¹ ayeti, gaybı sadece Allah’ın bildiğini, O’nun yarattıklarından habersiz olmasının mümkün olmadığı ifade eder. O, mutlak kemal sahibidir. Kul, başarıya ulaşmak için elinden geleni yapmakla yükümlüdür. Ancak başarıyı Allah’tan beklemek ve sadece Ondan yardım dileyip O’na sığınmak gerekir.⁴²²

Müslümanların bir özelliği de gayba inanmaktır: “*Onlar gayba iman ederler.*”⁴²³ Mü’min, Allah Teâlâ’nın gayb âlemi ile ilgili bildirdiği tüm haberlere tereddütsüz iman eder: “*Bunlar sana vahiy yoluyla bildirmekte olduğumuz gaybi haberlerdir...*”⁴²⁴ Ashâb-ı Kehf kıssası, gaybi bilgi konusunda Müslümanın nerede duracağını, sınırının ne olduğu ve ne yapması gerektiğini en güzel bir şekilde inananlara bildirmektedir. Allah Teâlâ’nın, gaybi bilgi konusunda gizli tuttuğu ve insanlara vermediği bilgi sınırına geldiğimizde, yakîn bir iman ile gerisini Allah’a havale etmek en doğrusudur. Allah Teâlâ’nın Ashâb-ı Kehf kıssasında kesin olarak bildirmediği inanan gençlerin sayısı konusunda mü’minin yapacağı en doğru şey, bunu Allah’a havale etmesidir. Mü’min, bilmediği bir şey hakkında gelişi güzel konuşmaması gerektiğini, konuyu Allah’ın bilgisine sunarak, “*Allah en iyisini bilir ve Rabbin sayılarını en iyi bilendir*”⁴²⁵ demesi en doğrusudur. “*مَا يَشَاءُ اللَّهُ إِلَّا يَكُونُ*” (Onlar hakkında bilgisi olan çok azdır) ifadesiyle kastedilen kimselerin Allah’ın kendilerine vahiy bildirdiği kimseler olma durumu vardır. “*Allah size gaybı bildirecek değildir. Fakat gaybı bildirmek için peygamberlerinden dilediğini seçer.*”⁴²⁶ Bu ayeti kerimede de

⁴¹⁹ Kur’an, Cin Sûresi, Ayet 16.

⁴²⁰ Seyyid Kutub, **Fî Zilâli’l-Kur’an**, a.g.e., Cilt 13, s. 2934,2935

⁴²¹ Kur’an, Hûd Sûresi, Ayet 123.

⁴²² Kur’an Yolu Meali s. 234.

⁴²³ Kur’an, Bakara Sûresi Ayet 3.

⁴²⁴ Kur’an, Al-i İmran Sûresi Ayet 14.

⁴²⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 22.

⁴²⁶ Kur’an, Al-i İmran Sûresi Ayet 179.

gaybi bilginin Allah'a mahsus olduğunu sadece peygamberler olarak seçtiği bazı kullarını bu bilgilerin bir kısmından vahiy yoluyla haberdar ettiğini bildirmektedir.⁴²⁷

Ashab-ı Kehf'in mağarada ne kadar kaldığıyla ilgili gaybi bilginin Allah'a havale edilmesi gerektiğini şu ayet bize bildirmektedir:

*“Onlar mağarada üç yüz yıl kaldılar. Buna dokuz yıl ilave ettiler. De ki: Ne kadar kaldıklarını Allah daha iyi bilir. Göklerin ve yerin gizli bilgisi O'na aittir. O öyle bir duyar, öyle bir görür ki (o kadar olur) onların Allah'tan başka bir yöneticisi de yoktur. O kendi hükümlerine kimseyi ortak etmez.”*⁴²⁸

Ayet inanan gençlerin mağarada ne kadar kaldığı hususunda konuyu Allah'a havale etmenin en doğru isabetli yol olduğunu belirtmektedir. Ayrıca Müslüman gençlere gayba inanmak gerektiğini, Allah'ın verdiği gaybi bilgiyle yetinmenin, onun dışına çıkmamanın önemini öğretmektedir. Allah Teâlâ şöyle buyurur: *“Hakkında bilgin olmadığı şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz, gönül bunların hepsi ondan sorumludur.”*⁴²⁹ Bu ayeti kerime mü'min kişinin gaybı bilgi konusunda ne yapması gerektiğini açıkça belirtmektedir. Hakkında bilgi sahibi olunmayan konularda ileri geri konuşulmamalıdır. Aksi halde konuşanlardan sorumlu olunacaktır. Böyle durumda inananlara düşen şey, Allah'a dayanmak ve O'na güvenmektir.

⁴²⁷ Kur'an Yolu Meali s. 72.

⁴²⁸ Kur'an, Kehf Sûre Ayet 26.

⁴²⁹ Kur'an, İsra Sûresi, Ayet 36.

3.14. ASHÂB-I KEHF VE TOPLUMU

Tarih boyunca birçok toplumun, Ashâb-ı Kehf'i anlama biçimi ve bu konudaki değerlendirmeleri farklılık gösterse de, Müslümanların Ashâb-ı Kehf'le ilgili bilgileri genel itibariyle ayetlere dayanır. Peygamber kıssalarına ve tarihin değişik zaman dilimleri içerisinde, inandığı dava uğruna kendini feda etmekten çekinmeyen mü'minlerin mücadelelerine bakıldığında kullandıkları araçlar zaman ve mekâna göre değişiklik arz etse de, tevhid konusundaki fikirleri hiçbir zaman değişmemiştir. Tevhid konusunda tavizsiz oldukları gibi bir an olsun bâtıla yan yana olmayı ya da bâtıla uzlaşma yoluna gitmeyi akıllarından bile geçirmemişlerdir. Tevhid yolunun mensupları, şirk toplumuyla, inanç konusunda her zaman ayrılmışlar ve gerektiğinde cahiliyeden yüz çevirerek hicret yolunu seçmişlerdir. Allah, inananlara hicret yolunu göstererek onlara İslam daveti için yeni fırsatlar vermiştir. Birçok peygamber ve onlara inanan mü'minler bu yolu seçtikleri gibi Ashâb-ı Kehf de kendilerine zulmeden şirk toplumundan hicret ederek Allah'ın rahmetine sığınmışlardır. Ashâb-ı Kehf mücadelesinin temel çizgisi, hak ile batılı ayırıştırıp şirk toplumundan uzaklaşarak tercihlerini hakkın yanında kullanmış olmalarıdır.

Allah Teâlâ Ashab-ı Kehf ve toplumu ile ilgili durumu şöyle haber verir:

“(Haksızların karşısında) ayağa kalkıp şöyle derken onların yüreklerini güçlendirdik: Bizim rabbimiz, göklerin ve yerin rabbidir; O’ndan başkasına asla tanrı deyip yakarmayız. Yoksa kesinlikle yanlış bir şey dillendirmiş oluruz. Şu bizim kavmimiz Allah’tan başka tanrılar edindiler. Onların tanrı olduğuna dair açık bir delil getirselersiz ya! Allah hakkında yalan uydurandan daha zalim kim olabilir!”⁴³⁰

Bu ayet Ashâb-ı Kehf'in içinde yaşayıp ayrıldığı kavmin, müşrik bir kavim olduğu bilgisini vermektedir. Ashâb-ı Kehf gençliği de, kavimlerinin bu şirk inancına karşı çıkarak, Allah tarafından gönderilen peygamberler, toplumlarını şirk inancından tevhid inancına davet ettikleri gibi onlar da kavimlerini şirk inancını terk etmelerini isteyerek, onları tevhide inancına davet etmişlerdir. Ancak, kavimleri, bu davete kulak tıkadıkları gibi onları ölümle tehdit etmişler. Tağutu reddederek Allah'a iman eden bu gençler, tıpkı peygamberlerin yaptığı gibi asla bâtıla yanaşmamışlar ve zalimlerin karşısında hakkı haykırarak zor olanı seçmişlerdir. Müşrik olan kavimleri, tevhid

⁴³⁰ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 14, 15.

inancına sahip olan bu gençleri, inançlarından döndürmek için her türlü eziyete başvurmuşlardır. Müşrik toplum gençleri davalarından vazgeçirmeye çalışırken onlar, saflarını netleştirdikten sonra fitne ortamından uzaklaşmak için hicret etmek istemişlerdir. Allah'a sığınarak, hicret için harekete geçtiklerinden, Allah da onlara rahmet ve çıkış yolu göstererek onları, putperest kavimlerinin eziyet ve işkencelerinden kurtarmıştır. Böylece, Ashab-ı Kehf'in imanlarının pratiğe nasıl yansıdığı anlaşılırken, cesurca tavırları da yüzyıllar boyunca bu uğurda mücadele veren herkes için örnek olmuştur. Aynı zamanda her Müslüman gence İslam'ı tebliğ etmenin sadece Peygamberlerin görevi olmadığını, inanan herkesin bu sorumluluğunu yerine getirmesi gerektiğini göstererek kıyamet gününe kadar Müslüman gençlere rol-model olmuşlardır.

Mağaraya sığınan Ashâb-ı Kehf, Allah'a dua ederek O'nun merhametini dilerler. Mağara kapısına kadar onları takip eden zalim müşrikler, mağara ağzını kapatarak onları diri diri ölüme terk ederler. Üç yüz dokuz yıl derin bir uykuya dalan bu gençler için zaman sanki bir gün ya da bir günden daha az gelmiştir. Allah şöyle buyurarak onların mağaradaki durumları hakkında haber vermiştir: *(Mağaraya sığındılar. Orada baksan) güneşin, doğduğu zaman mağaralarının sağına vurduğunu; batarken de onlara dokunmadan sol taraftan geçip gittiğini görürsün. Onlar ise mağaranın ortasındalar. İşte bu, Allah'ın ayetlerindendir. Allah kime hidayet ederse işte o doğruyu bulmuştur; kimi de hidayetten mahrum ederse artık onu doğruya yöneltecek bir rehber bulamazsın.*"⁴³¹

Ashâb-ı Kehf'in mağara yaşamı yüce Allah'ın kudretini gösteren delillerdendir. Allah, sonsuz gücüyle yüzyıllar sonra bile insanlığa ibret olsun diye Ashâb-ı Kehf'i, uzun bir süre uyuttuğu gibi uykularından da uyandırır. Ashâb-ı Kehf, doğal olarak uykudan önceki psikolojileriyle hareket etmişti. Aralarından birini seçip şehre gönderdiklerinde, kendisinden, şehirde dikkatli olmasını ve şüphe çekmeyecek şekilde hareket etmesini istemeleri de bunu göstermektedir.

Ashâb-ı Kehf gençlerinde sadece dışlanmak, sürülmek ya da öldürülmek korkusu yoktu. En büyük korkuları, kendilerini işkenceyle inançlarından döndürülme endişesiydi. Nitekim Allah Teâlâ bu durumu şöyle haber verir: *"Çünkü onlar eğer sizi*

⁴³¹ Kur'an, Kehf Sûresi, Ayet 17.

ele geçirirlerse ya taşıyarak öldürürler ya da kendi dinlerine döndürürler; işte o zaman ebediyen kurtuluşa eremezsiniz.”⁴³²

Ashab-ı Kehf’in uyandırılışı, akabinde ölümü ve toplumun tavrı hakkında Allah şöyle der:

*“Böylece (kıssayı anlatarak insanları) onlardan haberdar ettik ki, Allah’ın vaadinin hak olduğunu ve kıyametin şüphe götürmez olduğunu bilsinler. Bir zaman insanlar aralarında Ashâb-ı Kehf’in durumunu tartışıyorlardı. Dediler ki: ‘Üzerlerine bir bina yapın. Rableri onları daha iyi bilir.’ Onların yöneticileri ise ‘Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız’ dediler.”*⁴³³

Bu ayet Ashâb-ı Kehf ile ilgili gerçeği haber vermiştir. Gençlerin derin uykularından uyandırılışın hikmetini ve öldükten sonra dirilişin bir gerçek olduğu hakikatini göstermektedir. İnanan gençlerin Allah tarafından uyandırılması, gençlerin durumlarından haberdar olan kavimlerine; ölümünden sonra dirilmenin kesin olduğu, kıyametin gerçek ve ahiretin hak olduğu göstermiştir. Ayrıca bu durum, Ashâb-ı Kehf’in verdikleri mücadelenin hak olduğunu, Allah’ın safında yer alanların er geç haklılıklarının ortaya çıkacağına da delili olmuştur. Allah, Ashâb-ı Kehf’i, uykudan uyandırdıktan sonra, bu kıssadan alınması gereken mesajı veciz bir şekilde insanlığa aktarmaktadır. Kavimleri, Allah’ın vaadinin hak olduğuna, kıyametin geleceğinden şüphe edilemeyeceğine, öldükten sonra tekrar dirilişin olacağına inanıp bunu tefekkür etmesi gerekirken; onların anısına bir bina inşa etme konusunda tartışmaya başlarlar. Allah Teâlâ bu durumu şöyle bildirir: “...Dediler ki: ‘Üzerlerine bir bina yapın. Rableri onları daha iyi bilir.’ Onların yöneticileri ise ‘Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız’ dediler.”⁴³⁴ Ayette anlaşıldığı gibi Ashab-ı Kehf halkı iki gruba ayrılır. Birinci grup tevhide inanan kişilerdir. Ayette geçen; “Onlar üzerine bir bina yapın. Rableri olanı daha iyi bilir...”⁴³⁵ “görüşün sahipleri olup yapılacak binanın mescit ve kutsama amacıyla değil koruma içindir. Bilindiği gibi ölüye ikram onu defnetmekle olur.”⁴³⁶ İkinci grup ise: “...Onların yöneticileri ise ‘Bizler, kesinlikle onların yanı başına bir mâbed yapacağız’ dediler”⁴³⁷ görüşün sahipleri olup üzerinde

⁴³² Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 20.

⁴³³ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

⁴³⁴ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

⁴³⁵ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

⁴³⁶ el-Hâlidî, a.g.e., s. 304.

⁴³⁷ Kur’an, Kehf Sûresi, Ayet 21.

yapmak istedikleri mâbed, kutsama içindi. Bu grubun tavırlarında zorbalık ve kibir sezilmektedir. İbn Kesir⁴³⁸ bu ayetleri tefsir ederken, kabirler üzerinde mescit inşa etme hükmüne de değinerek, peygamberin (s.a.v.) bu konudaki hadislerini rivayet etmiştir. Hz. Aişe'nin (r.a) şöyle dediğini rivayet eder: *“Resulullah son hastalandığında şöyle dedi: Allah Yahudi ve Hristiyanlara lanet etsin, peygamberlerin kabirlerini mescit yaptılar.”*⁴³⁹

3.15. ASR-I SAÂDET'TEN GÜNÜMÜZE ASHÂB-I KEHF

Ashâb-ı Kehf kıssasıyla ilgili ayetlerin nüzul sebebine bakıldığında Yahudilerin, Mekke müşriklerinin elçilerine, Hz. Muhammed'e Ashâb-ı Kehf ile ilgili sormak istedikleri soruları kapsadığı görülecektir.⁴⁴⁰ Bu da hem Ashâb-ı Kehf döneminde hem de daha sonra yaşamış olan insanların bir kısmının, kıssanın asıl vermek istediği mesaj ile ilgili değil de, kıssanın ibret değerini öteleyen ayrıntılar ile meşgul oldukları gösterir. İbn-i Atiyye der ki: “Peygamber döneminde yaşayan Yahudiler, mağara arkadaşlarının kaç kişi olduklarını ve mağarada kaç yıl kaldıklarını tartışmışlardır. Kıssanın mesajı dışındaki dinî ve dünyevî faydası olmayan, gereksiz ayrıntılar ile uğraşmışlardır.”⁴⁴¹ Yaptığımız araştırmada ulaştığımız bilgiler yukarıda ki görüşleri desteklemektedir.

Nübüvvet asrında peygamber ve sahabeler, Ashab-ı Kehf'le ilgili bilgiler noktasında, Kur'an ayetlerinin verdiği bilgi ile yetinmişlerdir. Kur'an'ın açıklamadığı bilgilerin peşine düşmemişler. Tevhid mücadelelerindeki zorluklar karşısında bu kıssa, onlar için teselli mahiyeti taşımıştır. Kendilerinden önceki tevhid ehlinin de çok zorluk çektiklerini anlayarak, Allah'ın dinini yaşamak için mücadele verenlerin, önünde sonunda Allah'ın yardımını aldıklarını görmüşlerdir. Ashâb-ı Kehf kıssası, peygamber ve sahabesi için çektikleri zorluklara dayanma gücü bakımından bir ilham kaynağı olmuştur. Onlara, dinleri için hicrete hazır olmaları gerektiği mesajını vermiştir. Böylece, Allah, bu kıssayı geçmişten günümüze kadar, inanmış bütün insanlar için bir çıkış yolu olarak sunmuştur.

Yaşadığımız yüzyılda da Ashâb-ı Kehf ile ilgili değişik görüşler ortaya konulmuştur. Ashâb-ı Kehf olayının gerçekleştiği mekândan, onların sayılarına;

⁴³⁸ İbn Kesir, a.g.e., s. 204, 205.

⁴³⁹ el-Kuşeyri, a.g.e., Cilt (5-6), s. 333.

⁴⁴⁰ Nuzül sebebiyle ilgili bölüme bkz. s. 12,13

⁴⁴¹ Abdurrahman b. Temmam İbn Atiyye, el-Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri Kitabî'l-Aziz, Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, Beyrut, 2001, Cilt 3, s. 507-509.

mağaradaki uyumalarında, uyandırıldıktan sonraki durumlarına kadar pek çok konu tartışılmıştır. Oysa burada önemli olan şey, Allah'ın bu kıssayla vermek istediği mesajı doğru anlamak ve Allah'ın kudretinin sonsuz olduğuna iman etmektir. Diğer ayrıntılarda boğulmak, Kur'an-ı Kerim'in evrenselliğine ters düşmektedir. Eğer buradaki mesaj doğru anlaşılırsa, vahyin ezelden ebede insanlığa vermek istediği mesaj da yerini bulacaktır. Dolayısıyla bu kıssayı hurafelerden uzak bir şekilde Kur'an ayetleri çerçevesinde insanlığa sunmak önemlidir.

İslam dininin yaşanması ve yaygınlaştırılması çabaları sırasında cahiliyeyle uzlaşmak ya da onun şirk anlayışına hoşgörü göstermenin asla isabetli bir tavır olmadığı gerçeği, Ashâb-ı Kehf mücadelesinde görünmektedir. Tevhid anlayışı, bâtılı olduğu gibi kabul edip ve onunla yan yana bulunmayı asla kabullenemez. Bütün peygamber kıssalarına bakıldığında tevhid çizgisinin belli olduğu ve şirke asla taviz verilmediği görülecektir. Nitekim Allah: *“Bilâkis biz, hakkı bâtılın başına çarparız da onun işini bitirir; bir de bakarsınız ki bâtıl yok olup gitmiştir. (Allah'a) yakıştırdığınız sıfatlardan dolayı yazıklar olsun size!”*⁴⁴² buyurduğu gibi hak bâtılı yok ederek ortadan kaldırmayı amaçlar ve onunla çok çetin bir mücadeleye girer. Ashâb-ı Kehf'in mücadele tarzında da bu yöntem görünmektedir. Ashâb-ı Kehf gençliği de yeri geldiğinde imanlarını gizlememiş, imanlarının emrettiği tutumu korkmadan ve ertelemekten ortaya koymuşlardır. Böylece tevhid dinine inanan herkes için seçkin birer örnek olmuşlardır.

⁴⁴² Kur'an, Enbiya Sûresi, Ayet 18.

SONUÇ

Tarih boyunca tevhid-şirk mücadelesi, Hz. Adem'den (a.s.), Hz. Muhammed'e (s.a.v.) kadar var olmuştur; var olmaya da devam edecektir. Bu mücadele esnasında tevhid inancına sahip olan mü'minler çağlar sonrasında bile gıpta ile hatırlanacak onurlu yürüyüşleri, Kur'an-ı Kerim vasıtasıyla bazen Nemrud'un zulüm ateşini işlevsiz kılan İbrahim (a.s.), bazen zindanı medreseye çeviren Yusuf (a.s.), bazen Fir'avun'un saltanatını çaresiz kılan Musa (a.s.); bazen de zorba müşriklerin bütün gücünü, sabır ve imanla bitiren Hz. Muhammed'in mücadele yöntemiyle bize haber veriliyor. Bütün bunlar, tevhidin sabırla dolu mücadele tarihi içerisinde bizler için temel yapı taşlarını oluştururken, tezin ana konusu olan Ashâb-ı Kehf de gönülden inanmış ve teslim olmuş herkes için bir rol-model olmuştur. Bu gençler; müşrik hükümdarın karşısına, imanları ile 'tek bir ilah'ın olduğu gerçeğini haykırılmışlardır.

Toplumu ifsat eden ve inanç, hukuk ve ahlakî değerlerin bozulmasına sebep olan müşrik zihniyete karşı, iman edip hidayet bulan Ashâb-ı Kehf'in yaşadıkları, bütün tevhid mensup için bir mücadele örneği olarak karşımızda durmaktadır. Bu da Ashâb-ı Kehf örnekliğinden hareketle, müşrik zihniyetin hiç değişmediğini buna karşılık tevhidi mücadelenin de hız kesmeden devam ettiğini göstermektedir.

Allah, *"Asılsız bir şey ona ne önünden ne arkasından yaklaşabilir. O, hikmet sahibi, övgüye lâyık olan Allah katından indirilmiştir."*⁴⁴³ buyurarak tevhid dininin hakikatini ve berraklığını vurgularken, imanına şirk bulaştırmayan Ashâb-ı Kehf'in inanç kaynağının ilim ve hikmet sahibi olan Allah olduğunu belirtir. Bu kaynaktan beslendiği içindir ki Ashâb-ı Kehf gençleri, dünyevî olarak bedeli çok ağır olsa da sonsuz hayat için karanlıklardan nura yolculuk yaparak tarih boyunca tevhidi mücadele veren herkese rol-model olma şerefine ermişlerdir. Onlar hidayet kaynağına sarılmışlardır; çünkü kim ona (Kur'an'a) dayanarak konuşursa doğruyu söylemiş olur. Kim onunla hüküm verirse adaletle hükmetmiş olur. Kim onunla amel ederse ecir kazanır. Kim ona sarılırsa doğru yolu bulur.⁴⁴⁴

Toplumların değişiminde mihenk taşı olan gençlik, belki de en çok Ashâb-ı Kehf kıssasında anlam bulur. Dünyevî birçok makam ve imkâna sahip olmak varken Ashâb-ı

⁴⁴³ Kur'an, Fussilet Sûresi, Ayet 42,

⁴⁴⁴ Abdulhalık Hasan eş-Şerif, *eş-Şebâb fi Mîrâti'l-İslam*, el_Mansura: Daru't-Tevzi've'n-Neşri'l-İslamiye, 2002, s. 3-5.

Kehf gençliği, imanın lezzetine vardıktan sonra, zorbaların korkusu, onlara tesir etmez. Aksine cesaretleriyle tarihe not düşerek, Allah'ın bak dediği yerden, hayata bakmayı başarmışlardır. Onun içindir ki tarih boyunca inananlar için hep bir gurur vesilesi olmuşlardır. Ashâb-ı Kehf kıssasında yeryüzünde fesat çıkartıp dünyanın dengesini bozanlara karşı, yeryüzünü imar ve ıslah etmeye çalışan, insana kulluk görevinin bilincini hatırlatan ve ebedi hayatı için onu onurlandıran bir anlayış vardır. Bu yönüyle de Ashâb-ı Kehf gençliği, günümüz gençlerine bir rol-model olma özelliğini taşımaktadır.

Ashâb-ı Kehf kıssasında hakka öncü rol-model olanların dini tebliğ etme çabasında istifade etmeleri için muazzam dersler, mesajlar, nasihatler ve ibretler vardır. Allah Teâlâ, bu kıssayı vahyetmekle özelde inanan gençlerin genelde mü'minlerin, çetin mücadele zamanlarında sahip olması gereken mücadele ruhu ve ilkeleri en güzel bir şekilde gözler önüne sermiştir. Bu kıssadan gençler için şu dersler çıkartılabilir:

- Hak ve batıl mücadelesinin, yeryüzünde insan var oldukça devam edeceği gerçeğine inanarak hazırlıklı olmak.
- Batıl din ve ideolojileri temsil edenlerin, hak dinin karşısında sürekli duracağını bilmek ve onlara karşı maddi ve manevi donanımına sahip olmaya çalışmak.
- Dün olduğu gibi bugün de İslam düşmanlarının kinlerini ortaya koyarak, İslam dinine karşı birlik oluşturup aynı cephede hakka karşı yer aldıklarının farkında olmak.
- Toplumsal değişimlerin ancak sağlam inanca sahip gençlerin eliyle olacağına inanma ve bu uğurda mücadele etmek.
- Değişim ve geleceğin meyvesi olan gençlik ıslah olursa, toplumun da ıslah olacağını; eğer o, bozulursa toplumun da bozulacağını farkında olmak.
- Allah'a sığınıp O'ndan rahmetini, yardımını isteyerek düşmana karşı muzaffer olmak için O'na dua etmeyi asla ihmal etmemek.
- Ashâb-ı Kehf'in: "...*Kaldığınız müddeti rabbiniz daha iyi bilir...*"⁴⁴⁵ demeleri gibi bilgi sınırlarımızı anlayarak, aklımızın idrak edip bilemeyeceği ve gaybi alana giren bilgiyi Allah'a bırakmak gerektiğini bilmek.
- Allah'ın, nurunu mutlaka tamamlayacağını, bize düşenin bu uğurda mücadele etmek olduğunu bilmek ve bunun için ferasetle çalışmak.

⁴⁴⁵ Kur'an, Kehf Sûresi Ayet 19.

- Toplumsal bozgunculuğu gidermede ahiret inancının önemli bir ilke olduğunu anlamak.
- Fert ve toplumların ıslahında değişim yapabilecek neslinin yetiştirilmesinde Ashâb-ı Kehf'in örnekliğinin çok önemli olduğunu gençlere kavratmak.
- Ashab-ı Kehf kıssasında günümüz gençlerine sağlam inanç, güzel ahlak ve doğru mücadele yöntemini kazandıracak mesajlar vardır.

KAYNAKÇA

- Abdulvahhab, Süleyman b. Abdullah, **Teysiru'l-Azizi'l-Hamid fi Şerhi Kitabî't-Tevhid**, Beyrut: Mektebü'l-İslamiye, ts.
- Ahmed b. Hanbel, **el-Müsned**, Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, ts.
- Akalın, Şükrü Halûk, Recep Toparlı, vd., **Türkçe sözlük**, Baskı Sayısı 11, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 2011.
- Baydar, Ahmet, **Din ve Dua**, İstanbul: Beyan Yayınları, 2009.
- Bayraklı, Bayraktar, **Yeni Bir Anlayışın Işığında Kur'ân Tefsiri**, İstanbul: Bayraklı Yayınları, 2001.
- Beydâvî, Nasiruddin b. Ömer b. Muhammed, **Envâru't-Tenzîl ve Esrâru't-Tevîl**, Muhammed Abdurrahman Meraşlı (thk.), Beyrut: Daru İhyai't-Turasi'l-Arabî, ts.
- Çağrı, Mustafa, "Tevekkül", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 41, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2012.
- Demirci, Kürşat, "Deccal" maddesi, **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 9, İstanbul, 1994.
- Doğan, Ahmet, **Büyük Türkçe Sözlüğü**, "Delikanlı", Akça Yayınları, 2. Baskı, Ankara, 2013.
- el-Beyhaki, Ebû Bekir Ahmed bin Hüseyin bin Ali, **es-Sünenü'l-Kebir**, Beyrut: Daru'l-Marife, ts.
- el-Buhârî, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâîl b. İbrâhîm el-Cu'fî, **el-Câmiu's-Sahîh**, Beyrut: Daru İbn Kesir, 2002.
- el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, **Medaricu's-Salikin**, Beyrut: Daru'l Kutubi'l-İlmiye, ts.
- el-Cevziyye, Ebû Abdillâh Şemsüddîn Muhammed b. Ebî Bekr b. Eyyûb ez-Züraî ed-Dımaşkî el-Hanbelî, **Tariku'l-Hicreteyn ve Babu's-Saadeteyn**, Kahire: Mektebetü's-Selefiye, 1400h.
- el-Ezherî, Muhammed bin Ahmed, **Tehzîbü'l-Luga**, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, ts.
- el-Ferâhîdî, Ebû Abdirrahmân el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm, **Kitabu'l-Âyn**, Dr. Abdulhamîd Hindâvî (thk.), Beyrut: Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 2003.
- el-Ferrâ, Ebû Ya'lâ Muhammed b. el-Hüseyn b. Muhammed b. Halef, **Mesâilü'l-İmân**, Suud Abdul Aziz el-Halaf (thk.), Riyad; Daru'l-Asime, 1410h.

- el-İsfahânî Ebu'l-Kâsım Hüseyin b. Muhammed b. el-Mufaddal er-Râgıb, **el-Müfredât fi Ğarîbi'l-Kur'an**, Beyrut: Dâru'l Marife, 2010.
- el-Kuşeyri, Ebû Hüseyin Müslim bin el-Haccac, **el-Câmiu's-Sahîh**, Beyrut: Daru'l-Marife, 2016.
- el-Medeni, Muhammed Ahmed, **el-Kıssasu'l-Hadîf Kema Nerahu fi Sûreti'l-Kehf**, Kahire: Metâbiu Şeriketi'l-İlânâtî's-Şarkıyye, 1384h.
- el-Mubarakefuri, Ebû'l-Ulâ Muhammed Abdurrahman bin Rahim, **Tuhfetü'l-Ahvezi bi-Şerhi Câmiî't-Tirmizi**, Amman: Beytu'l-Efkârî'd-Devliyye, ts.
- es-Selman, Abdulaziz el-Muhammed, **Mevâridü'z-Zaman li Durûsi'z-Zaman**, y.y., 1398h.
- es-Sıbâî, Meryem Abdulkadir, **el-Kıssatu fi'l-Kur'an**, Cidde: Mektebetü'l-Mekke, 1407h.
- eş-Şerif, Abdulhalık Hasan, **eş-Şebâb fi Mirâti'l-İslam**, el-Mensura: Daru't-Tavzi ve'n-Neşri'l-İslamiye, 2002.
- er-Râzî, Muhammed b. Ebû Bekir, **Muhtârü's-Sihâh**, Beyrut: Mektebetu Lübnan, 1986.
- er-Râzî, Fahrüddin, **et-Tefsîru'l-Kebir** (Mefâtihu'l-Gayb), Beyrut: Daru'l Fikr, 1981.
- eş-Şa'râvî, Muhammed Mütevellî, **Kıssasu'l-Kur'an**, Kahire: Daru't-Tevfikıyye li-Turas, 2011.
- et-Taberî, Ebû Ca'fer Muhammed bin Cerir, **Camiu'l-Beyan an Te'vîli Âyi'l-Kur'an**, Beyrut: Mektebetü't-Tevfikıyye, ts.
- ez-Zeyni, Muhammed Basim Reşidi, **el-Mu'cemü'l-Müfehres li Maâni Kur'ani'l-Azîm**, Beyrut: Daru'l-Fikri'l-Muasır, ts.
- Fîrûzâbâdî, Mecdüddîn Muhammed b. Ya'kub b. Muhammed, **el-Kâmûsü'l-Muhît**, Kahire: Daru'l-Hadîs, 2005.
- Gazali, Muhammed b. Hamid, **İhya-u Ulumi'd-Din**, Beyrut: Dar İbn Hazm, 2005.
- Gazali, Muhammed b. Hamid, **Nazarât fi'l-Kur'an**, Kahire: Matbau's-Sünneti'l-Muhammediyye, 1377h.
- Güney, İlhami, “*Kur'an-ı Kerim'de Gençlik Terminolojileri*”, (Yayımlanmamış **Doktora Tezi**), Konya: Selçuk Üniversitesi, SBE: 2013.
- el-Hâlidî, Salâh Abdülfettah, **Ma'â Kasasi's-Sabîkin fi'l-Kur'an**, Dimeşk: Daru'l-Kalem, 2007.

- Hasan, Muhammed Seyyid, **Revaiu'l-İcâz fi'l-Kassasi'l-Kur'anî**, İskenderiyye: el-Mektebetü'l-Camiü'l-Hadis, ts.
- Hayyât, Fehd bin Abdulfettah bin İbrahim, *Mebâdiu Terbiyeti'sh-Şebâb fi Dav'i Kıssati Ashâb-i'l-Kehf* (**Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi**), Camiatu Ummi'l-Kurâ, Suudi Arabistan, 1427h.
- Hicazi, Muhammed Mahmud, **el-Vahdetü'l-Mevduiyetü fi'l-Kur'ani'l-Kerim**, Kahire: Daru'l-Kutubi'l-Hadise, 1390h.
- Hilali, Mecdi, **Zafer ve İktidar Vaad Edilen Nesil**, Mehmet Akbaş (çev.), İstanbul: Beka Yayıncılık, 2011.
- İbn Âşûr, Muhammed Tâhir, **et-Tahrîr ve't-Tenvîr**, Tunus: ed-Daru't-Tunusiyye, 1984.
- İbn Atiyye, Abdurrahman b. Temmam, **el-Muharrerü'l-Veciz fi Tefsiri Kitabî'l-Aziz**, Daru'l-Kutubi'l-İlmiye, Beyrut, 2001.
- İbn Faris, Ahmet, **Mekâyisü'l-Luga**, Abdusselam M. Harun (nşr.), Beyrut: ts.
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fida İsmail, **Tefsîru'l-Kur'âni'l-Azîm**, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 2001.
- İbn Manzûr, Ebu'l-Fadl Cemaluddin, **Lisânü'l-Arab**, Kahire: Daru'l-Marife, ts.
- İlvânî, Muhammed Seyyid Abdulmecid, **İstilhâmu'd-Durûsi's-Semiyeye mine's-Sîreti'n Nebeviyye**, Kahire: 1994.
- İzutsu, Toshihiko, **Kur'an'da Dinî ve Ahlakî Kavramlar**, Selahattin Ayaz (çev.), İstanbul: Pınar yayınları, 2013.
- Karagöz, İsmail, **Aile ve Gençlik**, Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2009.
- Karaman, Fikret, vd., **Dini Kavramlar Sözlüğü**, Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2006.
- Karaman, Hayrettin, Mustafa Çağrıcı, vd., **Kur'an Yolu Meali**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, Yayınlar, 2007.
- Karaman, Hayrettin, Mustafa Çağrıcı, vd. **Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir**, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, Yayınlar, 2007.
- el-Kâsımî, Muhammed Cemalu'd-Din, **Mehâsinu't-Te'vil**, Beyrut: Daru'l-Fikr, 1398h.
- Kattân, Mennâ Halil, **Mebahis fi Ulumi'l-Kur'an**, Kahire: Daru'l-Garib li't-Tabâa, 1401h.
- Kayacan, Murat, **Kur'an'da Hz. Nûh'un Toplumsal Islah Çabaları**, İstanbul: Ekin Yayınları, 2015.

- Kısa, Mahmut, **Kısa Açıklamalı Kur'an-ı Kerim Meali**, Konya: Yediveren Yayınlar Grubu, 2012.
- Kurtubî, Ebû Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebî Bekr b. Ferh, **el-Câmi' li-Ahkâmi'l-Kur'an**, Beyrut: Müessesetu'r-Risale, 2006.
- Kutub, Muhammed, **İslam İnancı**, Nurettin Yıldız (çev.), İstanbul: Risale Yayınları, 2010.
- Kutub, Seyyid, **Fî Zilâli'l-Kur'an**, Kahire: Daru's-Şuruk, 1985.
- Kutub, Seyyid, **et-Tasvîrû'l-Fennî fi'l-Kur'an**, Kahire: Daru's-Şuruk, 2004.
- Mevdudî, Ebu'l-Ala, **Tefhimü'l Kur'an**, Muhammed Han Kayani vd. (çev.), İstanbul: İnsan Yayınları, 1997.
- Mustafa, İbrahim, Ahmed Hasan Zeyyat, vd., **el-Mu'cemü'l-Vasît**, İstanbul: el-Mektebetü'l-İslamiye, ts.
- Müslim, Mustafa, vd., **et-Tefsiru'l-Mevdui li Suverî'l-Kur'an**, Şarika: Külliyyetü Dırasatî'l-Ulya ve'l-Buhusu'l-İlmiye, 2010.
- Nedvî, Ebu'l-Hasan, **Te'emmülât fî Sûreti'l-Kehf**, Beyrut: Daru'l-Kalem, 1971.
- Önkâl, Ahmet, "Hicret", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 17, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1998.
- Sâbûnî, Muhammed Alî, **Safvetu't-Tefâsîr**, 4. Baskı, Beyrut: 1981.
- Sa'dî, Nasır bin Abdillâh, **Teysiru'l-Kerimi'r-Rahman fî Tefsiri Kelami'l-Mennan**, Kahire: Merkezu'l-Fecr li't-Tabâa ve'n-Neşr, 1421h.
- Sekme, Emine, *"Klasik ve Modern Kur'an Yorumlarında Ashâb-ı Kehf Kıssasının Tahlili"*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Marmara Üniversitesi SBE: 2014.
- Sercani, Ragıb, **Gençliğe Mesajlar**, Recai Gündüz (çev.), İstanbul: Beka Yayıncılık, ts.
- Sinanoğlu, Mustafa, "İman", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 22, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 2000.
- Süyûtî, Ebu'l-Fazl Celâlüddîn Abdurrahmân b. Ebî Bekr b Muhammed el-Hudayrî, **ed-Dürrü'l-Mensûr**, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiye, ts.
- Şinkîti, Muhammed el-Muhtar b. Abdulkadir el-Cekeni, **Edvâu'l-Beyân fî İydâhi'l-Kur'an bi'l-Kur'an**, Kahire, el-Mektebetü't-Tevfikîye, 2011.
- Şentürk, Mustafa, **"Kur'an'da Bir Pasif Direniş Öyküsü: Ashâb-ı Kehf"**, Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 2.

- Şimşek, Mehmet Sait, **Hayat Kaynağı Kur'an Tefsiri**, İstanbul: Beyan Yayınları, 2012.
- Tirmizi, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ, **Sünenü't-Tirmizi**, Beyrut: Daru'l-Garbi'l-İslâmiyye, 1996.
- Toptaş, Mahmud, **Kur'an-ı Kerim Şifa Tefsiri**, İstanbul: Cantaş Yayınları, 1996.
- Uludağ, Süleyman, "Fütüvvet", **Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi**, Cilt 13, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul, 1996.
- Zebîdî, Muhammed el-Murtadâ, **Tacu'l-Arus Min Cevahiri'l Kamus**, Beyrut: Daru'l Fikr, 1414h.
- Zemahşerî, Mahmud b. Ömer, **el-Keşşâf an Hakâiki Ğavamidi't-Tenzîl ve Uyûni'l-Ekâvil fî Vucûhi't-Te'vil**, Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-Arabi, 2012.
- Zeydan, Abdulkerim, **İslam Davetinin Esasları**, Veli Türk, Mahmut Karabulut (çev.), İstanbul: Çıra Yayınları, 2011.
- Zeydan, Abdulkerim, **el-Müstefad Min Kıssasi'l-Kur'an**, Dimeşk: Muessesetu'r-Risale, 2013.
- Zuheyli, Vehbe, **et-Tefsiru'l-Münir fî'l-Akide ve's-Şeria ve'l-Menhec**, Dimeşk: Daru'l-Fikr, 2009.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Mehmet Şirin YILDIRIM
Doğum Yeri ve Tarihi	Bitlis 01.01.1973
Eğitim Durumu	
Lise	Bitlis İmam-Hatip Lisesi, 1993.
Enstitüsü	Umm Al-Qura Üniversitesi Arap Dili Öğrenim Enstitüsü, Mekke Suudi Arabistan, 1997.
Lisans	Umm Al-Qura Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Mekke Suudi Arabistan, 2003.
Denklik	Yüksek öğretim Kurulu Diploma Denkliği, 2012.
Yüksek Lisans	Muş Alparslan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri Bölümü Tefsir Anabilim Dalında Yüksek lisans yapmaktadır.
Bildiği Yabancı Diller	Arapça
İş Deneyimi	
Çalıştığı Kurumlar	• 2003-2005 Suudi Arabistan Mekke Şehrinde Berlitz Dil Enstitüsü Türkçe ve Arapça Öğretmenliği • 2005-2008 Umm Al Qura Üniversitesi Hac Araştırma Merkezi • 2008-2012 Navigatour Seyahat Acentası Suudi Arabistan Departmanı Hukuk Müşavirliği • 2013- Diyanet İşleri Başkanlığı Din Görevlisi